

Varken Europeiska kommissionen eller någon annan part som verkar i kommissionens namn kan ta ansvar för hur informationen i denna publikation används.

© foton: Europeiska gemenskaperna

Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar på dina frågor om Europeiska unionen.

Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Vissa mobiltelefonoperatörer tillåter inte 00 800-nummer eller avgiftsbelägger dem.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Kataloguppgifter och en sammanfattning finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2009

ISBN 978-92-79-12690-1
doi:10.2767/29603

© Europeiska gemenskaperna, 2009

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Germany

TRYCKT PÅ ICKE KLORBLEKT PAPPER

ATT FÖRÄNDRA LIVET I POSITIV RIKTNING

EU investerar i människor genom
Europeiska socialfonden

Europeiska kommissionen

Generaldirektoratet för sysselsättning,
socialpolitik och lika möjligheter

Enhet A.1

Manuskriptet färdigställdes i juni 2009.

Innehåll

Unga människor

Växa in i rätt arbete

10 Audrey Libres, 21, återvände till högskolan i Champagne, Frankrike, för att bli floristpraktikant.

Fitness för att trygga sin försörjning

14 Sheena Matthews, 27, från Dublin, Irland, tog en kurs för idrottsinstruktörer och hjälper nu till att utbilda nya instruktörer.

En hälsosam satsning

18 Radmila Petroušková, 26, öppnade ett hälsokostkafé i České Budějovice i Tjeckien efter att ha gått med i ett entreprenörprojekt.

Utmaningen att tjäna sitt leverbröd

12 Bruno De Almeida Aveiro, 18, fick en treårig utbildning och ett praktikantprojekt för att skaffa ett arbete som kommunal trädgårdsmästare i Luxemburg.

En lovande man från Östasien

16 Bruno Texeira, 29, utnyttjade kontakter från en anställning i Indonesien för att starta en handelskonsultfirma i Porto, Portugal.

Kanaliserar ungdom och energi

20 Yann Lelièvre, 27, fick stöd för att lägga upp en affärsplan innan han öppnade sin sportaffär i Clermont-Ferrand, Frankrike.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Kvinnor arbetar medan den äldre generationen roar sig

24 Medan Koulla Aggelou, 38, arbetar som städerska i Augorou, Cypern, får hennes gamla mor underhållning genom ett dagvårdsprogram.

Att bygga upp ett unikt turistföretag

28 Riikka-Leena Lappalainen, 50, lyckades med sitt familjehotell i Pohjois-Savoregionen i Finland efter att ha gått med i ett internationellt projekt för kvinnor som entreprenörer.

Bättre balans mellan arbete och privatliv

32 Gerard Jansen, 53, distansarbetar för sin arbetsgivare, den lokala vattennämnden i Drachten, Nederländerna.

Lekstund på kontorstid

26 Stephan Witt, 39, får fortsätta sitt forskningsarbete medan dottern är i en lekskola vid Wiens universitet, Österrike.

En kvinna i försäret

30 Journalisten Beata Szozda, 26, startade en egen motortidning på Internet i Poznań, Polen, efter en affärskurs.

Framtiden i egna händer

34 Katarína Vargová, 37, fick utbildning och råd som hjälpte henne att återuppta arbetet i Bratislava, Slovakien, efter en längre mammaledighet.

Missgynnade personer

Georgias historia

38 Ett reaktiveringsprojekt i Korfu, Grekland, gav Georgia Chrisikopoulou, 36, möjlighet att finna ett arbete som trädgårdsmästare.

Ett framgångsrecept

42 Éva Gyulai, 33, arbetar i den familjevänliga Titbitrestaurangen i Szekszárd, Ungern, efter ett års matlagingsutbildning.

Njuta av lantlivet

46 Andrej Lovrencec, 22, gick en arbetsplatsförlagd utbildning som ledde till en anställning inom jordbruket i Sloveniens Prekmurjeregion.

Funktionshinder är inte ett handikapp för arbete

40 Andrzej Lubowiecki, 47, tog en kurs för att hjälpa delvis funktionshindrade personer att söka arbete i Gdynia, Polen, och fick nästa dag ett arbete inom säkerhetsbranschen.

Räcka ut handen till blinda

44 Studeranden Sarmite Gromska, 21, får kostnadsfritt studiematerial i blindskrift vid Lettlands universitet i Riga.

Lära sig leva med smärta

48 Städerskan Otilia Marques, 54, lärde sig att övervinna sin invalidiserande reumatiska ryggvärk vid en utbildningskurs i Luxemburg

Äldre arbetstagare

Ladda upp för en ny karriär

52 Jane Grøne, 58, utbildade sig till bussförare i Ålborg, Danmark, genom en kurs i arbetskompetens.

Det sanna värdet av erfarenhet

56 Ett projekt som sammanförde arbetsgivare och äldre arbetstagare i Wien, Österrike, gav Roswitha Kerbel, 55, möjlighet att få en anställning i en välgörenhetsorganisation för insamling.

Nya kunskaper och gemensamhetskänsla

60 En IT-kurs inspirerade affärskvinnan Aldona Mikalauskiene, 71, att modernisera sin revisionsfirma i Vilnius, Litauen.

Omskolning för moderna arbetstagare

54 Att skaffa sig datorkunskaper hjälpte Milan Nedbal, 53, från Prusinovice i Tjeckien, att få en ny anställning inom tillverkningsindustrin efter arbetslöshet.

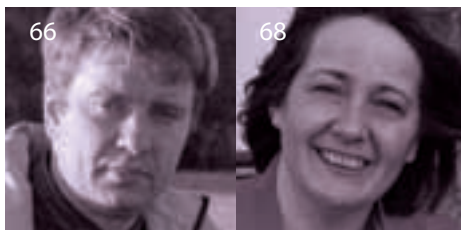
Social solidaritet inger nytt hopp

58 Tsvetan Ivanov, 62, blev socialassistent i Vratsa, Bulgarien, genom ett projekt för att stödja äldre hemmabundna personer.

Tillbaka i arbete

62 En omskolningskurs gav George Mifsud, 60, en nystart genom anställning inom trädgårdsunderhåll i Malta.

66

68

Entreprenörskap

Mentorskapet satte svävaren på rätt spår

66 Ett mentorskapsprojekt gav Peeter Tarmet, 32, de nödvändiga redskapen för att främja sina svärvarturer i Tallinn, Estland.

70

72

"Bi" som business

70 Normunds Zeps, 31, tog en kurs i att driva ett småföretag och är nu honungsbi odlare i Kalupe, ute på landsbygden i Lettland.

74

76

En byggnadsfirma behöver fasta grunder

74 José Salmerón Guindos, 47, förändrade sitt byggnadsföretag i La Huertezuela, Spanien, med hjälp av ett program för små och medelstora företag.

Generera grön energi

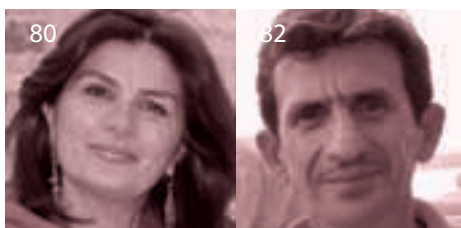
68 Sandra Barnes-Keywood, 37, lärde sig att göra sin bed & breakfast nära Chichester i södra England miljövänligare.

Trygga besökare på lantgården

72 Gaetane Anselme, 40, fick råd om hur hon kunde öka säkerheten för barn som besöker hennes pedagogiska lantgård i Wallonien, Belgien.

Bygga upp en framtid på landsbygden

76 Florin Istrate, 39, hjälper lantbrukare i Bar-buletu, Rumänien, att bygga upp en hållbar försörjning för sig själva och sina familjer.

80

82

Nya färdigheter

En ny möjlighet och en ny karriär

80 Marie Therese Vella, 48, fick en ny start med hjälp av ett utbildningsprojekt för personer över 40 och arbetar nu heltid för en utvecklingsstiftelse i Malta.

Lösa problem är lättare med lite stöd

82 En yrkesutbildning i Larnaka, Cypern, gav Andreas Apatzidis, 41, möjlighet att få en anställning som skåpbilsförare som verkligen passar honom.

84

86

En god arbetstagarer får formellt erkännande

84 Zsolt Korcz, 34, tog en ettårig kurs och utbildade sig till behörig murare efter att i årtal ha arbetat som byggnadsarbetare i Zalaegerszeg, Ungern.

Investering i god nattsömn

86 Daniel Dellisse, 50, gick via sitt företag i Flandern, Belgien, en teknisk omskolningskurs så att han kunde börja jobba dagskift.

88

90

Karriärutveckling

88 Intensivkurser hjälpte 33-åriga Biliana Filipova, från Dupnitsa i Bulgarien, att klara av sitt ökade ledningsansvar.

Uppdaterade kunskaper

90 Peter Meller, 48, uppdaterade sina kunskaper i maskinteknik i Magdeburg i Tyskland och fick på så sätt arbete inom bilindustrin.

Utbildning

Värdet av traditioner

94 Tack vare ett EU-stipendium fick antropolog Monica Stroe, 24, från Bukarest i Rumänien, möjlighet att fördjupa sin forskning.

Skogen är räddad

98 Skogsutbildning hjälper Maria Balbina Soares Melo Rocha, 59, att förvalta familjens skogsmarker i närheten av Porto i Portugal.

Med siktet högt inställt

102 Högskolelektor Nedas Jurgaitis, 28, från Siauliai i Litauen har fått vägledning från några av Europas mest framstående akademiker och han har också fått det självförtroende han behövde för att gå vidare i sin karriär.

Stöd för kreativitet

96 Harri Haanpää, 33, skulle vilja dela med sig av de mediakunskaper som hjälpt honom skapa ett eget filmproduktionsföretag i Helsingfors, Finland.

En karriär inom innovation

100 Tack vare ett forskningsstipendium kunde 30-årige Simone Rossi från Umbrien i Italien ta täten inom utveckling av nya solenergisytem och också säkra en fast anställning.

Visa andra vägen framåt

104 Skådespelaren och musikern Mogens Lausen, 44, fick utbildning som hjälpte honom att starta ett företag för personlig karriärrådgivning i Århus, Danmark.

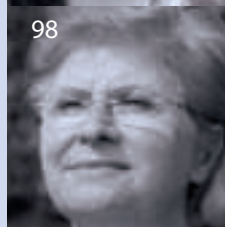
94

96

98

100

102

104

Social integration

Att komma in på rätt spår

108 Jana Urbanija, 26, blev fri från sitt drogmissbruk och deltog i ett informellt utbildningsprogram som gjorde att hon kunde börja studera på universitetet i Ljubljana, Slovenien.

Från gatan till catwalken

112 Fiorella, 50, bodde i två års tid på gatorna i Bologna innan hon deltog i en yrkesutbildning för hemlösa och fick möjlighet att driva en klädaffär.

Kommunikation för döva

116 Mário Greško, 30, trotsade sin dövhet och fick det jobb han ville ha inom bilindustrin, efter att först ha skaffat sig datorkunskaper i Bratislava, Slovakien.

Ny IT-kompetens för en bättre framtid

110 Som liten blev Christos Giannakopoulos, 27, föräldralös, men fick senare i livet möjlighet att delta i en datorutbildning och arbetar nu med försäljning i Chalkida, Grekland.

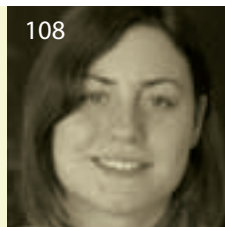
En möjlighet till försoning

114 Tack vare ett livscoachningsprojekt fick Allan McGinlay, 47, möjlighet att lägga sin fängelsehistoria bakom sig och istället börja hjälpa före detta kriminella i Wishaw, Skottland.

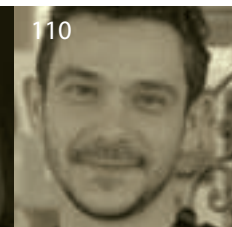
Le och säg "cheese"!

118 Anne-Lie Thuveesson, 52, fick hjälp med att bota sin depression och starta en egen delikatessbutik i Hässleholm, Sverige.

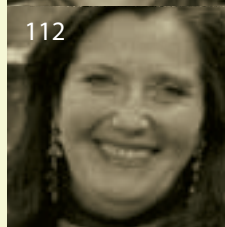
108

110

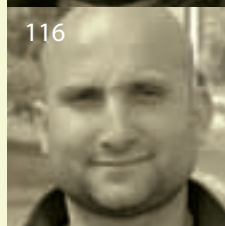
112

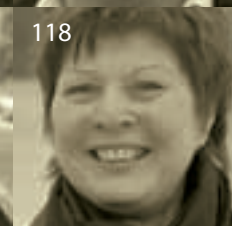
114

116

118

Bekämpa diskriminering

Estländskt integrationsprojekt öppnar dörrar

122 Messurme Pissareva, 37, deltog i Jöhvi i ett projekt för integration av icke-estländare i det estländska samhället och arbetar nu på ett företag i fastighetsbranschen.

Plats på toppen

126 Amparo Navaja Maldonado, 30, fick tack vare ett program för romer i Sevilla, Spanien, en arbetsledarbefattning på ett stort hotell.

Kunskap är makt

130 Tack vare ett utbildningsprogram för arbetslösa kvinnor har Khadija Majdoubi, 38, kunnat förverkliga sin dröm om att öppna en skönhetsalong i Amsterdam, Nederländerna.

Att komma in på arbetsmarknaden

124 En praktikplats på området leveranskedjelogistik resulterade i en fast anställning för 38-årige Serge Mbami från Limerick, Irland.

Att stå på egna ben

128 Ett utvecklingsprogram för unga männskor hjälpte Abshir Abukar, 25, att få ett jobb och bli integrerad i sitt nya hemland i Malmö, Sverige.

Mångfald är styrka

132 Cornelia Schultheiss, 44, fick hjälp med att starta en konsultfirma som erbjuder interkulturell förståelse bland affärsfolk i Berlin, Tyskland.

Alfabetisk ämnesförteckning

134

Förteckning över projekt för investering i människor

142

Att förändra livet i positiv riktning

Personliga berättelser från Europeiska socialfonden

Europeiska unionen – vad gör den egentligen för oss? Europeiska socialfonden är ett svar på den frågan. Den investerar i människor: ca 10 miljoner människor varje år i alla EU:s 27 medlemsstater. Effekten är ofta kännbar på personlig nivå och de 54 berättelserna i boken visar hur ESF (Europeiska socialfonden) verkligen förändrar vanliga människors liv i positiv riktning.

ESF inrättades 1957 och svarar för närvarande för omkring 10 % av EU:s budget. Pengarna används till en lång rad enskilda projekt i hela EU som utformats nationellt och lokalt för att uppfylla särskilda behov för människor i olika situationer.

Det återspeglar EU:s grundares långsynta insikt, för över femtio år sedan, att uppbyggnad av enhet mellan nationer är beroende av mer än fördrag och handelsavtal. ESF är en praktisk uppvisning av solidaritet mellan medlemsstater och samfund, som ger de europeiska medborgarna möjlighet att anpassa sig till de nya utmaningar som har uppkommit under åren. Fonden genomför pratiskt de värden som delas av det europeiska samhället på grundval av likabehandling och god livskvalitet för alla. I praktiken betyder det tillträde till sysselsättning, hälsovård, bostäder och utbildning samt vård och stöd till samhällets mer sårbara medlemmar.

ESF:s främsta prioritet är att se till att människor får arbete och detta betyder inte bara vilket tråkigt arbete som helst. De projekt som finansieras hjälper människor att finna rätt arbete: ett arbete de kan växa in i och behålla. Projekten finns där för att erbjuda

omskolning och stöd som kan hjälpa människor tillbaka till arbetet och lätta trycket på familjer och samfund. Det är också EU:s främsta verktyg för att hjälpa människor att anpassa sig till omstruktureringar och fonden är inriktad på de utmaningar som människor måste ta när de utnyttjar sin rätt att flytta mellan medlemsstater. EU:s ekonomiska tillväxt kan bara byggas på dess 500 miljoner invånares kombinerade insatser och styrka.

ESF:s främsta underliggande princip är ökad delaktighet: hjälpa människor att hjälpa sig själva, göra egna val och genomföra sina ambitioner. I boken finns 54 berättelser av enskilda personer som har utnyttjat de möjligheter som erbjuds genom ESF-finansierade initiativ.

Alla berättelserna har det gemensamt att de berättar om personer som har hittat lösningar för att få ett bättre liv eller vägrat ge upp inför hinder eller motgångar, ibland verkligen de mest upprörande prövningar. Alla har reagerat på ett eller annat sätt för att förbättra situationen, eller för att komma till rätta med sitt liv. Men de har behövt en hjälpande hand, det extra stöd som gav det självförtroende som ESF:s projekt kan erbjuda.

Intervjuerna fokuserar på kvinnor och män från alla åldersgrupper, från tonåringar till pensionärer i städer och på landsbygden i alla EU:s medlemsländer. Här finns ambitiösa entreprenörer som har en idé att sälja, föräldrar som balanserar mellan arbete och barnuppfostran, människor som kämpar med att övervinna mentala eller fysiska sjukdomar och andra som vill integreras i samhällen där de är främmande.

Här visas hur möjligheten att få ett arbete, om än blygsamt, verkligen kan bli en räddningsplanka för människor som annars inte kunde få ett stadgat liv. Det framkommer också hur människor drar nytta av att hjälpa varandra: den som tar om hand och den som tas om hand. Stöd är inte en envägsprocess utan en ömsesidig vinst. Och här visar man att det aldrig är för sent i livet att lära sig något nytt och att människor i alla åldrar och med olika talanger kan skaffa sig självförtroende genom de nya kunskaper som allmän utbildning och yrkesutbildning erbjuder.

Alla är olika och det stöd som erbjuds genom dessa projekt är allt oftare skräddarsytt för att möta specifika individuella behov. Resultaten antyder att detta är det lämpligaste och mest framgångsrika sättet att förändra människors liv.

Intervjuobjekten var beredda att dela med sig av några av de mest intima detaljerna i livet och klargjorde i många fall att skälet var att de ansåg att deras berättelser skulle hjälpa andra människor som befann sig i liknande svårigheter. Ett särskilt rörande exempel är Georgia Chrisikopoulou i Korfu, Grekland, som kämpade sig igenom många vedermödor innan hon kunde börja leva ett normalt liv och med ett normalt förhållande med den son hon hade förlorat.

De kommentarer som löper som en tråd genom berättelserna visar att ESF verkligen gör skillnaden. *”Projektet har hjälpt mig i så hög grad att jag skulle vilja att alla i Sverige får veta mer om det”,* säger Anne-Lie Thuveson i Hässleholm.

”Det lärde mig att jag kan göra vad som helst. Allt jag vill är möjligt, om jag går in för det”,

förklarar Messurme Pissareva i Estland. För Zsolt Korcz i Ungern och Andreas Apatzidis i Cypern har projekten utträttat underverk. Och många andra bekräftar att de inte skulle vara "där de är i dag" utan stödet från ESF.

Berättelserna vittnar också om den energi och det engagemang som lagts ner av projektledare och organisatörer som ofta kan identifiera en potential hos andra människor på ett sätt som samhället i allmänhet inte gör. De vägrar att överge människor omkring dem och har ofta en vision om ett mer integrerat samhälle i vilket alla har möjlighet att förverkliga sin potential. Pro-

jekten och de personer som stöds utgör små men konkreta steg mot detta mål. *"Det genomgående budskapet i yrkesutbildningen är att människor kan lyckas"* förklarar Henrik Johannesson i Danmark.

Och som Per Larsson från Sverige uttrycker det: *"Det visar att människor har kraften inom sig, bara de får tillfälle att utveckla den."*

Exemplen visar att EU ännu har lång väg att gå för att uppnå en riktig social sammanhållning. Människors levnadsförhållanden och de bidrag de får motta kan variera från en region till en annan. ESF har sedan

1980-talet riktat anslagen till de minst gynnade områdena i Europa i syfte att fylla igen klyftan mellan rika och fattiga. Tydligt är att människors strävan efter att förbättra sina egna liv, och framför allt barnens liv, delas över gränser och kulturer.

Att få höra och vidarebefordra dessa berättelser har varit ett privilegium och en inspiration för alla som har varit inblandade i den här boken. Vi hoppas att du kommer att anse det lika rörande och inspirerande att få läsa dem och att din slutsats blir att ESF verkligen "förändrar livet i positiv riktning".

Unga människor

Växa in i rätt arbete

Krutor med krysantemum i livliga färger – högröda, guldfärgade, roströda och krämfärgade – kantar trottoaren utanför *Le Jardin*, ett trädgårdscenter i utkanten av Reims i norra Frankrike. *Audrey Libres* välkomnar kunder, tar beställningar, gör buketter och sköter om växterna i växthuset intill.

Audrey, 21 år, har arbetat i *Le Jardin* i tre år och det passar henne utmärkt. *”Ibland är arbetet svårt och timmarna kan bli långa. Men vi har en fin stämning bland kollegerna. Jag skulle vilja stanna här.”* Audrey säger att hon länge har velat göra karriär inom blomsterhandeln och med lite stöd från en yrkesutbildning som medfinansierats av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden är hon nu på väg i rätt riktning. Men det har inte varit lätt.

Audrey föddes i Sedan, i franska Ardennerna, och hennes kärlek till naturen går tillbaka till barndomen i det vackra, vilda och kuperade området i den nordöstra delen av landet. *”När jag var liten var jag ofta ute på fälten med min pappa. Vi brukade gå ut och plocka svamp. Pappa brukade dra mig i en skottkärra – jag var alltid smutsig!”*

Stark karaktär

Men föräldrarna skildes när hon var nio och hon flyttade till Reims med sin mamma, som då gifte om sig. Hennes farfar var en stark enande kraft som hjälpte till att hålla familjen – Audrey och hennes två systrar – samman. Men när han dog 2001 blev det svårare.

”Jag mådde inte bra på den tiden. Min far kom och hämtade mig varannan helg, men min styvfar ville vara som en far för mig och det ville inte jag. Vi kom inte alls överens”, minns hon. *”Jag hade en stark karaktär och jag gav svar på tal. Det ångrar jag nu. Med åldern förstår jag vad han ville göra. Han ville hjälpa oss.”*

Samtidigt fungerade inte hennes skolgång. *”Jag tyckte inte om skolan”,* erkänner hon. *”Jag tycker om att röra på mig och att sitta på en stol hela dagen och lyssna på en lärare kändes som att jag slösade bort tid. Jag ville börja arbeta men mamma ville att jag skulle fortsätta att studera.”* Hon lämnade skolan när hon var 17 efter bara tre års högstadium och utan examen. *”Jag ångrar det inte”,* hävdar hon.

“Alla uppmuntrade mig och sa att jag inte skulle ge upp. Det var skolan för en andra chans som gav mig en ny möjlighet och jag tackar dem hjärtligt.”

Ett år senare efter ytterligare konflikter packade Audrey ihop sina saker och flyttade hemifrån. Hon flyttade ihop med sin pojkvän sedan länge, Nicolas, och hans familj och för en tid tappade hon kontakten med sina båda föräldrar.

En andra chans

Audrey prövade olika arbetsalternativ, till exempel klädhandel. *“Men jag trivdes inte”,* förklarar hon. *“Jag har alltid velat bli florist.”* Så småningom säkrade hon en två månaders provanställning i en blomsteraffär. Men vid slutet av tidsperioden behövde ägaren henne inte längre och än en gång var hon arbetslös. *“Jag var verkligen deprimerad på den tiden. Men alla uppmuntrade mig och sa att jag inte skulle ge upp. Det var skolan för en andra chans som gav mig en ny möjlighet och jag tackar dem hjärtligt.”*

I november 2004 började Audrey i skolan, som ingick i det franska *Centre de Formation d’Apprentis* (CFA, centrumet för lärlingsutbildning) i Châlons i Champagne. Hon stannade till september 2005, när hon anmälde sig till en lärlingstid i *Le Jardin*. Skolan för en andra chans har utformats för att hjälpa ungdomar under 25 år att få en anställning. De deltar i pågående utbildning för att förbättra sina kunskaper i franska, matematik och informationsteknik samt i grupper för arbetssökning. Samtidigt får de arbetserfarenhet som hjälper dem att upptäcka, eller bekräfta, sina yrkesambitioner. Skolan hjälpte Audrey att finna ett företag som erbjöd det lärlingskap hon ville ha.

Samtidigt som hon arbetade i trädgårdscentret, genomgick hon en tvåårig utbildning för att få examen från yrkeslinjen (*Certificat d’Aptitude Professionnel, CAP*) som florist. Hon fick sin examen i juni 2007 och beslutade att fortsätta att studera till en examen i plantskoleskötsel (*BEP*). Skolan fortsätter att övervaka hennes framsteg.

Hon tillbringar en vecka varje månad i Nancy, i området vid Vogeserna i Frankrike, där hon studerar för denna examen. Hon måste lyckas med sina examina för att kunna stanna i *Le Jardin* och det innebär regelbundna studier. Nancy ligger för långt bort för att hon ska kunna åka dit varje dag, så hon måste resa dit på helgerna och bo på hotell.

Att lära på arbetsplatsen

I plantskolan njuter hon av arbetets säsongbetonade variationer. Allhelgonadagen och julen är särskilt bråda tider, när beställningarna kommer in och blomsterarrangemangen måste förberedas vilket kan betyda extratimmarsarbete för att tillmötesgå efterfrågan. Trädgårdscentret som erbjuder ett brett sortiment av varor, inklusive trädgårdsutrustning och tillbehör samt dekorer med konstgjorda blommor, är öppet sex och en halv dag per vecka, inklusive söndag morgon. Personalen arbetar i skift med en dags vila under veckan. Ibland åker Audrey också med sin arbetsgivare för att hämta nya leveranser av blommor nära den belgiska gränsen.

Kräver det en särskild talang för att rätt kombinera färger och blommor till en perfekt bukett? Audrey är blygsam. *“Man måste lära sig färger och hur man varierar dem”,* medger hon. *“Det är en fråga om smak – en del är vackrare än andra. När jag började var inte mina buketter ‘toppen’ och nu kan jag se skillnaden.”*

Hennes privatliv har också stabiliserat sig. Audrey och Nicolas delar nu en bekväm lägenhet på bottenplanet med två nyfikna kattungar, Chicane och Castrol. Det är dock för tidigt att tänka på bröllop. De är båda unga och Nicolas måste dessutom finna ett arbete. *“Vi måste vara säkrare”,* säger Audrey försiktigt. Hon har återupptagit kontakten med sin mamma, och med sin pappa som bor ca en timmes bilresa från Reims. *“Min situation är mycket stabilare nu och jag känner mig trygg inför framtiden. Jag vill verkligen ha en egen floristbutik. Det är min dröm.”*

Benoit Maujean, ägaren till *Le Jardin*, har hållit en faderlig hand över Audreys framsteg under åren. *“Hon har fått massor av erfarenhet och nu beror det på henne”,* säger han. *“Hon kan gå mycket längre om hon vill. Nu måste hon flyga på egna vingar.”*

Utmaningen att tjäna sitt leverbröd

”Jag försökte läsa i skolan men jag kunde bara inte”, säger Bruno de Almeida Aveiro ärligt. Nu är han 18 och kommer ihåg att han började få inlärningssvårigheter i skolan när han var bara sju eller åtta år. ”Jag tappade mycket lätt koncentrationen och läraren antydde att jag borde gå i en särskola.”

Bruno bor med sin familj i den lugna byn Bissen i norra Luxemburg. Hans mamma Benilde är städerska och pappan Jorge arbetar för en lokal firma som är specialiserad på byggnadsmaterial i metall. Hans äldre bror Hugo, 22, är industriingenjör i ett välkänt däckföretag.

Trots problemen med den formella inläringen behärskade Bruno en imponerande rad språk under uppväxten. Hans föräldrar flyttade till Luxemburg från Portugal strax innan han föddes och de talar portugisiska hemma. I småskolan lärde sig de två bröderna luxemburgiska och hämtade upp franska och tyska när de blev äldre. Nu erkänner Hugo att sinsemellan kommunicerar de båda bröderna på ett nästan privat språk, som består av ord som de plockat upp från olika språk – närapå oförståeligt för utomstående. Men när de var barn innebar språkproblemet att ingen av föräldrarna kunde hjälpa till när de hade frågor i skolan.

Extrastöd

För att hjälpa honom att övervinna problemen flyttades Bruno över till *Centre d'Integration Scolaire* (skolintegrationscenter) där han fick extra hjälp på grund av små klasser och specialiserade lärare. I de tidiga tonåren erbjöds han tillfälle att tillbringa en dag i veckan vid Liewenshaff-projektet i Merscheid, ett projekt som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Det hjälper ungdomar med särskilda problem eller utan formell utbildning att bättra på sina sociala, akademiska och yrkesmässiga färdigheter och att integreras fullt ut i samhället. Två år senare, 2006, började Bruno delta på heltid i projektet.

Han tyckte om de nya metoderna i Liewenshaff. I projektet erbjuds fem moduler för yrkesutbildning: matlagning, lantbruk, trädgårdsskötsel, järnbearbetning och industrirengöring. Bruno valde rengöring och upplevde ett verkligt intresse för att arbeta med maskiner och lära sig att använda de rätta produkterna. *”Jag kan koncentrera mig på saker som intresserar mig och jag lär snabbt”,* förklarar han, *”och ändå tappar jag ibland koncentrationen*

”Ända sedan jag var liten har jag aldrig tänkt på arbete. Min familj har alltid hjälpt mig och jag förväntade mig att allt var enkelt. Men så är inte livet.”

fullständigt.” När det handlar om hans favoritsysselsättning, nämligen videospel, säger han att han inte har några problem med att fokusera på äventyren på skärmen.

Att börja arbeta

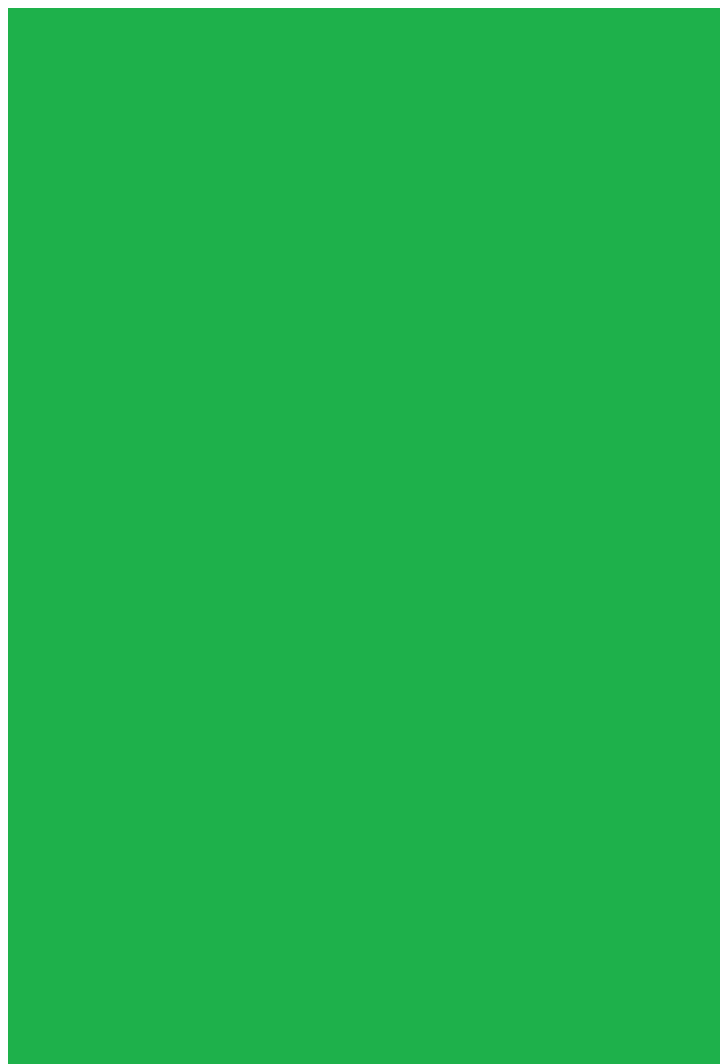
Genom projektet fick Bruno hjälp 2008 att få en arbetserfarenhet hos den lokala myndigheten i själva Bissen. Han ingår nu i den lilla arbetsgruppen för kommunala parker och trädgårdar och är baserad vid förrådet som ligger bara två minuters gångväg hemifrån. Han har en statsfinansierad lön som är 80 % av minimilönen och hans tremånaderskontrakt kan förlängas två gånger. Bruno och hans kolleger är ansvariga för renhållning och skötsel av Bissens offentliga trädgårdar och fritidsområden. Arbetet varierar med årstiderna: samla in löv på hösten, hjälpa till att dekorera julkrubban i stadens främsta kyrka till jul och förbereda rabatter och plantera blommor på våren. Han har lärt sig mer sedan han började arbeta och trivs med omväxlingen. *”Jag vill hellre arbeta än studera”,* medger han.

Hans socialarbetare från Liewenshaff ger honom fortsatt stöd och han återvänder dit ofta för att hjälpa till vid evenemang, som konserter och tillställningar. *”Ibland hjälper jag till i köket och ibland med städning”,* förklarar han. *”Jag känner alla här.”* Efter de nio månadernas arbetspraktik kan han återvända till centrumet om han fortfarande behöver hjälp att hitta ett fast arbete. Han skulle helst vilja behålla det arbete han har nu, men han inser att det kan vara svårt. Antalet anställda i kommunen dikteras av kommunens storlek och han kan få vänta tills det blir en ledig plats.

Förberedelse för livet

Brunos praktiska färdigheter har också kommit väl till pass i hemmet. Far och söner har hållit på i tio år att renovera huset uppifrån och ner. *”Det är fortfarande rörigt”,* medger Bruno. *”Det har varit svårt och vi arbetar ännu med det.”* Han läser också för att ta körkort. Det öppnar fler dörrar och ger honom möjlighet att köra de lastbilar, grävmaskiner, sandbilar och sopmaskiner som står uppradade i Bissens kommunala garage.

Men han tänker inte alltför mycket på framtiden. *”Jag har aldrig funderat över vad jag ville göra i livet, men i Liewenshaff började jag ställa mig frågan. Jag insåg att jag måste hitta ett arbete men jag visste inte vilket. Ända sedan jag var liten har jag aldrig tänkt på arbete. Min familj har alltid hjälpt mig och jag förväntade mig att allt var enkelt. Men så är inte livet. I skolan gjorde jag inga framsteg och om det inte var för Liewenshaff skulle jag inte ha kunnat få ett arbete över huvud taget”,* påpekar han. *”Det visade mig hur livet är och att man måste arbeta i livet. Jag trivs här. Jag får se hur det går.”*

Fitness för att trygga sin försörjning

Vi är i september i södra Dublin, Irland. *Sheena Matthews* kommer tidigt till det fritidscenter där hon arbetar.

Hon är handledare på en kurs för ungdomar som ska bli gymnastikinstruktörer och idrottscoacher och förbereder dem för andra aktivitetsbaserade karriärer. Det börjar med en klassrumslektion med anatomiundervisning och sedan direkt till att leda en klass i 40-minuters step aerobics följt av ett lika krävande pass på spinningcyklar. Allt detta sker under en morgons arbete för 27-åringen.

Det verkar tröttsamt men Sheena är fylld av energi och entusiasm, när hon talar om sitt arbete. *"Jag tycker verkligen om att undervisa. Det är fantastiskt att se hur eleverna förändrar sina liv när de blir aktivare"*, säger hon. Den kurs hon undervisar i, *Spoirt Teic*, är ett lokalt yrkesutbildningsinitiativ av FÁS (Irlands nationella yrkesutbildnings- och sysselsättningsmyndighet) och medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden.

"Kursen ger eleverna möjlighet att få ett arbete i ett fritidscenter och en internationell behörighet som idrottscoach eller fitnessinstruktör", säger Sheena. Programmet kan skraddarsys för att uppfylla elevernas preferenser. *"Vi försöker ge dem erfarenhet inom det arbetsområde de vill in på, oavsett om det är idrottscoaching, gymnastikinstruktion eller dansundervisning. Mitt mål är att se till att människor får ett arbete. Och att hjälpa dem att få ut allt de vill av livet. Jag ser nya elever, blyga när de kommer in, och ser dem förändras. Det bygger verkligen upp deras självförtroende och kommunikationsfärdigheter. Yrkesutbildningen har ett högt framgångstal"*, tillägger hon. Omkring 90 % får arbete inom idrott, fritidsverksamhet eller aktiviteter.

Sheena är en utmärkt ambassadör för kursen, och hon har goda skäl – för några år sedan var hon själv elev. Niomånaderskursen *"vände totalt upp och ner på livet"*, förklarar hon. *"Jag minns i vilken situation jag var"*, förklarar hon. *"Jag lämnade skolan när jag var 14–15 år. Jag hade ingen idé om vad jag ville göra. Jag har aldrig haft någon inriktning eller några mål."*

En ensam mor

Hon tog olika typer av anställningar, inbegripet servitris, städerska och marknadsarbetare. *"Jag gick från arbete till arbete"*, säger

”Mitt mål är att se till att människor får ett arbete. Och att hjälpa dem att få ut allt de vill av livet. Jag ser nya elever, som är blyga när de kommer in, och ser hur de förändras.”

hon, *”från dåliga jobb till dåliga jobb. Och ändå arbetade jag bra. De ville befordra mig men jag visste att jag inte ville ha det jobbet för all evighet så jag brukade alltid avgå.”* Sedan blev hon gravid när hon var 18. *”Det gladdde mig på den tiden, men nu tycker jag att jag var väl ung. Att ha ett spädbarn är ett stort ansvar i den åldern”,* påpekar hon. Som ensam mamma blev Sheena beroende av socialbidrag för att försörja sig och sitt barn, Megan. Det var svårt personligen och finansiellt – hon gick upp i vikt och led av postnatal depression. *”När Megan var omkring ett år bestämde jag mig för att förändra situationen. Jag ville inte att hon skulle se mig som en nolla”,* säger Sheena. *”Jag ville skapa ett exempel.”*

Träning och professionell vägledning visade sig bli en vändpunkt. *”Jag gick med i ett gym och gick en kurs i personlig utveckling.”* Hon minskade i vikt och självförtroendet växte. *”Det fick mig att inse att jag hade fler möjligheter. Jag minns att jag gick till en aerobicslokal och träffade instruktören. Hon såg väldigt bra ut och verkade så balanserad. Jag tänkte för mig själv att ‘jag vill ha hennes jobb.’”* När Sheena frågade instruktören till råds, berättade hon om kursen Spoirt Teic för henne.

Ökat självförtroende

Sheena anmälde sig och började genast känna att det gjorde henne gott. *”Första gången jag talade inför en klass, skakade jag och var nervös. Men för varje månad blev jag allt säkrare. Nu trivs jag verkligen med att stå framför eleverna.”* Efter examen arbetade hon i gym och som dansinstruktör innan hon fick ett arbete vid South Tallaght fritidscenter där kurserna är baserade. Till en början arbetade hon som gymnastik- och danslärare, men visste att hon verkligen ville vara handledare på kursen. Hon började vikariera för andra handledare. *”Jag brukade arbeta elva dagar i sträck. Jag brukade vara så trött, men jag ville verkligen få ett arbete som handledare. Jag tänkte inte ge upp.”*

Sheenas erfarenheter lärde henne att hon kan förändra sitt liv. *”Jag har lärt mig att sätta upp mål och försöka uppnå dem.”* Hon har fler planer inför framtiden. *”Mitt nästa steg skulle vara att komma in på en medicinsk fakultet”,* säger hon. *”Jag vet att jag kan klara det. Även om det tar lång tid, ska jag envist hålla fast vid det.”*

En lovande man från Östasien

Porto i Portugal har varit ett internationellt handelscentrum i århundraden och *Bruno Teixeira* ser till att hemstadens tradition får fortleva. Den unga entreprenören bildade en konsultfirma med namnet Trading EuroPacific i början av 2008 för att hjälpa portugisiska och asiatiska företag att arbeta tillsammans.

Han hjälper firmor att hitta distributörer, leverantörer och agenter som de behöver i Asien för att få tillträde till nya marknader och minska kostnaderna. *”De kulturella skillnaderna mellan EU och Asien gör det svårt för företagen att få tillträde till varandras marknader”,* säger Bruno, 29 år. *”Jag beslutade att bilda ett företag för att överbygga de två kontinenterna.”* Hans bolag, Trading Europe Pacific (TEP konsultfirma), arbetar med portugisiska företag som vill sälja på asiatiska marknader och vice versa, eller hitta tillverkare och kontrollera produktionskvaliteten. Han arbetar med ett nätverk som täcker sju asiatiska länder – Indonesien, Kina, Vietnam, Malaysia, Thailand, Singapore och Filippinerna: *”Vi täcker 50 % av världens befolkning.”*

Han fann sin företagsnisch 2006 medan han var placerad på den portugisiska ambassaden i Jakarta i Indonesien genom yrkesutbildningsprogrammet *Network Contacto*, som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden.

En erfarenhet för livet

Programmet som leddes av det portugisiska utrikeshandelsinstitutet (ICEP) bestod av tre månaders inledande yrkesutbildning på handelsdepartementet i Portugal, följt av sex månader i Indonesien. Under tiden i Jakarta utarbetade Bruno en rapport om den indonesiska marknaden och hjälpte portugisiska företag att komma in på marknaden.

Erfarenheten visade sig vara av central vikt för Bruno i det arbete han nu sköter. *”Placeringen var utmärkt för att få kontakter”,* säger han. *”Jag träffade beslutsfattare och personer med inflytande. Jag informerade mig ytterligare om området och möjligheterna på den indonesiska marknaden för europeiska företag.”*

”Även innan jag åkte till Indonesien tänkte jag på att starta ett företag i Asien”, tillägger Bruno. *”Som barn var jag alltid fascinerad av området. Jag älskade att läsa om kulturen, de vilda djuren, ja, allt*

”Det finns fullt av möjligheter i Asien, men det är mycket svårt för företagen att komma in på de asiatiska marknaderna. De behöver någon som kan ge dem stöd och råd.”

som handlade om dessa länder”, förklarar han. Han lärde sig mer om Asiens affärspotential medan han läste ekonomi och marknadsföring vid universitetet. *”Asien har nära 50 % av världens befolkning. Det är världens fabrik och levererar en stor del av råvarorna”,* säger han.

När han återvände efter sitt arbete i Indonesien, arbetade han på marknadsföringsavdelningen i ett telekommunikationsbolag. Han hade emellertid alltid velat driva ett eget bolag och han började tillsammans med en partner han hade träffat i Indonesien planera hur de skulle kunna utnyttja sina kunskaper om asiatiska marknader och lokala kontakter för att bilda ett företag.

Trading EuroPacific bildades i januari 2008. *”Vi började med planeringen omkring ett år innan.”*

Tillträde till affärer

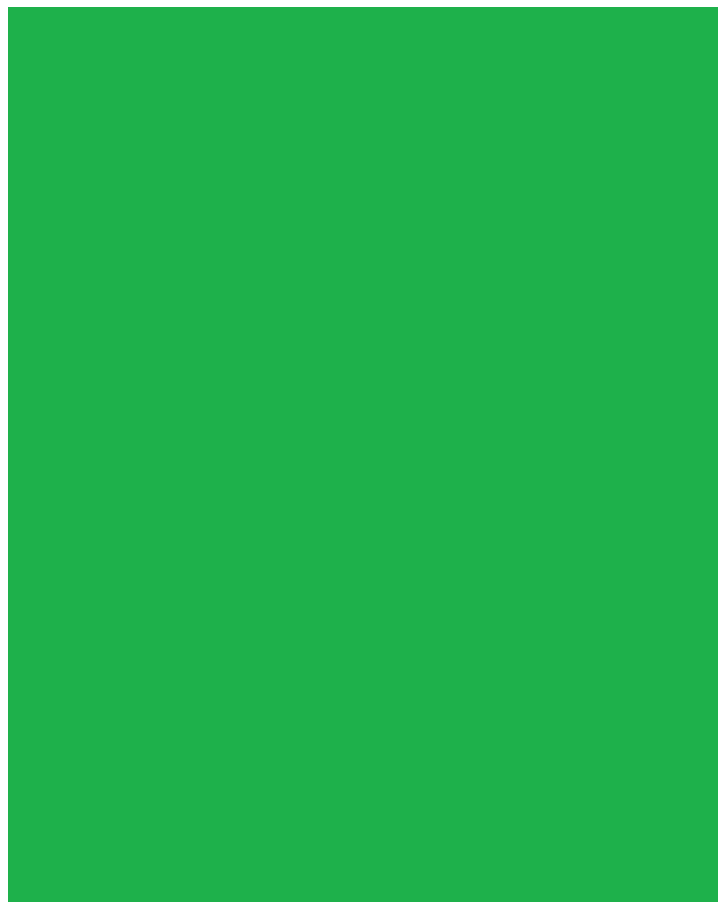
Trots att företaget är nybildat säger Bruno att mottagandet hittills har varit positivt och affärerna går bra. Det enda stora problem han har haft hittills har varit åldern. *”När folk tänker på en konsult för stora företag väntar de sig inte att en ung person ska komma och ge dem råd”,* säger han. *”Det tar en stund att övertyga dem. När jag har visat mina kunskaper och förbindelser är de imponerade, men i början är det svårt.”* Nu har han flera stora bolag som kunder och ett nätverk av partner i asiatiska länder. *”Vi försöker utveckla långsiktiga förbindelser med [portugisiska företag] och övervakar deras marknader i Asien.”*

Bruno ger som exempel en av sina kunder – en portugisisk textiltillverkare. *”Företaget kan inte producera alla tillbehör de behöver här. Vi tar kontakt med asiatiska företag med specifikt kunnande och produktionskapacitet”,* säger han. *”Det ger dem möjlighet att diversifiera sitt produktsortiment.”* Han arbetar med ett annat företag som är portugisisk tillverkare av maskiner för storskalig metallbearbetning. Han hjälper företaget att hitta bolag att kunna sälja produkterna till. *”Det finns fullt av möjligheter i Asien, men det är mycket svårt för företagen att komma in på de asiatiska marknaderna”,* säger han. *”De behöver någon som kan ge dem stöd och råd.”*

Att planera framåt

I framtiden avser han att utvidga sina verksamheter till andra europeiska länder. *”Jag skulle vilja öppna ett kontor i Barcelona. Spanien skulle bli det första steget.”* Han försöker också komma in i Indien och har haft förfrågningar från brasilianska och mexikanska företag som vill göra affärer i Asien. Han vill dock att företaget ska vara fast etablerat innan det expanderar. *”Vi vill vänta tills vi är starkare i Portugal innan vi flyttar till andra länder. Det är en stegvis process.”*

Hans andra önskan är att ha lite mer ledig tid. *”Jag arbetar väldigt hårt för närvarande. Mina helger tycks försvinna”,* tillägger han. *”Jag skulle vilja ägna mig mer åt sport och tillbringa längre tid med min flickvän och ute i naturen.”*

En hälsosam satsning

Det är lunchtid och Zdravá Jídelna Spirála – *”den hälsosamma spiralen”* i České Budějovice i Tjeckien har livlig verksamhet. Det är en spridd skara i det lilla kaféet – från arbetare och studenter som tittar in för en snabb matbit till pensionärer och föräldrar med barn som stannar längre, delar bord, småpratar och leker. De kommer för den nytillagade dagens rätt, som kan vara fat med grönsaker i curry och ris, skålar med tjock soppa, falafel och en rad hembakade mjuka kakor.

Radmila Petroušková, som öppnade kaféet med en vän i början av 2008 förklarar deras filosofi. *”Vi är specialiserade på vegetarisk kost och hälsokost”*, säger hon. *”Vi försöker använda organiska och biodynamiska livsmedel i så hög grad som möjligt och undvika konserveringsmedel, för mycket salt och kryddor. Det finns också glutenfria alternativ och rätter för allergiker.”* Kaféet säljer fisk ibland, men inte kött. *”Och vi försöker använda rättvisemärkta produkter när det är möjligt. Det är viktigt för oss att vara så etiska som möjligt”*, tillägger hon. Metoden tycks vara populär och de har redan byggt upp en stadig kundkrets. *”Reaktionen har varit utmärkt hittills”*, fortsätter Radmila, 26 år. *”Det är verkligen en vänlig stämning.”*

Både att driva eget företag och restaurangbranschen är nytt för Radmila. Hon arbetade som mannekäng från 16 års ålder och reste runt i världen för att delta i modevisningar och fotograferingar. *”Det var en fin erfarenhet”*, säger hon. *”Jag såg hela världen och fick betalt för det.”* Vid 23 kände hon emellertid att hennes modevisningsdagar var förbi och hon ville ha ett mer stadgat liv. Hon tog ett arbete som hotellreceptionist i sin hemstad, men efter tre år i den rollen var hon missbelåten. *”Det var likadant varje dag. Jag ville ha en ny utmaning”*, säger hon.

Hon började fundera på att öppna ett kafé med inriktning på hälsokost tillsammans med en vän som har arbetat som köksmästare. *”Vi tycker båda om att ha en hälsosam livsstil och tänkte att idén hade en stor potential”*, säger hon. *”Vi trodde att det fanns en efterfrågan i den här staden. Det finns inget som liknar det här kaféet här.”*

Nyttiga råd

Ett stödprogram för unga entreprenörer som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden hjälpte dem

“Jag är verkligen glad över att jag fattade beslutet. Nu är jag min egen chef och jag stortrivs.”

att konkretisera sin idé. Experter gav råd om hur de skulle bilda kaféet och utarbeta en genomförbar affärsplan att lägga fram för banken. *“Ingen av oss hade någon erfarenhet av att bilda företag”,* säger hon. *“Därför gav konsulterna oss stor hjälp med finanser och administration. De skickade oss till de rätta människorna.”*

Efter att de hade tryggt ett banklån och efter ett års planering öppnade kaféörelsen i början av 2008. *“Jag insåg inte från början hur mycket arbete det skulle bli att driva ett företag. Det är stor skillnad mellan att vara anställd och egenanställd.”* Medan Radmila sköter företagets administration, pappersarbete och konton har hennes partner ansvar för maten. *“Men jag lär mig hela tiden mer om matlagning”,* säger hon.

Hittills har satsningen visat sig vara framgångsrik och de unga entreprenörerna tycker att det är en trevlig erfarenhet. Och de har planer på att utvidga företaget i framtiden. *“Vi vill utvidga lokalerna så att vi kan ta emot fler kunder”,* fortsätter hon. *“Vi vill anställa mer personal. Vi försöker hitta ytterligare en kock.”* De har också planer på att utvidga de övriga tjänster som de erbjuder, bland annat måltider till de lokala lågstadieskolorna, och öppna ett fönster för *“hälsosam snabbmat”* i anknytning till kaféet. *“Slutligen skulle vi vilja expandera till andra städer också.”* säger hon. *“Men för närvarande ligger det långt borta. Vi tar ett steg i taget.”*

“Jag är verkligen glad över att jag fattade beslutet”, slutar Radmila. *“Nu är jag min egen chef och jag stortrivs.”*

Kanaliserar ungdom och energi

Efter bara några års arbete som handelsrepresentant och senare som marknadsföringsagent hade **Yann Lelièvre** en ganska klar idé om vad han ville göra. *”Jag såg vänner och kolleger som kom sig upp här i världen, baserat på goda idéer och massor av hårt arbete”,* säger han, *”och jag ville också göra någonting och själv gå framåt.”*

Yann är en entusiastisk utomhussportare, åker rullskridsko till arbetet och klättrar på klippor under helgerna. Hans energi verkar omätlig, *”men utan en gedigen affärsplan i handen”,* säger han, *”höll min dröm om att öppna en butik för utomhussportartiklar på att gå om intet.”*

Att Yann bara var 27 år verkade inte störa honom, men för andra, som Clermont-Ferrands lokala låneinstitut, tycktes hans ungdom och brist på erfarenhet utgöra ett problem. *”Det var svårt för mig att få en bank att ta mig på allvar”,* förklarar han. *”Jag hade redan gjort min egen marknadsundersökning, men jag visste inte riktigt hur jag skulle lägga fram mina idéer och kunna göra ett gott intryck på dem.”*

Clermont-Ferrands Espace Info Jeunes, delvis finansierat av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, hjälper ungdomar att få yrkesutbildning, hitta ett arbete, verksamheter och bostäder eller inleda ett projekt. *”Jag inser behovet av att ha regler och bestämmelser”,* säger Yann, *”men det är ofattbart hur man verkligen måste kämpa för att bilda ett företag. Espace Info Jeunes hjälpte mig att förstå systemet och upprätta en professionell affärsplan. Det var ett verkligt lyft som gav mig möjlighet att övertyga bankerna men också att skaffa betydelsefulla leverantörer. Utan Espace Info Jeune skulle jag inte vara där jag är i dag.”*

Gröna sporter

Yanns affär *Espace* säljer ett stort urval kläder, skor och utrustning av hög kvalitet för klättring, alpinism, rullskridskoåkning och skateboardåkning och för en rad andra *”gröna”* utomhussporter (inga motorsporter). Han är stolt över företagets miljömeriter, en hjärtesak för honom. *”Vi levererar inte till förorenare”,* hävdar han. *”Vi säljer bara de mest hållbara produkterna, följer stränga regler för avfallssortering och affären själv är utrustad med det mest energieffektiva belysningsystemet.”*

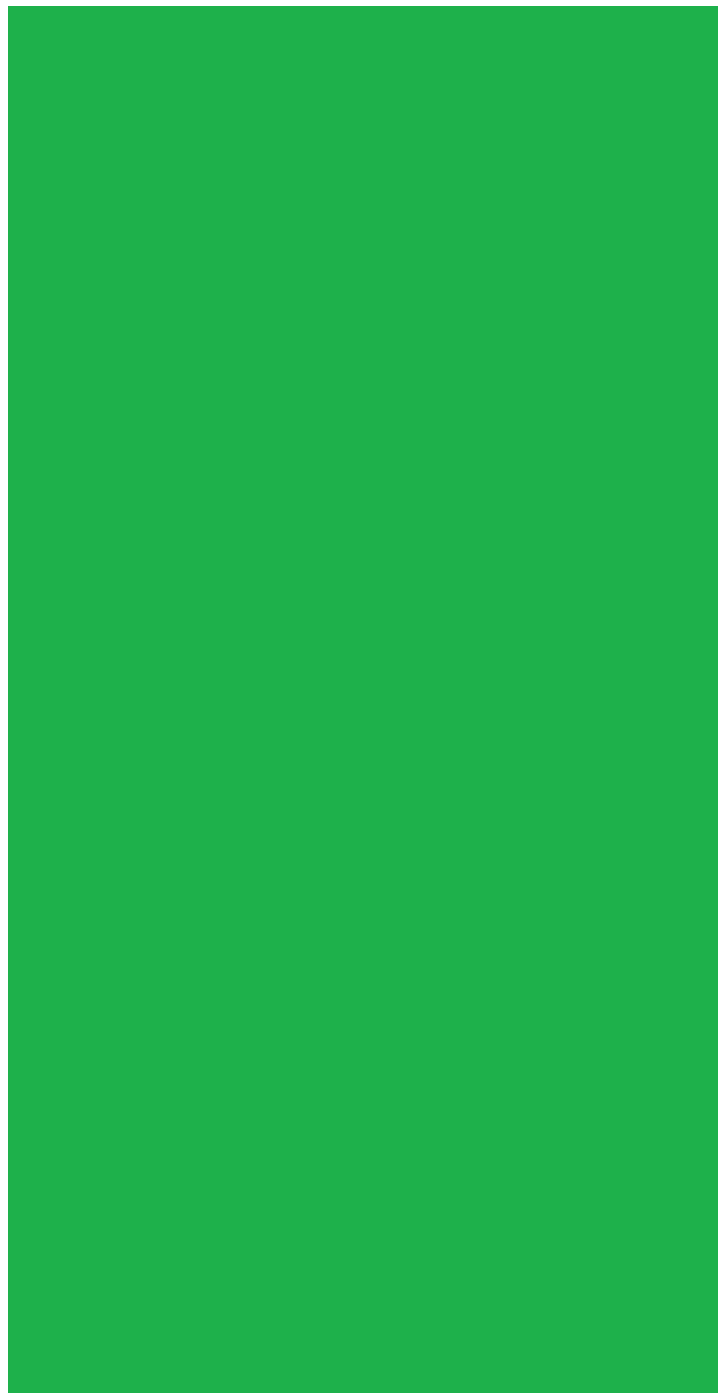
”Den här erfarenheten har förändrat mig. Det har gett mig en hel del självförtroende. Nu vet jag hur det fungerar och jag vet att jag kan nå framgång om jag föresätter mig att göra det.”

Affären har fortsatt att expandera sedan etableringen 2002. *”Vi har just flyttat in i större lokaler. För närvarande har jag en deltidсанställd och två heltidsanställda och det är något som jag särskilt gläder mig åt. Vi har ett fint team här. Vi lär oss hela tiden om nya produkter och tekniker och vi ger bästa möjliga råd till våra kunder”,* säger han entusiastiskt.

Att vara säker på framgång

Yanns dynamism och energi skulle vara svåra att hålla tillbaka, även under de mest ogynnsamma affärsförhållanden. *”Jag tycker om snabbhet, att vara i farten och att få människor och saker att röra på sig. Det är spännande!”* Men i ett avslappnat ögonblick, när butiksdörrarna har slagit igen, tar han sig tid att tänka efter. *”I grunden tror jag att jag saknade självförtroende”,* medger han. *”Den här erfarenheten har förändrat mig. Det har gett mig en hel del självförtroende. Nu vet jag hur det fungerar och jag vet att jag kan nå framgång om jag föresätter mig att göra det.”*

”Jag kan inte säga nu var jag kommer att vara om två, fem eller tio år, men en sak vet jag – jag låter det inte stanna vid detta. Jag ska gå framåt, söka större och bättre tillfällen och jag ska ta med mig nya kolleger, partner och kompanjoner på vägen.”

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Kvinnor arbetar medan den äldre generationen roar sig

I den lilla cypriotiska byn Augorou, nära Famagusta, står ett välhållt hundraårigt hus. Det har renoverats nyligen med glada blå fönsterluckor, stengolv och traditionellt innertak i flätat trä. På en vägg i det ljusa luftiga entrérummet ser man budskapet *”Välkommen till klubb 2007”* i spets. Omkring bordet ler en grupp äldre män och kvinnor, med väderbitna ansikten från åratals arbete i Medelhavssolen, och skämtar med varandra medan de trår upp stora runda kulor på band.

Detta är centrum för Augorous program Never Home Alone som lanserades i januari 2007 och medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Syftet är att hjälpa kvinnor i det lokala samhället att lättare få ett arbete genom att stödja och underhålla de åldrande föräldrar som de kanske annars måste stanna hemma för att sköta om.

Stress och långa timmar

Koulla Aggelou är en av femton kvinnor som direkt stöds. Hon har två barn och arbetar alla helgfria morgnar som städerska i byn medan hennes 71-åriga mamma Fotini går till *”klubben”*. *”Innan projektet inleddes var livet mycket svårt”*, förklarar hon. *”Jag hade ingen tid för mig själv, och ibland inte ens för familjen. Jag var alltid stressad och hade bråttom.”* Hon brukade städa lägenheter i den närbelägna turistbyn Avia Napa och åkte ibland hemifrån med buss klockan sex på morgonen, arbetade 12-timmarsskift eller kom hem klockan elva på kvällen. *”Ibland var det så tröttsamt att jag tänkte sluta”*, medger hon. Men familjen behövde hennes inkomst. Hennes man Angellos arbetade som byggmästare innan han hittade ett arbete i en lokal restaurang. *”Om jag inte arbetade skulle vi ha haft det svårt”*, säger Koulla.

Programmet omfattar naturligtvis också de övriga sönerna och döttrarna i de femton familjerna. Föräldrarna, varav den äldsta är 88, går till centrumet alla helgfria morgnar. *”Det främsta syftet med programmet är inte att ta hand om de äldre utan att ge kvinnor möjlighet att arbeta”*, bekräftar Andri Christoforou som leder klubben. *”Det ger dem den tid de behöver för att ta hand om sig själva och sina familjer.”* De kan också få råd om anställningstillfällen.

Men även om föräldrarna inte är den primära målgruppen, ser man tydligt den glädje de får ut av centrumet. Varje morgon äg-

”Innan projektet inleddes, var livet mycket svårt. Jag var alltid stressad och hade bråttom.”

nar man sig åt aktiviteter, bland annat att sticka, måla och göra smycken. Ibland kokar de sitt eget kaffe, bakar kakor eller kokar sylt och makaroner. *”Det är som ett hem hemifrån”,* förklarar Andri. Tre gånger i veckan finns specialister, sjukgymnaster och läkare, till hands för att ge behandlingspass och utflykter anordnas till utställningar och museer. Eftersom Augorou är en liten by kan de flesta äldre, inbegripet Fotini, själva gå till centrumet. Men om vårdteamet ser att någon är borta, ringer någon av dem för att se hur de mår och om de behöver hämtas. Tidigt på eftermiddagen efter en hemlagad lunch går den lilla gruppen av pensionärer värdigt hem.

Trevligt sällskap

”Det är verkligen ett utmärkt program och de gamla roar sig”, förklarar Koulla. *”Det är första gången vi har något liknande i byn. Min mamma brukade oro sig för hon visste att jag var stressad. Nu trivs hon med aktiviteterna och vi mår alla mycket bättre.”*

”Det är trevligt sällskap och ett roligt sätt att tillbringa tiden”, nickar Fotini, som har överlevt en behandling mot bröstcancer. *”Flickorna som sköter klubben är verkligen snälla. Jag får träffa människor i min egen ålder och vi berättar om gamla tider. Om jag inte kom hit skulle jag vara tvungen att stanna hemma. Och jag är glad att det är lättare för min dotter att arbeta.”*

Så nära känslor finns mellan Koulla och Fotini att det kanske är överraskande att få veta att deras riktiga släktskap är styvmor och dotter. Koullas riktiga mamma dog innan hon hade fyllt ett år, och lämnade fadern Costas med åtta små barn. Hon hade just fyllt fyra när Fotini gifte sig med fadern och åtog sig den väldiga uppgiften att uppfostra familjen. *”Min styvmor uppfostrade mig som sitt eget barn”,* säger Koulla tacksamt. *”Jag träffar henne varje dag och vi klarar oss inte utan varandra.”*

Att ha tid

Koulla arbetar från kl. 7.30 till kl. 13.00 fem dagar i veckan. Det betyder att hon kan promenera med de 11-åriga tvillingarna Simeos och Fotini till skolan i byn och hämta dem vid skolgrinden kl. 14.30. De hälsar ofta på hos föräldrarna på hemvägen. Hon har tid att

laga barnens lunch, hjälpa dem med läxorna och övervaka deras fritidsaktiviteter: dans och engelsklektioner. *”Innan programmet inleddes brukade jag alltid gå till min mamma för att hjälpa henne när jag var ledig och tiden var alltid ett problem”,* förklarar hon. *”Ibland var jag tvungen att stanna med henne på morgonen och arbeta på eftermiddagen, men nu har jag tid för barnen.”*

Varje vecka städar Koulla fem olika hus i Augorou. Christina Kaoulla, som är över 80 år gammal, med nio barn och många barnbarn, är en av de grannar som hon har hjälpt i två år och som välkomnar hennes besök. För Koulla är den extra inkomsten bara ett skäl för att arbeta. *”Vi är vänner och vi har roligt”,* förklarar hon medan hon ordnar krukor med pelargonier på Christinas terrass. *”Det är inte bara för pengarna.”*

Lekstund på kontorstid

Stephan Wittich har arbetat vid universitetet i Wien i tolv år. Som biträdande professor i internationell rätt har han ett tidskrävande schema med både regelbunden undervisningsplikt och forskningsprojekt.

När han och hans fru Isabel som också arbetar vid universitetet fick sin första dotter Marie för fyra år sedan blev hans liv ännu mer jäktat. Isabel tog omedelbart ledigt i ett år efter födelsen och sedan tog Stephan de följande tolv månaderna. *”Jag slutade undervisa”,* säger han. *”Prioriteten var att ta hand om Marie. Men det var inte en riktig ledighet, jag hade likväl massor av arbete.”*

Eftersom han hade börjat arbeta på en postdoktoral avhandling om förfaranden i internationella domstolar, måste han hitta en möjlighet att kombinera de långa timmarnas forskning med sitt nya föräldraansvar. *”Som akademiker har jag fördelen att vara flexibel i mitt arbete. Men å andra sidan är det verkligen viktigt att ha en lugn plats så att man kan koncentrera sig utan att distraheras”,* fortsätter han.

Att finna en lösning

Stephan kunde utnyttja ett daghem som drivs av universitetet för studenter och personal. *”Genom daghemmet kunde jag åtminstone få lite arbete gjort”,* säger han.

Projektet *Children’s office* som inleddes 2002 med medfinansiering av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden är inriktat på att tillhandahålla prisvärd och flexibel barntillsyn. *”Ett regelbundet daghem var nog inte ett gott alternativ. Vi skulle troligtvis inte ha råd med det”,* säger Stephan. Professionell personal och lokaler är tillgängliga för spädbarn och barn upp till 12 år alla helgfria dagar. Under tiden har föräldrarna tillträde till en tyst studielokal utrustad med datorer och läsbord så att de kan fortsätta med sitt arbete samtidigt som de likväl finns till hands för sina barn. Stephan säger att fördelarna framför ett vanligt daghem är bland annat att man kan boka med kort varsel och för så korta tidsperioder som några timmar i taget.

Eftersom föräldraskap ofta är ett skäl för att byta, försena eller lämna studier eller en akademisk karriär, beslutade universitetet att hjälpa personal och studenter att förena studier med familje-

“Jag kunde bara fortsätta forskningen med hjälp av daghemmet. Det innebar att jag både lyckades arbeta på min avhandling och ta hand om min dotter.”

liv och göra universitetet barnvänligare. Samordnarna uppskattar att omkring 11 % av studenterna vid universitetet i Wien, ca 11 500 personer, och upp till 50 % av personalen, är förpliktade att ta hand om barn.

För Stephan var fördelarna tydliga. *“Det hjälpte mig verkligen, jag kunde bara fortsätta forskningen med hjälp av daghemmet. Det innebar att jag lyckades både arbeta på min avhandling och ta hand om min dotter. Det hjälpte också att mycket tidigt vänja Marie vid andra barn och vuxna”,* tillägger han. *“Hon hade inga problem med anpassningen när hon började i lekskolan.”*

Barnflickstjänst

Daniela Finzi är inne på tredje året i sina filosofie doktorandstudier i tysk litteratur samt kulturella studier. Hon är ytterligare en förälder som utnyttjar daghemmet för sina tvååriga tvillingar. *“Jag har utnyttjat daghemmet sedan flickorna var fyra månader”,* säger hon. *“Det är perfekt för mig och jag föredrar att arbeta här, för här får jag verkligen saker gjorda. Hemma finns det alltid något som distraherar.”*

Kontoret tillhandahåller också andra tjänster, bland annat en barnflickstjänst under universitetsevenemang, samordnar en pool med barnvakter och erbjuder råd och information till föräldrar. Ett annat initiativ som Stephan är engagerad i är *“barnens universitet”,* där undervisningspersonal inviger barnen i sina ämnen under två veckors sommarkurser. *“Det är en aptitretare för dem att få lära känna universitetet och tänka på de områden som de skulle vilja studera senare”,* förklarar Stephan.

Bygga upp ett unikt turistföretag

Riikka-Leena Lappalainen dag börjar tidigt med ett dopp i sjön utanför hennes hus, även i mitten av december när lufttemperaturen är nere på -4°C och isen är 10 cm tjock. *"Jag gör det varje dag"*, säger hon. *"Det är en fin metod för att vakna."*

Riikka-Leena bor djupt inne på landsbygden i Pohjois Savo-området i Finland och har en stark känsla för naturen som går bortom hennes dagliga badritual. Hon driver ett litet hotell och turistföretag på sjöns stränder med sin make Reijo som växte upp här på familjens gård. *"Sjön är mycket tyst och fridfull"*, säger hon. *"När vi var yngre drömde vi om att öppna ett turistföretag här."*

Den drömmen har nu förverkligats med gäster i stället för boskap och grödor som den primära inkomsten från familjens mark. Turister kommer för att njuta av de vilda omgivningarna och delta i en rad naturbaserade aktiviteter, bland annat snöskotrar, längdåkning, hundspann, jakt, fiske, bad och segling.

Paret öppnade först några fritidsstugor i början av 1990-talet. Med få andra turistanordningar i omgivningen visade det sig att det blev populärt och företaget växte stadigt. De byggde en rökbastu 2001, en traditionell typ av bastu som är relativt ovanlig, och den lockade till sig ännu fler människor. *"Efter det fick vi grupper som kom i bussar. det gav oss idén att expandera. Det fanns fler människor som ville hyra stugor och bastu än vi kunde ta emot."* Grupputveckling och aktiviteter för företag har blivit en viktig del av verksamheten.

Riikka-Leena beslutade 2004 att lämna sitt heltidsarbete sedan 20 år tillbaka som revisor i en offentlig förvaltning och ägna all sin energi åt familjeföretaget. De började arbeta på hotellets huvudbyggnad som nu utgör navet i verksamheten och började hyra ut andra stugor. Det finns sju gästrum och ett stort rum för middagar och evenemang samt flera stugor. På sommaren finns boende för upp till 40 personer och cirka 30 under vintern.

Ta steget

Att ge upp sin trygga anställning var ett stort steg för Riikka-Leena så hon beslutade att gå en yrkesutbildning för att få hjälp att ställa om. Hon deltog i ett internationellt projekt som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden för kvinnliga entreprenörer inom alla verksamhetssektorer.

”Jag är väldigt glad över att jag lämnade mitt trygga arbete för att koncentrera mig på mitt eget företag. Jag trivs med att vara min egen chef.”

Med deltagare från Frankrike, Belgien, Danmark, Italien, Spanien och Finland besökte hon små turistföretag i andra länder och fick nya idéer för verksamheten. *”Jag lärde mig en massa småsaker. En av resorna till ett landsbygdsföretag i Italien var en stor inspiration”,* säger hon. *”Jag såg passion och stolthet över företagen där. Det saknas i allmänhet i Finland.”*

”Jag lärde mig värdet av en personlig prägel”, tillägger Riikka-Leena som anser att det är en väsentlig faktor för företagets framgång. Besöken i andra länder gav henne inspiration till sitt eget företag och uppmuntrade paret att göra det ännu mer personligt. På så sätt kunde hon få nya kontakter och samtidigt utgjorde det nya möjligheter för verksamheten.

”Vi åkte på besök i Lappland, fick en måltid och där märkte jag att tallrikarna var mycket ovanliga. Jag tog kontakt med den lokala designer som hade gjort dem och vi fick honom att utarbeta design för ett särskilt sortiment av porslin bara för oss här.” En lokal specialist gjorde alla textilier till hotellet och kläder som personalen bär med en individuell inspiration från traditionell finsk design. De säljer dessutom hantverk som tillverkats av lokala hantverkare och konstnärer samt lokala delikatesser. *”Alla de små detaljerna bidrar till den unika upplevelse vi vill ge våra gäster.”*

Framtidsperspektiv

Även om allt inte har varit lekande lätt är Riikka-Leena säker på att hon har fattat rätt beslut. *”Naturligtvis har vi haft våra svåra stunder – vi måste ta ut ett stort lån. Det fick oss att tänka på ansvar och konsekvenser av ett misslyckande. Men jag är väldigt glad över att jag lämnade mitt arbete för att koncentrera mig på mitt eget företag”,* säger hon. *”Jag trivs med det här livet och det är trevligt att vara sin egen chef.”*

Nu omfattar företaget även alla tre av parets vuxna barn, Sanna-Riikka, 29, Esa-Mikko, 27, och Juho-Pekka, 23. *”Jag är väldigt stolt över att alla arbetar i företaget nu. Företaget har verkligen växt på senare år,”* säger Riikka-Leena. Och hon hoppas att deras engagemang får fortsätta. *”I framtiden vill vi dra oss tillbaka och låta den yngre generationen utveckla sina nya idéer. Kunderna blir yngre så vi måste anpassa oss efter dem.”*

En kvinna i förarsätet

Att starta ett nytt företag i Poznań, Polen, verkade som en mödosam kamp för journalisten *Beata Szozda*. Medan hon fick stor uppmuntran av vänner och familj var de potentiella investerarna inte intresserade av att finansiera en Internetjänst som föreslogs av en person utan erfarenhet av affärer, särskilt en webbpublikation för kvinnor om bilar.

"Jag har alltid varit intresserad av bilar", minns Beata. "Från småstadiet och framåt var de flesta av mina vänner pojkar och de talade alltid om bilar, så jag deltog naturligtvis. Jag minns en gång på en familjesemester började min pappa att berätta om olika bilmodeller. När jag kom hem igen kunde jag räkna upp namnen på alla biltillverkare och modeller för mina vänner."

Hon blev intresserad av journalism efter att ha kommit på andra plats i skönhetstävlingen Miss Polen 2003. En reporter ringde henne omkring ett år efter tävlingens slut för att ta reda på om hon hade mottagit priset och det stöd som organisatören hade lovat. Beatas negativa svar satte igång en rad nationella historier om problem vid tävlingen. Strax efteråt fick hon anställningserbjudanden från flera mediebutiker.

År 2007 gick Beatas ett program för att få en filosofie kandidatexamen i internationella förbindelser i Poznan. Hon var också värd för ett 15-minuters program varje vecka där hon redogjorde för bilar för en lokal tv-station och presenterade en shoppingshow för en annan. Hon hade just gått över till televisionen efter att ha arbetat i tre år på Gazeta Poznań, där hon var ansvarig att producera tidningens motorsportsidor och för en rådgivningsspalt för kvinnor om bilar varje vecka.

Att förvandla en vurm till företag

Medan hon gjorde tv-programmet om bilar fick Beata idén att skapa en egen motortidning, särskilt inriktad på kvinnor. Beata undersökte om hon kunde förvandla sin idé till ett livskraftigt företag. Hon hittade en enkät av ett forskningsföretag som visade att nära hälften av alla bilar som säljs i Polen köps av kvinnor, antingen personligen eller genom att påverka makens beslut.

"Jag hade varit motorjournalist i några år och jag kunde inte hitta någon information om bilar som särskilt tillgodosåg kvinnors behov."

“Mitt arbete är min passion. Jag får inte mycket sömn, för jag har massor av arbete.”

Jag ville inte fokusera enbart på bilbranschen. Idén var att skapa en portal om kvinnor för kvinnor. Jag ville utveckla en tidning som ger massor av praktiska råd till kvinnor om hur man använder bilen varje dag.”

Hennes familj och kolleger på tv-stationen uppmuntrade henne att fullfölja sin dröm, men hon stötte på ett hinder som unga entreprenörer ofta får uppleva – att hitta investerare som var villiga att satsa sina pengar på ett riskföretag. En kollega från tv-stationen nämnde då att Poznańs vetenskaps- och teknologipark och Adam Mickiewicz universitetsstiftelse anordnade en tävling för unga entreprenörer om de bästa idéerna för ett nytt företag. Tävlingsstiden gick ut följande dag.

“Jag lämnade in mitt bidrag fem minuter innan tävlingen var slut”, minns Beata. “Det var den 16 mars, min födelsedag.”

Beata blev en av de tävlande som utsågs av stiftelsen att få delta i tävlingens affärsutbildningsprogram, som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Från mars till juni 2007 fick Beata utbildning i hur man utarbetar en affärsplan, information om bokföring och Polens rättsliga krav och skattekrav samt råd om hur man söker investeringsfinansiering.

Vid slutet av programmet hade Beata avslutat sin affärsplan som därefter granskades av en expertkommitté. De beslutade att hennes affärsplan var tillräckligt genomförbar för att hon skulle få finansiering för nyetablering från EU. Hon använde pengarna till att lansera Autopolki.pl, Polens första portal för bilinformation för kvinnor i augusti 2008. Timmarna blir långa men Beata har uppfyllt sin dröm.

“Mitt arbete är min passion”, säger hon. “Jag får inte mycket sömn, för jag har massor av arbete. För det mesta somnar jag vid tre på natten.”

Utrymme för expansion

Webbplatsen lever på reklam. Förutom granskning av bilar och körningstips ger också Autopolki.pl de kvinnliga läsarna möjlighet att hämta bilar för provkörning på väg genom ett avtal som Beata har fått med lokala bilhandlare. Kvinnorna skickar sedan in sina

redogörelser om bilarna till Autopolki.pl. Beata gör ganska många redogörelser själv och reser ofta utanför Polen för att testa bilar och hämta information på bilutställningar.

Webbplatsen har också expanderat och erbjuder heldagskurser i förarutbildning för kvinnor på ett nedlagt flygfält strax utanför Poznań. Ett företag för förarutbildning leder kurserna och erbjuder genom Autopolki.pl en rabatt till de deltagare som vill uppdatera sina kunskaper. Omkring tjugo kvinnor deltog i ett utbildningspass nyligen, där de lärde sig att kontrollera bilen på blöta och ishala vägar.

Beatas vision slutar inte här. För henne är portalen en språngbräda till ett större företag som kan generera tillräckliga inkomster för att hon ska kunna börja anställa journalister och annan personal. Hon vill göra en karta över reparationsverkstäder i Polen vars arbete kvinnor kan lita på och som tar ut ett rimligt pris. Hon vill inrätta en webbutik som säljer biltillbehör. Beata har också fått erbjudande från potentiella investerare att expandera webbplatsen utanför Polen.

“Medan jag arbetade för andra kunde jag inte nå min fulla potential som jag ville”, säger hon. “Jag trivs med oberoendet som entreprenör. Jag värdesätter friheten att bilda och driva ett företag.”

Till en besökare som går ut säger Beata: *“Szerokiej drogi!”* Man kan översätta meningen med *“Ha en bred väg”*, ett traditionellt sätt i Polen att önska någon en säker bilresa hem.

Bättre balans mellan arbete och privatliv

Vatten är ett stort problem i Nederländernas Frieslandområde, där en stor del av marken återvinns och ligger under havsytan. Detta innebär att *Gerard Jansens* arbete som advokat för det regionala vattenverket är en utmaning.

”Det finns alltid intressekonflikter,” säger Gerard, 53 år. *”Jordbrukare kan till exempel ha högre vattenstånd, men inte allmänheten. Vi måste hitta balansen.”*

”Ibland vill företagen inte lägga ut pengar [för att efterleva rättsliga bestämmelser] och det slutar i domstol!”, tillägger han. När sådana konflikter uppstår är Gerard den som tar hand om det. Han har arbetat för vattenverket sedan 1993 och fungerar som juridisk rådgivare för tillsyns- och tillståndsavdelningen.

Hans avdelning har en rad olika uppgifter – se till att ytvattnet uppfyller rättsliga standarder, att skyddsvallar mot havet underhålls och havsnivån är korrekt, att företag och markägare efterlever bestämmelserna och, slutligen att vidta åtgärder när de inte gör det. Detta innebär att han behandlar *”alla skeden av rättsprocessen”*.

Även om Gerard tycker om sitt arbete, började han för några år sedan att önska att han hade större flexibilitet i sin planering. Med två unga söner, Rik och Nico, och en timmes daglig bilresa från sitt hem i Drachten till Leeuwarden blev den strikta arbetstiden en påfrestning. Han började också få problem med koncentrationen på sitt kontor. *”Vi flyttade för några år sedan till ett nytt öppet kontorslandskap. Det är mycket stimmigt.”*

Arbeta hemifrån

Han började 2006 att delta i ett *e-pappa*-projekt som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden för att hjälpa manliga anställda att arbeta hemifrån. Projektet bidrar till att möjliggöra mer flexibla arbetstider och skär ner på resor. Han är nu baserad i hemmet under en del av veckan, vilket ger honom möjlighet att följa med pojkarna till skolan, äta lunch med dem, hjälpa dem med läxorna och till och med skjuta in lite hushållsarbete.

”Distansarbetet har hjälpt mig finna en bättre balans mellan arbete och familjeliv. Förr såg jag pojkarna enbart på kvällen.”

”Distansarbetat har hjälpt mig att hitta en bättre balans mellan arbete och familjeliv”, säger han, och tillägger att det avlastar hans fru som arbetar deltid som sjuksköterska inom geriatri på ett närliggande sjukhus. ”Förr såg jag bara pojkarna på kvällen. Nu får jag göra olika saker med dem.”

Den mer flexibla organisationen har också förbättrat hans arbete och produktivitet. *”Om man arbetar hemma behöver man inte sluta och gå klockan fem – man kan avsluta det man har påbörjat i sin egen takt. Man kan ta upp det igen senare.”*

Hur systemet fungerar

Systemet gör det lättare för företagen att införa flexibla arbetsformer. Det bidrar till att öka medvetenheten om fördelarna med distansarbete för arbetsgivare, regelbundet utvärdera hur de anställda anpassar sig till distansarbete och tidigt rapportera eventuella problem. Gerard deltog i projektet i två år. Under den tiden besvarade han frågor i ett formulär om hur det fungerade.

Genom systemet har vattenverket insett fördelarna med distansarbete och främjar det nu aktivt bland de anställda. *”Som modern arbetsgivare måste man ge de anställda möjlighet till mer flexibla arbetstider”,* förklarar Gjil de Jong, som är Gerards avdelningschef. Hon distansarbetar själv och uppskattar att omkring en fjärdedel av de anställda i hennes avdelning nu har liknande uppgörelser. *”Det bidrar absolut till att förbättra balansen mellan arbete och familjeliv”,* säger hon.

Gjil tycker att det är viktigt att ha ett tydligt avtal om vad som förväntas från båda sidor – när det gäller tillgänglighet eller rapportering av genomfört arbete – och enkla rutiner. *”Vi ser också till att vi har ett inplanerat möte dagen efter distansarbetet för att aktualisera de senaste händelserna”,* tillägger hon.

Gerard, för sin del, är en god förespråkare för de mer flexibla arbetstiderna. *”Det är till stor hjälp”,* säger han. *”Nästa år ska jag utöka antalet dagar som jag arbetar hemifrån.”*

Framtiden i egna händer

Katarína Vargová var en framgångsrik affärskvinna och drev ett eget företag inom textilbranschen i Bratislava, Slovakien, innan hon avbröt karriären för att ta hand om sin nyfödda son. Men det som började som en kort paus i arbetet blev ett längre avbrott. Efter tre år hemma var hon beredd att återvända i arbete, men som många kvinnor som tagit ledigt för att uppfostra barn tyckte hon att det var en svår uppgift.

"Jag hade på det hela taget förlorat kontakten med världen utanför", säger hon. "Jag behövde vara med i svängen igen. Och jag behövde en ny utmaning." Frågan var vad hon skulle göra. "Jag visste att vad jag än företog mig, skulle jag med ett litet barn att se efter jonglera mellan många ansvarsområden."

Komma tillbaka

En särskild utbildningskurs för kvinnor som återvänder i arbete efter en förlängd mammaledighet som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, hjälpte Katarína att finslipa sina kunskaper och hitta nya vägar för att ge uttryck för sina färdigheter och sin ambition.

Ett av de största hindren när man inte har arbetat under lång tid är att få självförtroendet tillbaka, en utmaning som många kvinnor får möta efter en mammaledighet. Utbildningen omfattade därför särskilda moduler för att bygga upp självförtroende och målmedvetenhet.

Kursen sammanförde henne också med människor inom affärsvärlden. *"Jag visste att jag ville göra något i samband med konst", säger hon. "Utbildningsprogrammet hjälpte mig att hitta människor med liknande intressen."*

Se tillbaka och gå framåt

Genom utbildningsprogrammet mötte Katarína ägaren av *Ateliér Keramiky Rena*, en liten verkstad som ger keramiklektioner i en förort till Bratislava. Katarína har nu tagit över driften av verkstaden medan ägaren är utomlands. Katarína undervisar eleverna i konsten att forma i lera och hon skapar egna skulpturer som hon säljer i ett lokalt galleri.

"Jag visste att vad jag nu än företog mig, skulle jag med ett litet barn att ta hand om jonglera mellan många ansvarsområden."

Hennes nuvarande aktiviteter, säger hon, tar henne tillbaka dit hon ville vara i första rummet. *"Jag har gått en konstskola",* säger Katarína, *"och jag ville verkligen återvända till det."* Jag visste att mitt framtida arbete måste ha ett utpräglat konstnärligt inslag. Och därför är jag så glad över att jag hittade keramikverkstaden.

"Här i ateljén ger vi människor en möjlighet att uttrycka sig", säger hon, *"att ha smutsiga händer, gå ner i varv och känna sig fria. Att arbeta med lera kan vara en mycket djup och terapeutisk erfarenhet för vissa människor och själv får jag verkligen massor av energi från mina elever."*

Ett hjärtligt tack

Katarína säger att hon har funnit den rätta balansen i sitt liv. Hon sätter igång tidigt, följer med sin son till lekskolan och börjar därefter sin dag i verkstaden *"Vissa dagar undervisar jag och andra dagar arbetar jag bara med mitt eget. Sedan är jag tillbaka för att hämta min son på eftermiddagen."*

Utbildningen, säger hon, gav henne det självförtroende hon behövde för att återuppliva sin karriär och att slå in på en ny bana, och gav henne den hjälpande hand hon nu är så tacksam för. *"Europeiska socialfondens program hjälpte mig att friska upp mina kunskaper i företagsledning och marknadsföring och att utveckla mig som konstnär. Det var just det incitament jag behövde."*

**Missgynnade
personer**

Georgias historia

”Att berätta om mitt liv, tror jag, kan hjälpa andra människor”, säger Georgia Chrisikopoulou anspråkslöst. ”Jag brukade vara mycket negativ. Jag accepterade inte att jag var sjuk och jag ville inte be om hjälp. Jag känner fortfarande människor som inte tar läkarna på allvar.”

Som en följd av psykisk sjukdom har Georgia, 36, åkt ut och in på sjukhuset i hemorten på Korfu, Grekland. Men sedan 2006 har hon genom ett framsynt rehabiliteringsprojekt fått hjälp att flytta ut från institutionsvården till en egen lägenhet och börja arbeta. Det drivs av kooperativet New Horizons, som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden.

Kooperativet är baserat i centrum av Korfu stad, i ett hus där det också driver ett kafé med en terrass i skuggan av ett apelsinträd. Eleverna läser och dricker kaffe vid borden. Tillfälliga kunder kanske inte tittar två gånger på kaféets snärtiga namn: Lunatico. Och de kanske är omedvetna om att de eleganta byggnader som omger det – med järngrindarna öppna för alla - var Korfus före detta säkra mentalsjukhus, det äldsta i Grekland som nu har byggts om till universitetsinstitutioner.

Sjukdomsdebut

Georgia ingår i en grupp trädgårdsarbetare som sköter rabatter och gräsmattor i omgivningen, klädda i grå overaller och mössor. Hennes berättelse handlar om umbäranden och mod. Som den äldsta av tre barn minns Georgia hur hennes föräldrar behandlade henne strängt. *”Jag var för ung för att förstå om jag gjorde en dumhet”,* säger hon. *”Jag fick ingen kärlek förrän jag var mycket äldre.”* Vid tolv års ålder började hon tappa håret och fick diagnosen psykiska problem. Hon blev gravid när hon var 17 och försökte begå självmord. Trots föräldrarnas motstånd lämnade hon skolan, gifte sig och flyttade till makens föräldrar. Men äktenskapet var inte lyckligt. Paret började dricka kraftigt och ta droger, och han blev våldsam.

Vid 24 blev Georgia allvarligt sjuk. *”Jag började höra röster och trodde att jag var straffad. Jag inbillade mig att tv:n talade till mig och att jag hade telepatiska talanger. Jag tålde inte barnet och lät det gå ut över honom och min familj – jag grälade med alla. Jag ville ta livet av mig.”*

Hon flyttade slutligen tillbaka till sina föräldrar och från den tiden blev relationerna bättre. *”Till slut var det mina föräldrar som räddade mig”,* medger hon. Hon började, motvilligt till en början, att ta medicin men

”Jag älskar allt som hör till arbetet. Det har fullständigt förändrat mitt liv. Jag har alltid tyckt om trädgårdsarbete – jag gillar att vara nära naturen.”

berättar hur hon fortfarande hörde mannens röst i huvudet som hotade henne. Hon lämnade Korfu och reste sin väg, och hamnade i Stuttgart där hon arbetade i barer och klubbar. *”Det var mer en mardröm än nattarbete”*, minns hon bittert. Hon led av ätstörningar och ådrog sig skulder. Utmattad återvände hon till hemmet. Men hennes tillstånd förvärrades och hon vägrade fortfarande att tro att hon var sjuk.

Ta hjälp

Hon togs in på ett psykiatriskt sjukhus 2002, men hennes man kom och hämtade henne. *”Han var ganska snäll till en början”*, minns hon, *”men snart var han tillbaka i gamla vanor.”* Georgia insåg slutligen 2005 att hon inte skulle bli bättre på egen hand. Två händelser spelade en avgörande roll: hennes yngre bror Prokopis dödades i en olycka och på julafton dog hennes far i en hjärtattack. Georgia beslöt att leva ett sundare liv.

Hon återvände till sjukhuset och ett år senare flyttade hon över till rehabiliteringsprogrammet. Hon bodde i sex månader i ett gästhem i Thinalion. Och i oktober 2006 mådde hon tillräckligt bra för att kunna flytta till en skyddad lägenhet med en annan patient, Corinna Mouzakiti. Hon började också arbeta i kooperativets trädgårds- och miljögrupp.

”Jag älskar allt som hör till arbetet, särskilt plantering. Det har alldeles förändrat mitt liv”, säger hon. *”Jag har alltid tyckt om trädgårdsarbete – jag gillar att vara nära naturen. På kvällen när jag ser på tv saknar jag det. Jag föredrar att arbeta.”* Men hon måste vara försiktig. *”Jag får ont i huvudet av stark värme”*, erkänner hon. Hon måste avbryta arbetet och ta en paus. Gruppledarna förstår henne och undviker att ge henne de svåraste uppgifterna. *”Georgia är mycket stolt och hon anstränger sig”*, säger hennes socialarbetare Helena Moshat. Ett yrkesteam övervakar hennes framsteg och hon kan ringa dygnet runt till sin läkare om hon behöver hjälp.

Samarbetsstrategi

New Horizons har 70 anställda, inbegripet 45 patienter som arbetar tillsammans med den övriga personalen. Förutom kaféet och miljögruppen driver de en städtjänst, en parkering och en restaurang och bar med namnet Dusk i Korfu stad. Kooperativet inrättades 2005 och har vuxit från tio personer till 183 röstberättigade medlemmar, varav 98 patienter. I styrelsen ingår alltid minst två före detta interner.

Miljögruppen har ett avtal med den lokala myndigheten. Dmitris Vlachos, gruppens ledare, är stolt över att den ger professionell och konkurrenskraftig service. *”Våra kunder är mycket nöjda med arbetet”*, bekräftar han. *”Vi lär våra medarbetare att göra ett bra jobb.”* Alla anställda har utbildning – att hantera motordrivna verktyg, till exempel – och bär fullständig skyddsutrustning. Georgia börjar kl. 8 varje morgon och ibland åker hon med minibuss med sina arbetskamrater till avlägsnare platser. Hon tjänar 500 euro i månaden för fyra eller fem morgnar i veckan, förutom det stöd hon får genom hälsovården. Den lägenhet hon delar är hyresfri.

”Vi berättar inte för kunderna att vissa anställda är patienter”, förklarar Thanasis Papavlasopoulos, en samhällsekonomisk expert som hjälpte till att bilda kooperativet. *”Vi vill inte att någon ska utpekas, och det är svårt att säga vilka som har problem. Tio av dem är redan helt självständiga. Man kan se den förändring som ESF-projektet har lett till på fyra år”*, tillägger han. 1997 fanns det 350 interner på sjukhuset från hela ön. Nu finns det bara 15 sängar, för absoluta nödfall. Det är en verklig framgång. Återanpassning är det viktigaste, och vårt främsta mål är att ge människor möjlighet att arbeta och vara oberoende.

En pågående kamp

Georgia själv har börjat ta upp några av sina gamla intressen. Hon älskar att laga mat och brodera, och hon brukade måla och skriva musik. *”Jag har alltid älskat musik. Förr ville jag bli dansare”*, påpekar hon långtansfullt. Hon besöker sin mamma, bror och syster regelbundet och har en nära relation till systemns båda barn.

Hon måste fortfarande kämpa dagligen för att hålla livet i styr: hon är beroende av medicin tre gånger om dagen. För några månader sedan försämrades hennes tillstånd igen. *”Jag kände mig mycket arg. Jag skrek”*, förklarar hon. *”Jag gick till doktorn och bad om hjälp och vi kämpade i en månad för att hindra mig från att gå bakåt ... och det är verkligen en kamp.”*

Vad är det som håller dig igång? *”Min karaktär, och att få ett barn”*, svarar hon. *”Och jag har en bra familj. Jag ville inte såra dem.”* Hennes son Antonis bor nu i Aten med fadern. De talar med varandra två gånger i veckan i telefon, men Georgia säger att relationen skulle vara bättre om han inte bodde så långt bort. Hon är fast besluten att bli så frisk att hon får ett eget hem dit sonen kan komma och bo med henne igen.

Funktionshinder är inte ett handikapp för arbete

Andrzej Lubowiecki brukade arbeta på skeppsvarvet i staden Gdynia, som är en del av Gdansk stadsområde, på Polens Östersjökust. Under glansdagarna fanns det arbete på skeppsvarvet för omkring 20 000 människor. Nu är det bara 3 000 anställda kvar.

I tolv år hade Andrzej i alla fall ett välbetalt och säkert arbete, först som snickare och sedan som målare, fram till dess att en ökande smärta 2001 tvingade honom genomgå en operation med höftbyte vid ett lokalt sjukhus. Men operationen misslyckades, en nerv blev avskuren av misstag, säger han, och i stället för att bli rörligare igen kunde han bara gå med kryckor. Han kunde inte återgå i arbete och efter 180 dagar avskedades han av arbetsgivaren.

Han hade bara manuella färdigheter och det var dålig tillgång på arbete så Andrzej fann sig i att leva på invaliditetsersättning. Han kunde inte kosta på sig omskolning. *"Jag trodde inte att jag någonsin skulle hitta ett arbete på grund av mitt funktionshinder"*, förklarar han. Han var arbetslös i fem år tills han såg en affisch på en buss där arbetstillfällen annonserades ut för människor *"med partiellt funktionshinder"*. *"Jag gick direkt till arbetsförmedlingen och anmälde mig som arbetslös."* Två dagar senare berättade de för mig om utbildningsprojektet. Han anmälde sig i juni 2006 till en fyradagars kurs, medfinansierad av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, som var skraddarsydd för funktionshindrade personers behov och erbjöd rådgivning för platsökning, uppställning av en meritförteckning och platsansökan. Den lokala myndigheten, en av parterna, tillhandahöll en minibuss för att hämta honom i hemmet varje dag.

Beslutsamhet betalar sig

"Efter kursen tog det mig bara en dag att hitta ett arbete", förklarar Andrzej stolt. *"Vid intervjun visade jag dem att jag verkligen ville ha det."* En lokal säkerhetsfirma anställde honom och utbildade honom i datoranvändning. Han arbetar på huvudkontoret med en personal av sex personer och är ansvarig för övervakning av verksamhet i Gdansk-området, insamling av data och, vid behov, att larma polis vid säkerhetsöverträdelser. Han tjänstgör 24 timmar varje gång, följt av 48 timmars ledighet, inbegripet helger och helgdagar, och är ledig var tredje helg. *"I början blev jag väldigt sömnig mitt i natten, men nu är jag van"*, säger han, trots

”Kursen har gett mig självförtroende så att jag, trots mitt funktionshinder, vet vad jag behöver för att få ett arbete.”

att han fortfarande har svårt att somna efter ett skift. Eftersom han har låg lön får han behålla sin invaliditetsersättning.

Andrzej's fru Ania är lekskolelärare och åker hemifrån klockan sex på morgonen. *”Till en början var det underbart att inte arbeta”,* minns han. *”Ania brukade göra en lista med jobb. Jag brukade handla och sedan sätta mig ner och ta en öl.”* Men allteftersom började han känna av pressen, både den ekonomiska och psykologiska. De hade som tur var köpt lägenheten genom en kommunal husbyggnadsplan med ett lån från varvet, strax före operationen. Dessförinnan bodde familjen i ett rum hos Anias föräldrar. *”Men det värsta med arbetslösheten var när alla åkte på semester på sommaren och pojkarna måste stanna hemma för att vi inte hade pengar”,* förklarar han. Nu har han en regelbunden inkomst och de kan planera en semester i bergen.

En normal dag för Andrzej när han inte arbetar, innebär att han väcker deras två söner, Karol, 16, och Przemek, 14, lagar deras frukost och vinkar av dem till skolan. Han har alltid tyckt om att laga mat och brukade byta recept med Anias vänner. *”Soppa med vildsvamp och nudlar är min specialitet”,* säger Andrzej, som plockar sin svamp ute på landsbygden och tycker om att fiska. Han inredde också deras hem och tillverkade inbyggda skåp. *”Jag har alltid kunnat anpassa mig – jag kan göra allt hemma. Människan är ett djur som kan lära sig vad som helst!”*

Återgång till det vanliga livet

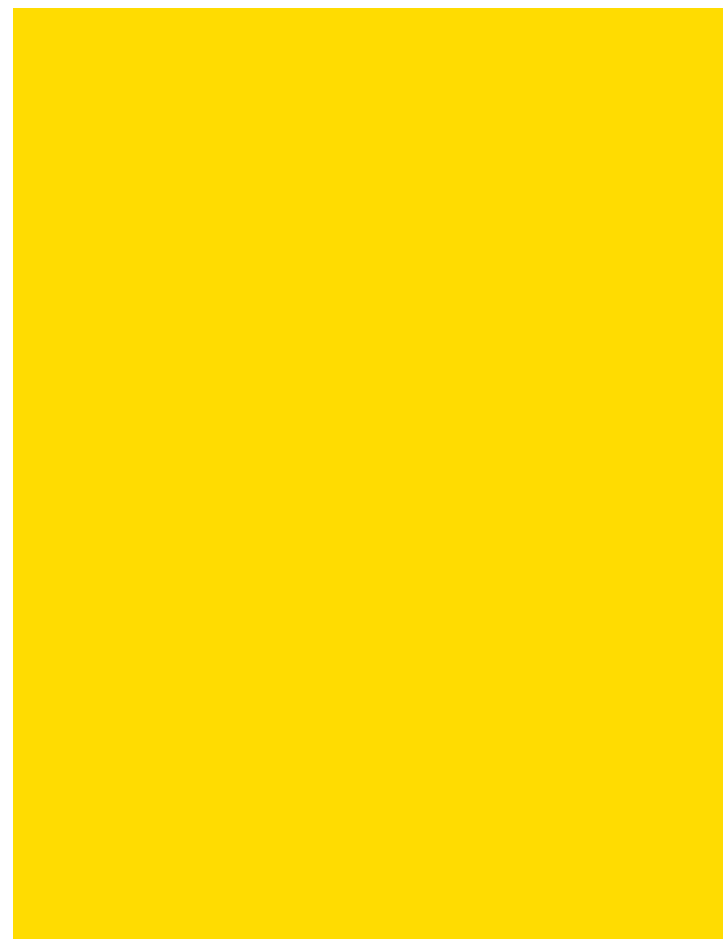
Andrzej säger att han mår *”100 % bättre”* med ett arbete. *”Det är logiskt att man inte mår bra av att vara arbetslös”,* påpekar han. *”En del dricker sig berusade, men sådan är inte jag. Kursen har gett mig självförtroende så att jag, trots mitt funktionshinder, vet vad jag behöver för att få ett arbete.”*

”I början var jag glad att ha en ’hemmaman’”, tillägger Ania. *”Men jag började inse att Andrzej var ganska stressad. När han måste gå ut och träffa människor var han inte alls väl till mods. Nu har allt återgått till det normala och vi delar sysslorna hemma.”*

”Det var ett framgångsrikt projekt”, bekräftar kurssamordnaren Anna Dabrowska från utbildningscentret Fundacja Gospodarcza. *”Vi driver liknande initiativ för människor med funktionshinder hela tiden*

och erbjuder yrkesutbildning eller rådgivning för att starta ett eget företag. Det är mycket populärt nu, eftersom de kan få ett bidrag från EU.”

Andrzej skulle också vilja starta ett eget företag och måla om sjöfraktscontainrar. Han har begärt ersättning i domstol för den operation som gjorde honom handikappad och är fortfarande bitter över det. Men i juli 2008 fick han en utbytesoperation på den andra höften som lyckades och nu kan han gå med bara en käpp. Han vet att han har det bättre än många andra. *”Funktionshindrade personer i Polen har i regel inte en anställning”,* säger han. *”De har svårt att förflytta sig och företagen vill inte anställa dem. Men här försöker stadsstyrelsen att öka möjligheterna.”*

Ett framgångsrecept

Det är lunchtid en vanlig veckodag och varje bord på restaurangen Ízlelő ("godbit") i staden Szekszárd i Ungern är upptaget. Längs en vägg i den ljusa och glada lokalen är en klätterställning i trä och en hög leksaker bevis på platsens "familjevänliga" attityd. Men liksom mammor med små barn omfattar kundkretsen par, äldre människor och lokala kontorsarbetare.

I det hektiska köket hjälper 33-åriga **Éva Gyulai** till att laga rätterna. *"Jag älskar att arbeta här varje dag. Det finns så många olika saker att göra och jag har alltid tyckt om att laga mat"*, utropar hon. *"Hela personalen kommer mycket bra överens. Det är ett riktigt lagarbete."* För Éva innebär det att förstå kollegerna genom att läsa på läpparna – hon har varit nästan totalt döv sedan födelsen, när hon fick en permanent hörselskada genom ett misstag av en läkare och en för hög dos syre. Sju anställda i restaurangen har funktionshinder och fick arbete i Ízlelő genom ett lokalt yrkesutbildningsprojekt, medfinansierat av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Stiftelsen Blue Bird, som bildades 1997 med syftet att främja ett samhälle som erbjuder arbetstillfällen och valmöjligheter för alla individer, lanserade projektet *LIFT Likelihood – Integration – Full employment – Training* (sannolikhet – integration – full sysselsättning – utbildning) i juni 2006 och har hjälpt 36 arbetslösa ungdomar med låg utbildningsnivå och funktionshinder att förvärva nya färdigheter för att kunna få ett arbete.

Dåligt arbete, dålig lön

Éva föddes i Szekszárd och gick i en särskild internatskola för döva i Budapest tills hon var 16. Där lärde hon sig läsa på läpparna innan hon återvände till sin hemstad för att ta sin avgångsexamen. Men att få ett ordentligt arbete var inte lätt. Hon började med att ta ett okvalificerat ackordsarbete och sydde blöjor i en fabrik. *"Vi fick betalt för de artiklar vi slutförde och lönen var mycket låg"*, minns hon. *"Så jag jobbade hela tiden – jag hade ständigt ont i ryggen och huvudet. Det var verkligen tråkigt."*

Snart träffade Éva och gifte sig med sin make Zoltán, som arbetar för ett lokalt tryckeri, och det unga paret flyttade in hos hans föräldrar. När deras två söner, Ákos, 10, och Balázs, 7, föddes gladdes hon sig åt att få föräldraledighet för att ta hand om dem. Balázs har astma och synproblem som redan har krävt två operationer och försenade honom i ett år. Men när pojkarna var färdiga att börja skolan var Éva angelägen om att få en annan typ av arbete.

”Det finns människor med funktionshinder i hela Ungern som skulle vilja arbeta på ett sådant ställe. Idén bör kopieras.”

En ny början

Hon fick från en annan mamma höra talas om LIFT-projektet och anmälde sig som en av 16 sökande till serverings- och cateringskursen (ytterligare 20 lärde sig byggnadsteknik). Utbildningen varade i ett år och under den tiden fick hon lön från projektets budget. Hon tog sin kockexamen i september 2007 och fick arbeta i den familjevänliga restaurangen, som stiftelsen också driver, tillsammans med sex kolleger som lagar mat, diskar och serverar. *”Jag hade tur. Jag älskar att laga mat”,* förklarar Éva, som har lärt sig av sin svärmor, en skicklig kock. *”Våra barn är alltid hungriga så min hobby är mitt arbete.”* Söta rätter är hennes specialitet: hon tycker om att laga pannkakor, strudlar och ostkaka.

Ízlelő-restaurangens kök lagar upp till 140 måltider om dagen, varav 40 % för avhämtningskunder. Köksmästaren och dietisten väljer tillsammans hälsosamma menyer som tilltalar ungdomar. Restaurangen levererar redan luncher till stiftelsens eget familjedaghem och planerar att utvidga verksamheten till att leverera måltider till en lokal småstadieskola. Ákos tycker om att äta där när föräldrarna tar honom med. *”Det är gott”,* bekräftar han entusiastiskt medan han äter upp en andra portion soppa. *”Det är mycket bättre än min skolmatsal.”*

Och andra kunder instämmer i att restaurangen erbjuder god kvalitet och rimliga priser. *”Människorna som arbetar här ler hela tiden och de känner alla vid namn”,* säger Judit Botos som äter regelbundet på Ízlelő.

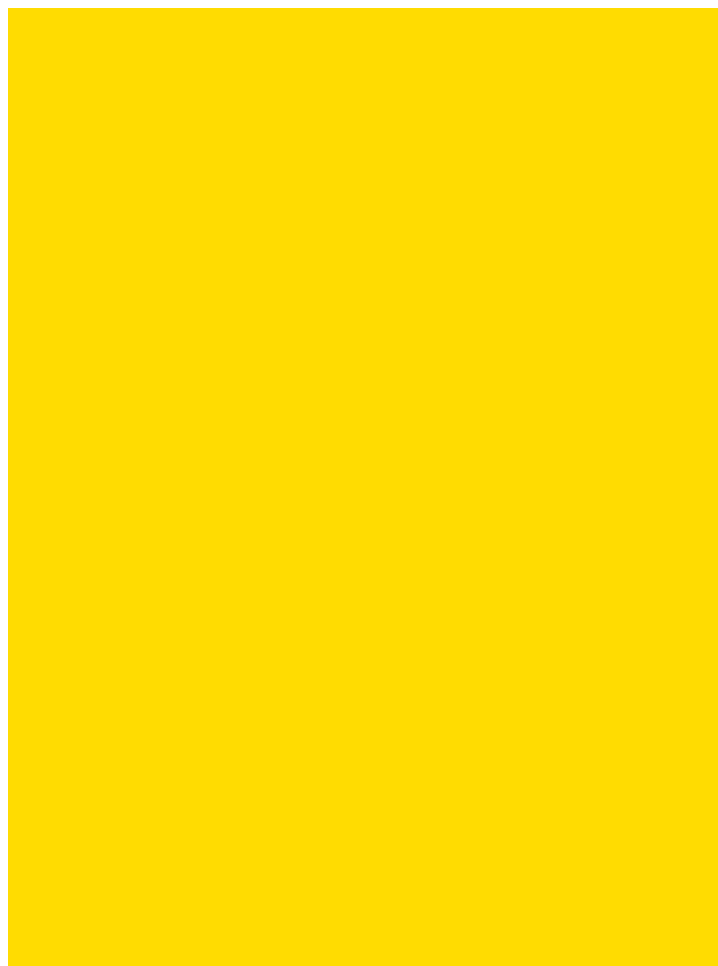
”Vårt mål är att hjälpa familjer med små barn och personer med funktionshinder. Restaurangen förenar båda målen”, förklarar Andrea Mézáros, verkställande direktör i Blue Bird-stiftelsen. *”Vi väntade oss att den skulle bli självförsörjande om tre år, men vid slutet av det första året gjorde vi redan en vinst.”*

En smak av frihet

Med en stadgad andra inkomst har Éva och Zoltán kunnat förverkliga sin dröm att köpa ett eget hus. *”Det fanns inte tillräckligt med utrymme för Zoltáns föräldrar och vi ville få en förändring”,* förklarar Éva. *”Vi hade ingen trädgård och ingenstans där barnen kunde leka. När vi kom hem kunde vi inte göra något annat än att sitta och se på*

tv.” De flyttade in i huset utanför Szekszárd i december 2008 och njöt av tanken på den utmaning det var att renovera egendomen. I den rymliga trädgården fanns vinrankor och fruktträd. Zoltán ser fram mot att lära sig göra vin medan Évas prioritet är att odla äpplen för sina äppelpajer och att plantera blommor. *”Jag älskar trädgårdsskötsel”,* säger hon. *”Utanför staden får vi frisk luft och frihetskänsla.”* Hon läser också för att ta körkort.

Éva tycker att hon hade tur som fann Ízlelő-restaurangen. *”Det finns människor med funktionshinder i hela Ungern som skulle vilja arbeta på ett sådant ställe”,* påpekar hon. *”Idén bör kopieras. Vi skulle inte ha något emot det – vi skulle verkligen bli glada!”*

Räcka ut handen till blinda

"Jag är inte säker på att jag skulle vilja se. Att vara blind är en del av mig."

Sarmite Gromska blev blind redan som spädbarn på grund av ett tragiskt misstag av läkare och har inte något minne av att kunna se. I dag tycker hon att det är svårt att rentav föreställa sig den erfarenheten. *"Jag föddes för tidigt vid ungefär sju månader och placerades sedan i kuvös. Det gjorde att jag blev blind. Det var en olycka, ingenting annat. Människor förstår inte alltid vad jag menar när jag säger jag inte skulle vilja se. Om jag kunde se skulle jag förlora en del av min identitet. Att vara blind bestämmer vem jag är"*, tillägger hon.

Sarmite säger att blindheten ger henne en *"sannare"* syn på världen. *"Utseendet är inte allt"*, förklarar hon. *"Jag tror att jag ser tydligare än seende. De flesta människor uppmärksammar vad de ser med ögonen, men jag ser människors själ. Jag ser deras 'röströrelser', deras intonationer, och jag känner hur de berör mig."*

Sarmite bor med sina föräldrar och två bröder i Riga och är ett inspirerande exempel på hur långt man kan komma med beslutsamhet och stöd. Hon tillbringade sina första år i en särskild internatskola för blinda, där hon lärde sig läsa och skriva i blindskrift. När hon fortsatte sina studier vid universitetet utmärkte hon sig som studerande och fick ett stipendium. Hon är också musikalisk och spelade saxofon i ett ungdomsband. Även om Sarmite fortfarande spelar ibland, säger hon att hon ska lämna musiken ett tag för att koncentrera sig på sina universitetsstudier.

Studiematerial

Sarmite behöver särskild utrustning för sina studier och hon är oerhört skicklig på att skriva med antingen en *"griffeltavla"* eller en särskild punktskrivmaskin, samt en dator utrustad med ett röstigenkänningsprogram.

För att få allt universitetsmaterial översatt i punktskrift är hon beroende av det lettiska blindbiblioteket. Som Gunta Bite, chef för bibliotekets punktskriftsavdelning, emellertid förklarar, *"punktskriftsöverföring har ett nästan oöverkomligt pris". "Vi kan bara göra arbetet internt med hjälp av EU-finansiering, vilket hjälpte oss att inrätta punktskriftsavdelningen."* Syftet med projektet var att förse blinda och synskadade personer med en rad olika tjänster och material, som i sista

“Punktskriftsbiblioteket utgjorde en stor förändring i mitt liv och även i andra blinda människors liv, vet jag.”

hand hjälper dem att integreras i samhället och på arbetsmarknaden, och att leva ett mer självständigt liv.

EU genom Europeiska socialfonden gav biblioteket möjlighet att skaffa utrustning och utbildning så att det kunde börja trycka böcker och andra dokument för blinda. Punktskriftsläsare från hela Lettland har nu tillgång till ett helt nytt urval av läsmaterial, kostnadsfritt. Och de kan begära nya specialtexter när de behöver det.

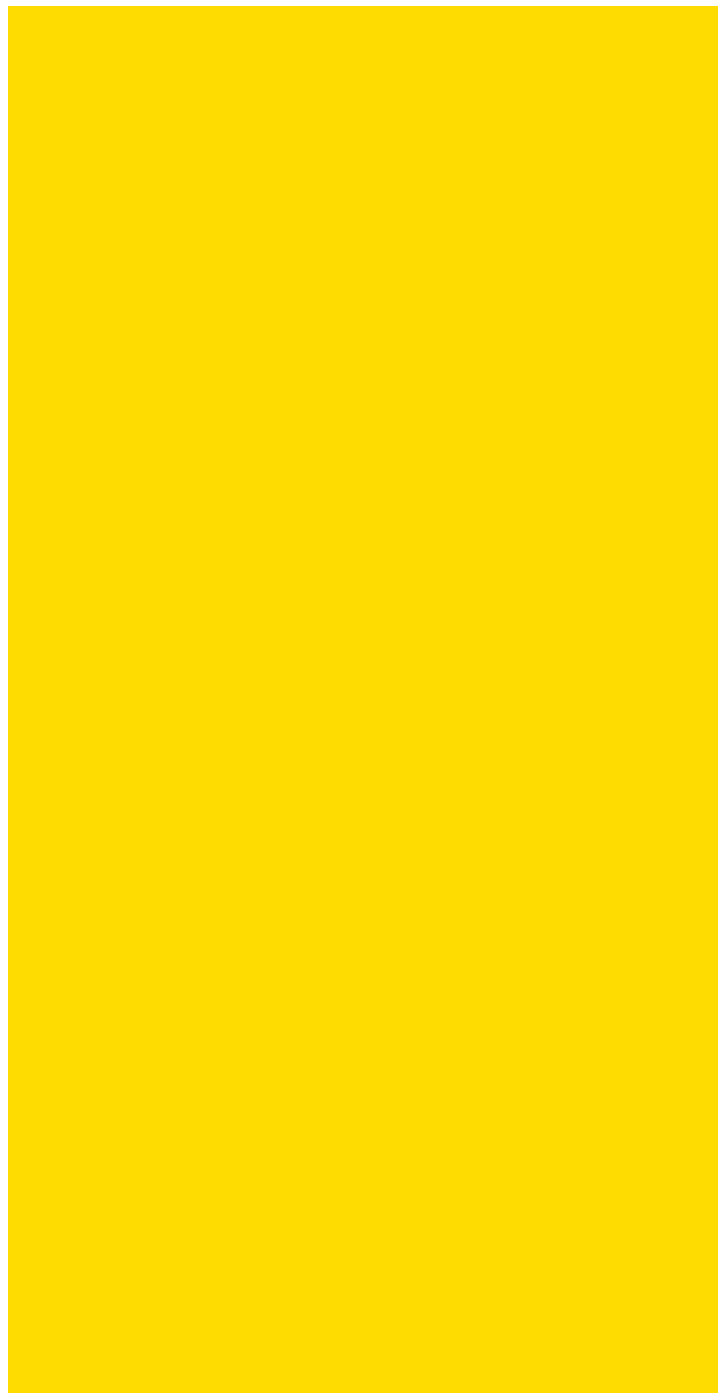
Avdelningen sysselsätter nu också blinda och synskadade personer för att sköta förberedelsen av texterna. *“Jag arbetade i biblioteket en sommar och det övertygade mig om att jag ville bli punktskriftsutgivare”,* förklarar Sarmite, och studerar nu mot den karriären vid universitet.

Lära sig bli oberoende

Under större delen av sitt liv har Sarmite varit fullständigt oberoende av sina föräldrar. Historien om fru Gromska, Sarmites mor, är faktiskt en fallstudie i sig om det mod, den beslutsamhet och livslånga hängivenhet hon har ägnat åt sitt barn.

Men hon vet att en dag kommer hon att vara ensam och måste stå på egna ben. *“Ja, jag var nervös när jag skulle börja på universitetet”,* säger hon. *“Det var ett stort steg att ta både på akademisk och personlig nivå. Jag är fortfarande mycket beroende av andra människor, särskilt av min familj, men jag måste lära mig att vara stark och att överleva.”*

“Punktskriftsbiblioteket utgjorde en stor förändring i mitt liv och även i andra blinda människors liv, vet jag. Jag har avgjort vunnit mycket genom ESF-projektet. Att kunna trycka ut allt material jag behöver för mina studier innebär att jag kan fortsätta att växa, gå framåt och bli en produktiv samhällsmedlem.”

Att njuta av lantlivet

Andrej Lovrencec växte upp på en liten lantgård i landsbygdsområdet Prekmurje i östra Slovenien och har djupa rötter på landet. "Jag tycker verkligen om den här regionen, det är hit jag hör. Jag kunde inte föreställa mig att bo i en stad", säger Andrej, 22 år. "Jag kunde eventuellt flytta inom området, men jag tror inte att jag skulle flytta till ett helt annorlunda ställe."

Hemma med sin mor och far odlar han olika grödor som vete, vindruvor, frukt och potatis samt föder upp getter, kor och tjurar. Trots att gården är småskalig ger den mat åt familjen och djuren med ett litet överskott som de säljer.

Andrej hade inlärningssvårigheter i skolan och måste ofta vara hemma på grund av psykiska problem. Han började få svåra anfall av huvudvärk, kräktes och fick en synnedläggelse från unga år och när han var 12 började han få depressioner.

"Det var svårt i skolan. Jag hade problem med att lära mig och också med klasskamraterna. Det var småsaker men det störde mig." När Andrej gick i sjunde klass år 2002 blev han riktigt sjuk och kom inte tillbaka till skolan förrän efter ett år. Han skrevs in som funktionshindrad när han var femton år och även om han så småningom avslutade sin grundutbildning 2004 upptäckte han senare att han hade begränsade arbetsalternativ. Att sitta hemma hela dagen tråkade ut honom och han kände sig isolerad. "Jag var hemma och väntade på att något skulle hända. Jag visste inte vad jag skulle göra, vart jag skulle gå och jag hade inga pengar."

2008 började han vända på sitt liv genom att ta en kurs i yrkesutbildning. Den omfattade ett tremånaders handledningsprogram som leddes av en lokal organisation, Mosaic, som sysselsätter och stöder socialt utsatta grupper, särskilt personer med funktionshinder. Aktiviteterna omfattar fyra områden: jordbruk, produktion av organiska livsmedel, ekoturism och byggnadsrenovering.

Ett heltidsarbete

Programmet för utbildning på arbetsplatsen är ett landsomfattande initiativ som inleddes 2004 och medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Det siktar på människor som har svårt att finna arbete och omfattar människor med funktionshinder, ungdomar med få kvalifikationer och långtidsarbetslösa.

“Jag har mött nya människor och jag lär mig något nytt varje dag. Och nu är jag också ekonomiskt oberoende.”

Efter programmet fick Andrej erbjudande om en heltidsanställning. Han arbetar i en liten grupp som sköter olika uppgifter inom jordbruk eller livsmedelsproduktion. Det är ett idealiskt arbete för Andrej som kombinerar en stödjande och vänlig miljö med ett arbetsområde som han känner till och trivs med. *“Jag tycker om att arbeta här eftersom jag trivs med jordbruksarbete”,* säger han.

“Arbetet är verkligen intressant oavsett om det är ute på ägorna eller inomhus”. Eftersom det är ett jordbruksföretag arbetar de anställda där det behövs, beroende på årstider och skördar. “Ibland arbetar vi sju dagar i veckan”, tillägger han. För Andrej med sin uppväxt på en lantgård är denna typ av arbetsordning en andra natur. *“Jag bryr mig inte om att timmarna blir långa. Och det är trevligt för mina kolleger är också mina vänner.”*

Personliga färdigheter

Det är uppenbart att han verkligen trivs med arbetslivet. Hans självförtroende har växt och han har blivit mycket självständigare. *“Jag har mött nya människor och jag lär mig något nytt varje dag”,* säger han. *“Och nu är jag också ekonomiskt oberoende.”* Genom den regelbundna inkomsten har han också kunnat köpa en egen bil, som hjälper honom att förflytta sig och bidrar till att han får ett bättre sällskapsliv.

Hans föräldrar har konstaterat en stor skillnad. *“Han är mycket gladare och livligare nu. Han är ute med vänner – det hände inte ofta förr”,* säger hans mor.

Mateja Kaljevič, rådgivare från den regionala arbetsförmedlingen som hjälper till att organisera olika anställningar har också noterat en förändring. *“Andrej har förändrats till hundra procent efter genomgången program. I början kom han med sin mor och hon brukade tala i hans ställe. Han var rädd för allt och hade inget självförtroende. Nu är han en av de självsäkraste deltagare vi har haft.”*

Andrej utvärderar den förbättring av livet som anställningen har medfört och säger: *“Jag är verkligen nöjd nu. Det är första gången jag har fått vad jag ville. Jag har inga stora planer inför framtiden. Men det är lika bra om allt är som det är. Vi har ett ordspråk: gå långsamt så kommer du långt.”*

Lära sig leva med smärta

Otilia Marques vara bara 22 när hon åkte hemifrån Ansião, Portugal, till sin syster och sväger i Luxemburg. Liksom många européer flyttade hon till ett nytt land i hopp om att finna ett arbete och skapa sig ett nytt liv.

”Det var svårt i början”, minns hon. ”Jag hade ett arbete i en fabrik, men jag fick aldrig lära mig franska. Jag var tvungen att lära mig allt i arbetet. Som ett av sju syskon var hon van att ha människor omkring sig när hon behövde hjälp”.

Därefter gifte hon sig 1975 med sin make Manuel Augusto i Portugal. Följande år flyttade han till henne till Luxemburg, där han nu arbetar hos en leverantör av byggnadsmaterial. Vid samma tid började Otilia ett nytt arbete som städerska i post- och telekombolaget P&T. Tre år senare föddes deras dotter Alexandra och allt verkade klappat och klart inför framtiden.

Stolt över arbetet

Men Otilia var knappt 30 när hon blev medveten om att hon hade reumatisk värk i ryggen som blev allt intensivare när hon drabbades av diskbräck. *”I mer än 20 år har jag haft värk som har gjort det svårt för mig att arbeta och med åldern blir det värre. Men jag försöker fortfarande göra mitt bästa”,* säger hon försynt. Som städerska i bolagets omklädnings- och tvättrum sätter hon en uppenbar ära i att speglarna ska vara putsade och kaklet fläckfritt. Hennes uppgifter består i att skura ur duschar, klättra på stegar för att damma av förvaringsfack, bära hinkar fulla med vatten och tömma skräppåsar ... det är ett hårt fysiskt arbete. *”Ibland gör jag fel rörelse och det värker ännu mer”,* förklarar hon. *”Men det finns ingen annan som kan göra det, så jag måste klara av det.”* Och när teknikerna kommer tillbaka efter att ha lagt telekomkablar i leriga diken, särskilt på vintern, blir det fullt av arbete att göra rent efter dem.

I september 2007 gav bolaget Otilia ledigt för att gå en utbildning två dagar i veckan i fem veckor, som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, för att hjälpa henne att hantera värken. Av en tillfällighet arbetade då hennes dotter Alexandra för *Service de Santé au Travail Multisectoriel* (STM – en statlig avdelning med ansvar för hälsa inom olika arbetssektorer) som anordnade kursen och hon uppmuntrade sin mor att ta tillfället i akt.

”Jag har lärt mig att kontrollera mina rörelser så att ryggen värker mindre i arbetet varje dag, och till och med hemma.”

Otilia lärde sig hur ryggen fungerar, om skaderisker och hur hon ska göra för att skydda den. Handledarna visade övningar om hur hon ska bygga upp benmuskler, avslappningsteknik för att undvika påfrestningar och till och med rätt diet för att förbättra hälsa och styrka. Hon kom underfund med hur hon ska lyfta på rätt sätt och röra sig säkert för att undvika smärta. *”Med hjälp av kursen vet jag nu hur jag ska gå ner på knä – jag kan till exempel inte böja mig ner – och se till att inte fylla skrappåsarna för mycket. Jag har lärt mig att kontrollera mina rörelser så att ryggen värker mindre i arbetet varje dag, och till och med hemma. Utbildningen hjälpte mig, eftersom jag fick en förklaring om vad jag kan vänta mig.”* Det fanns till och med psykologer till hands för att diskutera deltagarnas problem.

En tidig start

Telekombolagets huvudkontor, där Otilia arbetar, ligger i utkanten av Luxemburgs stad och är en vinkelformad byggnad i rött tegel på en vidsträckt tomt omgiven av gräsmattor och träd.

Det innebär att hon kan köra till arbetet varje dag och parkera på bolagets område. *”Trots att jag inte bor långt bort hjälper det mig att komma med bil, framför allt för att jag börjar väldigt tidigt, klockan sex på morgonen.”*

Det dagliga livet för Otilia är en fråga om att kontrollera smärtan och minska den till en hanterbar nivå. Hon vägrade att låta sig opereras när hon insåg att det bara hade tjugo procents chans att lyckas. I stället får hon regelbunden massage och går igenom en intensiv terapi en gång om året i den lokala brunnsorten Mondorf-les-Bains. Hon försöker undvika smärtstillande medicin. *”Jag får behandling för att försöka stoppa vidare utveckling av ledinflammationen eftersom det inte finns något att göra när det en gång har inträffat”,* förklarar hon.

Hon bor med Manuel i ett ljust välhållet hus med vita väggar, polerade trä möbler och kakelgolv. Röda pelargoner står på fönsterbrädorna och här och där dekorerad keramik eller andra souvenirer som påminner om färgerna i deras hemland Portugal. Nu mår Otilia tillräckligt bra för att kunna tycka om att ta en promenad med deras trevliga sexåriga labrador, Bell.

Fortsätta att arbeta

Hon hoppas kunna fortsätta att arbeta till pensionsåldern. *”Vi får se hur länge det kan fortsätta”,* säger hon filosofiskt. *”Jag måste vara modig. Jag känner fortfarande smärta och ibland är jag lite deprimerad. Det varierar med vädret – när det regnar blir det värre. Men man måste fortsätta. Man kan inte klaga hela tiden. Man måste leva med det.”*

Nadine Sadler från P&T:s avdelning för hälso- och socialfrågor säger att omkring 20 anställda om året går igenom utbildningen för ryggvärk. *”Det fungerar verkligen”,* säger hon. *”Jag hoppas att det kommer att hjälpa Otilia att förlänga sitt arbetsliv.”*

”Det var en riktigt nyttig kurs”, bekräftar Fatima Tomaz, som är chef för gruppen av 14 städerskor i byggnaden. *”Jag har gått den själv och lärde mig massor.”*

På bästa platsen på väggen i Otilias vardagsrum hänger ett inramat diplom med gratulationer till henne för de framsteg hon har gjort på kursen och uppmantran att tillämpa de lärdomar hon har fått i praktiken. Det säger mycket om hur viktig den erfarenheten har varit för henne.

Äldre arbetstagare

Ladda upp för en ny karriär

”Jag kunde ha levt resten av livet på arbetslöshetsbidrag eller förtidspension men det ville jag inte”, förklarar Jane Grøne trotsigt. ”Jag hade bestämt mig för att hitta ett arbete och jag gjorde det på egen hand, inte för att arbetsförmedlingen sa att jag måste. Det var mitt eget initiativ. Men utbildningen var avgörande, för man får inte göra det här jobbet förrän man har genomgått provet och fått körkort.”

Vare sig hon sitter bakom ratten i sin gula envåningsbuss eller småpratar med sina kolleger i City Trafik, en av de två största bussbolagen i Ålborg på den vindsvepta kusten i Jylland i Danmark, verkar Jane fullständigt hemmastadd. I början av 2007, när hon redan var cirka 55 år, var hon emellertid arbetslös och hade inga kvalifikationer för att hjälpa henne tillbaka i arbete. När hon fick syn på en annons för bussförarkandidater i lokaltidningen var hon frestad att svara – hon tyckte om att köra och det verkade intressant. Men hon tvekade. Skulle hon kunna hantera ett stort fordon? Och skulle hon kunna klara ansvaret för passagerarnas säkerhet? *”I början trodde jag att det kunde bli svårt på grund av åldern”,* medger hon.

En vecka senare såg Jane samma annons. *”Det verkar vara ödet”,* minns hon. *”Jag tänkte för mig själv: om andra kan göra det, varför inte jag? Jag kan väl försöka och se hur det går. Jag kan alltid backa ur senare vid behov.”*

Så hon fortsatte och i november 2007 fick hon en plats i arbetskompetensprogrammet som drivs av det lokala yrkesutbildningscentrumet AMU Nordjylland (ArbejdsMarkedsUddannelser – arbetsmarknadsutbildning), ett utbildningsprojekt som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Bussförarkursen omfattade både teori och praktik med flera olika moduler som behandlade hälsa och säkerhet, första hjälpen, penninghantering, ergonomi och hur man hjälper funktionshindrade passagerare.

Jane är full av beröm för den utbildning hon fick. *”Lärarna gjorde det roligt och intressant.. De var mycket professionella. Även om vissa saker vi måste lära oss var ganska tråkiga, kände jag personligen mig aldrig uttråkad i något skede av kursen.”*

Löfte om ett arbete

Under tiden började hon söka efter en ledig plats och City Trafik erbjöd henne en plats med början i februari 2008. Men det fanns ett problem,

“Man får massor av självförtroende när man får diplom och ett fint arbete med trevliga kolleger. Man mår bättre med sig själv.”

för även om kursen var slutförd vid detta datum kände hon att hennes praktiska erfarenhet inte räckte till. *“Jag var nervös, för bolaget hade lovat mig en anställning och alla de andra förarna var redo att börja.”* Hon var rädd att hon skulle gå miste om tillfället, men bolaget höll sitt löfte. *“Som vi säger i Danmark: kanske det var för mina blå ögon”,* skrattar Jane skämtsamt. Hon tog extra körlektioner i två månader och före april var hon färdig att ta sin anställning.

“Jag är verkligen glad att jag fick mitt bussförarkort”, tillägger hon. *“Man får massor av självförtroende när man får diplom och ett fint arbete med trevliga kolleger. Man mår bättre med sig själv.”*

“Det genomgående budskapet i yrkesutbildningen är att människor kan lyckas”, bekräftar Henrik Johannesson, chef för transport och logistik i AMU. *“Vi träffar många människor i femtioårsåldern, ofta därför att de har förlorat jobbet och vill starta en ny karriär.”*

Ta ansvar

Jane kommer från Hjørring i norra Danmark. När hon var femton flyttade hon till Ålborg, där hennes föräldrar öppnade ett kafé. Men en kort tid efteråt avled hennes mor och som det äldsta av sex barn var hon snart fullt upptagen med att se efter sina tre bröder och två systrar och hjälpa fadern med företaget. Hon hade inte tid över till att studera och ta examina, så hon lämnade skolan utan kvalifikationer.

I 20-årsåldern gifte hon sig och fick tre barn. Jane och hennes make drev en liten firma för kontorsutrustning och hon var receptionist och sekreterare. Men när maken avled 1997 måste hon sälja företaget och söka ett annat arbete. *“Jag var närmare 50 och jag måste bestämma mig för vad jag ville göra. Jag sökte och sökte”,* minns hon. Hon fick arbete som sjukvårdsbiträde och hade genomgått ett års yrkesutbildning för att få de extra kvalifikationer hon behövde för att befordras, när hon fick en ryggskada i en trafikolycka, vilket ledde till att hon omöjligt kunde lyfta eller göra de tunga jobb som var nödvändiga i arbetet. Jane gick omkring i cirka ett år, först på sjukbidrag, sedan på arbetslöshetsbidrag, innan hon bestämde sig för att det inte var på det sättet hon ville leva.

Janes barn är nu vuxna och oberoende. Hennes äldsta son bor i Köpenhamn, men hennes dotter och yngsta son bor i närheten och hon ser särskilt fram emot den tid hon tar sig för att se efter sin tvååriga sonson Mathias.

Hon arbetar 37 timmar i veckan, vanligtvis spritt över sex dagar, med skift som börjar så tidigt som klockan fyra på morgonen och så sent som halv två på natten. Varje morgon kommer hon till bussgaraget för att få reda på vilken linje hon ska köra under dagen. 170 förare arbetar utifrån City Trafik-garaget, varav 22 kvinnor.

Konflikthantering

Tack vare arbetet har Jane lärt känna sin stad bättre. De trånga gatorna i Ålborgs gamla centrum med sina prydliga pastellfärgade hus är inte den lättaste platsen för att lotsa sig fram med ett stort fordon. Men Jane sätter sin ära i att köra smidigt och försiktigt så att passagerarna får en säker och bekväm åktur. Man måste ändå stanna vid trafikljusen, påpekar hon. Vad tjänar det till att försöka jäkta? Hon trivs med den sociala kontakten med sina regelbundna passagerare och de, i sin tur, visar sin uppskattning. *“De ger mig presenter: choklad och vinflaskor ... !”*

Å andra sidan är våld mot transportanställda en konstant oroskälla. Två personer arresterades för knivattacker på bussförare för ungefär ett år sedan. Konflikthantering var ett av ämnena på kursen och Jane säger att hennes värsta problem hittills har varit en ostyrig grupp vid en busshållplats. Hon kom ihåg sin utbildning, stängde snabbt dörren och körde iväg. Bussarna har nu larm kopplade till den lokala polisen.

“Jag trivs verkligen i arbetet”, avslutar Jane. *“Jag trivs med mina kolleger och med min chef. Alla behandlas väl och vi hjälper varandra. Det är som en stor familj och ingen står utanför. Jag ska stanna här tills jag dör!”* skämtar hon. Hon har goda skäl att förvänta sig en lång och tillfredsställande karriär: så länge som förarna förnyar sina läkarintyg vart femte år, är pensionsåldern flexibel. City Trafiks äldsta bussförare är 72 år.

“Jag riktigt njuter av att komma till jobbet, till och med klockan 4 på morgonen”, säger hon. *“Jag beklagar aldrig att jag måste arbeta.”*

Omskolning till det moderna arbetslivet

Tre saker är viktiga för *Milan Nedbal* från Kromeriz-området i Tjeckien. *"Familj, hälsa och arbete"*, säger Milan, 53 år. När fabriken han arbetade i slog igen i oktober 2006, undrade han emellertid om han hade förlorat en av stöttepelarna i sitt liv för evigt.

Milan har arbetat jämnt under sitt vuxna liv. Efter studier vid universitetet för textilmaskinsteknik i Liberec arbetade han inom textilindustrin i 27 år och gick från verkstadsgolvet till att bli chef för en lokal fabrik. *"Jag arbetade mig upp i ledet"*, säger han. *"Som fabrikschef hade jag det övergripande ansvaret för alla delar av produktionen. Jag organiserade produktionsmaterialet, tillverkningen och ledde de anställda"*.

Den tjeckiska textilindustrin började gå utför på 1990-talet. Så när den fabrik han arbetade i slutligen gick i konkurs, fanns det få arbetstillfällen kvar inom denna sektor. *"Att bli arbetslös var en svår känsla"*, säger han. *"Och det blev värre av stressen att hitta ett nytt arbete."*

Han började omedelbart söka arbete, men hade ingen större lycka till att börja med. *"Jag skickade min meritförteckning till över 140 företag"*, fortsätter han. *"Men jag fick alltid samma svar: Tack för ert intresse av vårt företag men vi beklagar att vi måste meddela er att vi inte har några lämpliga platser lediga för tillfället ..."*

Det var inte bara svårt att finna arbete med anknytning till hans erfarenhet utan han insåg också att den högre position han hade haft tidigare var ett hinder. *"Det visade sig vara negativt. När företagen hörde att jag hade varit fabrikschef, brukade de inte tänka på mig för lägre tjänster"*, säger han. *"De var rädda att jag skulle vilja ge alla order."* Han fortsatte emellertid att skicka fler arbetsansökningar. *"Jag var tvungen att fortsätta. Det var mycket viktigt"*, säger han. *"Jag är en optimistisk person. Men det börjar ta på självförtroendet. Jag undrade om jag någonsin skulle få ett arbete igen."*

Up-to-date med nya tekniker

Milan insåg att hans kunskaper kanske behövde en uppdatering, om han ville hitta ett arbete i det moderna arbetslivet. Han började en omskolningskurs som erbjöds av den lokala arbetsförmedlingen i januari 2007. Projektet var utarbetat och organiserat av det ideella biblioteket Knihovna Kromerizska, och medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Det bestod i första hand av dator- och IT-kunskapsutbildning, för

”Utbildningen var verkligen praktisk och mina datorkunskaper förbättrades i hög grad ... jag känner mig mycket tryggare nu.”

att eleverna skulle lära sig att använda maskinvara och program, söka på Internet, skapa och utarbeta en rad olika datordokument samt kommunikationskunskaper och miljöutbildning.

”Före kursen hade jag begränsade kunskaper i datoranvändning”, säger han. ”Jag började använda dem först i slutet av min föregående karriär. Men utbildningen var verkligen praktisk och mina datorkunskaper förbättrades i hög grad.”

Den hjälpte också till att finslipa andra färdigheter som var avgörande för att få en anställning, bland annat att skriva platsansökningar och meritförteckningar, att klä sig inför en intervju och bättre kommunicera med människor. *”Framför allt hjälpte den mig att öka självförtroendet. Jag noterade en skillnad i mina personliga mänskliga relationer”,* tillägger Milan.

På sommaren 2007 gav ansträngningarna resultat och hans arbetsökande tog slut när han fick en plats hos ett lokalt tillverkningsföretag. Hans nyligen förbättrade kunskaper var avgörande. En hög grad av datorkunskaper var en förutsättning för arbetet. Och företaget är inte oroligt när det gäller att anställa äldre personal. Företaget, Chropyňská Strojírna, är specialiserat på robotarmar som utför svetsning inom biltillverkningen samt andra produkter, bland annat formar till maskiner för plastpressning som exempelvis gör stötfångare för bilar.

Kommunikationsfärdigheter

Han arbetar på samarbetsavdelningen. *”Mitt arbete är att säkra produktionen av olika delar av leveranskedjan från underleverantörer”,* säger han. *”Vi har inte kapacitet att göra allt själva.”* I förening med hans rika erfarenhet inom tillverkning är datorkunskaper väsentliga för hans nya tjänst. Hans arbete består i att inhämta upplysningar och välja ut leverantörer, förbereda beställningar och dokumentation över tekniska specifikationer samt planera logistik för leverans av olika delar. Här använder han projektförvaltnings- och konstruktionsprogram. *”Kommunikation och samordning görs via dator. Utan datorkunskaper skulle jag ha svårigheter.”*

”Det skiljer sig fullständigt från min gamla tjänst. Förut arbetade jag alltid internt. Nu måste jag kommunicera externt med andra företag och organisera hela leveranskedjan”, tillägger han.

Att återfå en anställning har i hög grad förändrat hans livskvalitet *”Jag känner mig mycket tryggare nu. Jag tänker inte så mycket på framtiden, jag trivs med vad jag gör just nu”,* säger han. Han trivs med att sköta trädgården och att vara tillsammans med sin familj. *”Jag har emellertid inte så mycket ledig tid”,* medger han, *”jag arbetar väldigt mycket.”* Och för en man som värdesätter arbete i så hög grad som Milan, är det positivt.

Det sanna värdet av erfarenhet

”Man har känslan av att när man blir äldre, behöver arbetsgivarna oss inte längre. Vi har skickligheten, men vi är bara för gamla och för dyra.”

Om det finns ett spår av bitterhet i femtiofemåriga **Roswitha Kerbels** röst, är det lätt att förstå. Att vara en kvinna med breda kvalifikationer som har tillbringat en stor del av sitt liv med att göra dynamisk karriär inom förlagsbranschen och plötsligt befinner sig vara oanställbar, när hon vet att hon vill arbeta, är djupt frustrerande. Hon är i femtioårsåldern och har tillbringat fyra år med att söka arbete i Wien, Österrike, utan att ha fått ett lämpligt erbjudande. *”Jag fick en massa avslag”,* minns hon. *”Jag blev verkligen avskräckt. Man börjar känna sig gammal och värdelös.”*

Hennes arbetsförmedling föreslog henne slutligen att ta kontakt med Initiative 50, ett projekt som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, och avser att sammanföra äldre arbetstagare med arbetsgivare som inser deras värde. De bad henne i januari 2008 att skicka sin meritförteckning till *Licht ins Dunkel* (Ljus i mörkret) en populär Wien-baserad välgörenhetsorganisation som arbetar med österrikisk tv och kända personer för att skaffa pengar till behövande familjer. Organisationen kallade henne till intervju och inom en timme fick Roswitha ett anställningserbjudande.

Engagerad i böcker

Roswitha föddes i Graz i Österrike, men flyttade vid sex års ålder till Stuttgart i Tyskland, där hon växte upp och studerade. Hon utbildade sig till bibliotekarie, innan hon skaffade sig extra kunskaper i ekonomi och informationsteknik och flyttade över till förlagsbranschen.

”Jag har alltid varit inriktad på min karriär. Jag älskar böcker”, förklarar hon och pekar på raderna av bokvolymerna som kantar hennes vardagsrum från golv till tak. *”Jag hade chefstjänster inom marknadsföring vid några större förlag. Jag brukade arbeta 60–70 timmar i veckan och reste mycket. Jag hade ansvar att anordna bokmässor och lanseringar. Det var ett mycket hårt arbete.”*

När hennes första äktenskap slutade i skilsmässa, flyttade hon tillbaka till Österrike 1993, där hon träffade sin andra make Michael

”Jag tycker om att arbeta och jag är glad över att kunna ha en egen inkomst för jag tycker om att vara ekonomiskt oberoende.”

Estl. Roswitha kände att det var dags för en förändring i hennes liv. *”Mitt första äktenskap bröt ihop för att jag var så upptagen med mitt arbete”,* minns hon. *”Jag var borta hemifrån för länge och det var för tröttsamt. Jag ville inte att samma sak skulle hända igen.”*

Ett hus på landet

Roswitha och Michael gifte sig år 2000. De köpte ett hus i byn Königstetten, i utkanten av det vackra Wienerwald utanför den österrikiska huvudstaden. Medan de äter frukost på terrassen, kan de se ut över trädgården till de böljande kullarna och de intensivt gula rapsfälten. Michael arbetar hemma som datorprogrammerare i sällskap med parets två enorma hundar, Benny och Teddy och katterna Mimi och Pepper.

Vid den tiden behövde Roswitha också flexibilitet för att ta hand om sin gamla far – varannan eller var tredje vecka åkte hon tillbaka till Stuttgart där hennes föräldrar fortfarande bodde – och sin svärmor i Wien. Hon lämnade sitt arbete inom förlagsbranschen och började se sig om efter en ny karriär. Trädgården verkade vara nyckeln: *”Jag har alltid tyckt om trädgårdsskötsel, men jag visste ingenting om växter”,* säger hon. Hon tog en ettårig kurs i trädgårdsarkitektur som ledde till en anställning i Wienerwalds naturpark. Hon var ansvarig för att planera event och utflykter för besökande grupper och för redovisning och administration, men tjänsten varade inte länge. *”Jag skulle verkligen ha tyckt om att få en fast anställning, men jag var för gammal.”*

Roswitha säger att hon började bli medveten om problemet med åldersdiskriminering för omkring tio år sedan. Hon anser att det beror på den högre kostnaden för socialförsäkring som arbetsgivare betalar för äldre anställda. *”Trycket är stort, för det finns inte många arbetsmöjligheter på marknaden, så företagen erbjuder arbete till billigare personal”,* hävdar hon.

Ekonomiskt oberoende

Men Initiative 50 har gett Roswitha ytterligare en ny start. Hon har arbetat heltid för *Lichts in Dunkel* sedan februari 2008. Genom projektet betalas deltagarnas löner under de första tre månaderna, vilket ger arbetsgivarna ett extra incitament för att anställa. Hon

medger att kontorsförvaltning inte är hennes drömjobb och det kunde vara intressantare. *”Men i min ålder vill jag inte ha allt det där ansvaret längre”,* förklarar hon. *”Jag vill ha ett lugnare liv. Det är en svår situation och jag uppskattar möjligheten att ha ett arbete igen. Jag är inte en vanlig hemmafru. Jag tycker mycket om att arbeta och trivs att vara med mina kolleger. Och jag är glad över att kunna ha en egen inkomst för jag tycker om att vara ekonomiskt oberoende.”*

”Initiativ 50 är ett utmärkt projekt för att det hjälper äldre människor att hitta ett lämpligt arbete och det är inte lätt. Nu har jag tid för min trädgård, min make och mina hundar. Jag vill inte ha samma stress som tidigare. Projektet har hjälpt mig att nå fram till det.”

Social solidaritet inger nytt hopp

Tsvetan Ivanovs livsfilosofi är mycket klar: "Att hjälpa andra gör oss alla starkare", säger han. "Att vara sig själv nog är inte en taktik som jag instämmer i."

Tsvetan arbetade i 25 år i den lokala konstgödsselfabriken i Vratsa i nordvästra Bulgarien, där han övervakade säkerhetsrutinerna tills han var berättigad till förtidspension år 2000. Han beslutade snart att han ville göra något aktivt för att hjälpa andra människor i samhället. Vratsa är en pittoresk stad, känd för sina spektakulära klippor för alpinister och för sina grottor. Men många unga familjer flyttade sin väg för att hitta arbete och lämnade ibland gamla föräldrar eller funktionshindrade släktingar relativt isolerade.

2008 fick han höra talas om projektet *Through Social Services, for Decent Living*, som leddes av en lokal icke-statlig organisation *Most* (brygga) och medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Genom projektet utbildas och anställs pensionerade och arbetslösa människor som socialassistenter och ger dagligen stöd åt 40 personer som bor hemma men inte kan sköta sig själva och behöver långsiktig vård.

Efter en kort utbildningsperiod som omfattade första hjälpen, rådgivningskunskaper och krishantering erbjöds Tsvetan ett kontrakt och fick ansvar för två kunder: Nicola Kotsev, 87 år, och Emil Ginev, en före detta arkitekt som hade genomgått en benampu-tering efter en bilolycka. Han besöker dem varje dag, hjälper till att hålla hemmet rent och handlar åt dem. Han kan behövas för att hjälpa till vid läkarbesök eller göra administrativt rutinarbete, som att betala räkningar. Vid lunchtid hämtar han deras måltider från socialtjänstens matsal som bereder 200–300 måltider om dagen till människor som får socialvård. Ibland går han ut med Nicola i rullstolen eller så sitter han och håller honom sällskap.

En passion för att lära

Han har utvecklat en stark personlig tillgivenhet för sina två skyddslingar. *"Nicola är full av liv och mycket vaken. Han mår mycket bättre när jag talar med honom"*, säger Tsvetan. *"Han behöver mediciner efter en hjärnblödning. Men han har alla sina sinnen och vägrar ge upp. Den mest intressanta aspekten med det här arbetet är att få psykologisk insikt i hur människor klarar av påfrestningar. Här tycker jag om att jag lär mig saker, och ju mer jag lär mig, desto mer kan*

“Genom det här projektet ger jag människor hopp. Jag kan se att de är villiga att fortsätta leva och inte ge upp.”

jag hjälpa människor. Man lär sig att förstå hur de känner för olika frågor, som åldrande och död.” Han anmälde sig först frivilligt till att bli socialassistent för ett tidigare projekt som finansierades av Förenta nationerna i hela Bulgarien och omfattade 210 personer i Vratsa-området.

Tsvetan har alltid varit en självständig tänkare med en lång rad intressen. Han har en kemiexamen och tillbringade 15 år efter universitetet med att arbeta inom byggnadsbranschen och hjälpte till att restaurera ikoner och väggmålningar i det berömda Cherepishklostret i närheten av Vratsa. En gång i tiden ägnade han sig hängivet åt att lösa Rubikkub-pusslet. Han har fortfarande flera av de svåraste versionerna på sina hyllor. När han upptäckte Internet, blev det också en passion. *“Jag tvingade mig själv att gå ut”,* medger han. Han publicerade 2007 sin första bok, där han utvecklade sin egen filosofiska teori om *Naturens tetralektik*.

Det återspeglar hans intresse för alla aspekter av naturen. Medan han arbetar på datorn, kurar en eller två av de sex katter han har räddat från gatan ihop sig på hans knän eller klänger sig fast på hans axlar. *“När man behandlar djur väl, börjar de lita på dig, precis som människor”,* förklarar han. Växter fyller upp fönstret i det anspråkslösa vardagsrummet, som har dubbel funktion som sovrum. Hans personliga bibliotek fyller den lilla lägenheten med nära 6 000 volymer om en mängd ämnen. *“Jag har läst dem alla”,* säger Tsvetan stolt. Han tillhör en lokal filosofiförening och har publicerat omkring 150 artiklar.

Ömsesidig tillgivenhet

Sjuttiosjuåriga Velika Mamkova är en annan förmånstagare i Decent Living-initiativet. Hon är bunden vid hemmet på kryckor efter en operation och ett brutet ben. Hennes två söner har egna familjer och har flyttat bort – en son har flyttat till Italien för att arbeta. *“Hjälpen är mycket viktig. Det finns saker jag inte kan göra själv och jag skulle inte klara mig utan den”,* säger hon. *“Om ett problem uppstår, vet jag att jag alltid kan ringa dygnet runt.”* Hon är också beroende av mänsklig kontakt – att ha någon att prata med varje dag – och har utvecklat en nära förbindelse med sin vårdare, Maryika Mitova.

Tillgivenheten är ömsesidig. *“Hon är som en mor för mig”,* erkänner Maryika, som också är anställd genom Decent Living-projektet. So-

cialassistenterna arbetar sex timmar om dagen och får lön från projektbudgeten. Men som pensionär själv betalar Tsvetan ingen skatt och har rätt till kostnadsfri hälsovård, vilket i sin tur sparar pengar för projektet. De 10 socialassistenternas roll är att stödja de 10 heltidsvårdare som är anställda av den lokala myndigheten.

Hans kontrakt varar i ett år – den tid projektet varar. Han hoppas att det kan bli förlängt och säger att det skulle vara ett nöje att fortsätta arbeta. *“Genom det här projektet ger jag människor hopp. Jag kan se att de är villiga att fortsätta leva och inte ge upp. Det ger mig en extra inkomst så att jag kan leva ett anständigt liv och i min tur kan jag hjälpa andra att få ett anständigt liv. Eftersom jag har talat med Nicola under en tid, har han blivit mer förhoppningsfull och har försökt börja gå igen. Det ryckte upp honom. Så samtidigt som det har varit till nytta för mig, har jag varit till nytta för honom också.”*

Nya kunskaper och gemensamhetskänsla

Aldona Mikalauskiene föddes i en liten by i närheten av Vilnius på 1930-talet och har direkt bevittnat en del av Europas största omvälvningar, från illdåden under andra världskriget till svårigheter och konflikt under Sovjetväldet fram till en slutlig självständighet för hennes lilla nation Litauen. Genom allt detta har hon bevarat sin starka karaktär och sin pliktkänsla gentemot sina landsmän.

"I dag har vi många nya friheter", säger hon. "Frihet att driva företag och förkovra oss, kritisera och tala fritt om regeringen, men vi har också en skyldighet att använda vår frihet och talang till att hjälpa varandra. Vi är alla ett folk och ett samhälle."

Från enkelt ursprung ...

Aldona, en jordbrukares dotter från lantliga Utmerge, gick i skolan, gifte sig och blev änka, och sedan tog hon upp studierna igen och gjorde sig bemärkt som äldre student vid universitetet. Nu är hon behörig revisor och driver sin egen revisionsfirma i Litauens huvudstad, utbildar och anställer unga människor samt hjälper en rad kunder att lyckas i affärer under svåra ekonomiska tider. *"Jag har ägnat den största delen av min karriär åt att arbeta med lovande yrkesmän",* säger hon. *"Jag tillhandahåller praktikantkontrakt och har utbildat många framgångsrika revisorer."*

Hennes kunder är mångfaldiga och varierade från kinesrestauranger och bilmekaniker till kvinno- och barnorganisationer, till stora företag och fabrikanter. *"Jag trivs med mitt arbete och tycker att det framför allt är tillfredsställande att se att min grupp hjälper andra att lyckas – vare sig det är små företag och tjänsteföretag eller aktiebolag som tjänar pengar åt vår ekonomi",* säger hon. *"Och varför skulle jag sluta nu? Jag har varit med ett tag, men jag har ett aktivt liv och tror att jag ännu har något att bidra med."*

Fortfarande i form

"Redovisningsarbetet faller alltid tillbaka på siffror", förklarar Aldona, *"och det betyder specialkunskaper och de rätta verktygen."*

Ett unikt program för IT-utbildning för äldre personer som anordnas av pensionärsgruppen LPS Bociai och medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden hjälpte

”Redovisningsarbetet faller alltid tillbaka på siffror, och det betyder specialkunskaper och de rätta verktygen.”

Aldona att bättre och oftare använda informationsteknik i företaget, stärkte hennes kunskaper och utbildade henne i snabbhet vid användning av den senaste datorutrustningen, de senaste programmen och nätverkstjänsterna.

”Jag är i gång en stor del av dagen”, säger hon, ”jag träffar kunder, hämtar och avlämnar dokument och presentationer samt säljer våra tjänster till eventuella kunder.” Sedan måste hon åka tillbaka till kontoret där hon kollationerar och analyserar resultat och siffror.

”När jag startade använde vi de gamla räknemaskinerna, du vet, med den stora spaken som svänger ner och låter 'cha-ching'. Vi tyckte att de var mycket praktiska. Det är inte klokt hur allt har förändrats! Det finns så många nya redskap och tekniker som kan vara oerhört användbara inom redovisning.”

”Datorkurserna gav mig möjlighet att utveckla nya färdigheter och, i sista hand, göra ett effektivare arbete”, säger hon. ”Lektionerna var verkligen till stor hjälp.”

Tillbaka i arbete

George Mifsud, född 1949, har sett många förändringar i sitt liv. Han lärde sig som ung, när han växte upp i Malta, att svetsa, snickra och annat som gav honom en god start i yrkeslivet. Senare vara han lärling i taxidermi, ett yrke som han aktivt utövade i 20 år.

George har hela livet varit jägare och musiker. Och hans varierade intressen har hållit honom i gång och genomkorsat hans hem i ögruppen. Han har aldrig rest särskilt långt bort och har bara varit till Italien och det avlägsna Schweiz utanför hemlandet Malta. *”Det är ett litet land men det finns massor att göra. Vi maltesare tycker inte om att resa för långt bort. Här finns historia. Vi tycker om att ta hand om våra öar och se till att de är vackra”*, förklarar han.

Och det är just precis det som George gör i sin nya tjänst som trädgårdsarbetare. *”Jag har gjort en massa olika arbeten”*, fortsätter han. *”Tidigare hade jag en snackbar för turister. Det gjorde jag i elva år. Sedan, när vi stängde den, var jag liksom helt utmattad. Jag behövde hitta något att göra. Jag var arbetslös.”*

Fortbildningskurs

George såg ett reportage på tv om ny EU-finansiering för människor utan arbete, så han ringde några samtal och anmälde sig själv till projektet *Training and Employment Exposure Scheme* (TEES). TEES är medfinansierat av EU genom Europeiska socialfonden och hjälper människor över 40 som vill gå tillbaka till arbetslivet.

”Jag hade gjort svetsnings- och elarbeten när jag var yngre”, säger han, *”och hade alltid trivts med det, men jag hade legat av mig. Genom TEES kom jag in på några kostnadsfria fortbildningskurser. Jag lärde mig rörmokeri, snickeri, svetsning och elektricitet. Det var mycket trevligt och jag träffade många duktiga människor. Vi fick hela sex månaders utbildning.”*

Efter att ha bättrat på sina gamla färdigheter, fick George kontakt med ett trädgårdsanläggningskonsortium som gjorde jobb i hela Malta och nu är han tillbaka och har fått en heltidsanställning. Han arbetar med en grupp män som åker omkring i Maltas olika landskap och reparerar transportinfrastruktur, som mitt-

”Jag arbetar utomhus och är mycket nöjd med mitt arbete. Vi förflyttar oss från en ände av landet till en annan.”

remisor på motorvägar, installerar belysning och dräneringssystem, och rent allmänt ser till att det är välvårdat.

”Jag arbetar utomhus och är mycket nöjd med mitt arbete. Vi förflyttar oss från en ände av landet till en annan”, skryter han, med tanke på att hela EU-medlemsstaten har en yta av blygsamma 316 kvadratkilometer.

På kvällarna spelar George gitarr i ett lokalt rockband, en annan passion som han har upprätthållit sedan sin ungdom. George blir igenkänd av människor på gatan och i eleganta hotelllobbyer och är lite av en lokal institution. Och med lite hjälp av vänner har han visat hur en lite äldre person fortfarande kan förändra sin situation.

”Programmet gav mig möjlighet att göra något nytt”, säger han. *”Det känns som att starta på nytt, jag är tillbaka i spelet.”*

Entreprenörskap

Handledning styr in svävaren på rätt spår

"Jag trodde att det var en så god idé att starta ett företag och erbjuda turer i svävare att människor skulle komma springande för att besöka oss, men så var det inte. Som tur var fick jag det stöd jag behövde genom handledningsprogrammet, eftersom jag fick lära mig marknadsföring och utan det skulle företaget inte finnas till."

Peeter Tarmet bor i Saku i det grönskande landskapet utanför den estländska huvudstaden Tallinn och driver nu landets enda fritids- underhållning i svävare. Han bestämde 2007 att han inte längre ville fortsätta att tillverka möbler i hela livet som han hade gjort sedan han lämnade universitetet åtta år tidigare. *"Jag ville göra något nytt. Förut arbetade jag alltid ensam i ett dammigt rum. Ofta såg jag inte dagsljuset och jag behövde lite frisk luft"*, förklarar han. *"Om man är ensam har man ansvar för allt och blir man sjuk finns inte företaget längre."*

Peeter kom på sin stora idé medan han tittade på Discovery Channel på tv. *"Man visade en liten svävare som kan köra både på land och vatten. Jag tänkte: 'Det har vi inte i Estland.' Jag ville göra något nytt."*

Det var ett djärvt steg. Peeter och hans fru Birgit har två små barn, Ken, 12, och Kendra, 10. Varje svävare kostar 16 000 euro och de måste ta ett lån för att täcka inköpet. *"Fram till dess var det bara prat, vi tog inga risker. Men brytpunkten kom när vi skrev under lånet. Vi måste fatta ett beslut och kunde inte vända tillbaka."* Med sin affärs-partner Kalmer Kallasmaa investerade Peeter i tre små svävare och efter några månader hade de lanserat sina turer med inriktning på turister och lokalbefolkning.

Frågor och svar

Men det var inte så lekande lätt. *"Folk kände inte till oss"*, förklarar Peeter. *"Det tar tid att införa något nytt."* Han tyckte inte att han fick de kunder han hade förväntat sig. *"Vi tänkte: vad gör vi för fel? Varför fungerar det inte? Vi hade massor av frågor."*

För att hitta svaret vände sig Peeter till Enterprise Estonias Mentoring Programme, som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Till att börja med ville han veta mer om ledarskap, ekonomisk förvaltning och marknadsföring. Men vid ett möte med potentiella handledare blev han övertygad om att marknadsföringen var nyckeln till framgång. *"Vad tjänar det*

"Jag har kanske upptäckt en ny person inom mig som tycker om att tala. Det går bättre och bättre för varje presentation jag gör."

till att vara en bättre ledare eller att förvalta pengar om man inte kan sälja någonting?" påpekar han.

Hans utvalda handledare, Kadi Elmeste, är marknadsföringsexpert i staden Pärnu och hon visade honom hur man gör presentationer och väljer rätt plats för reklam. *"Alla erbjuder annonsering, men det är inte billigt och om det inte fungerar förlorar man pengar"*, förklarar han. Inom kort hade han säkrat ett avtal med Estlands största resebyrå, Estravel.

"Det var nyttigt för mig att få utbildningen, eftersom jag inte behövde någon sälj- eller marknadsföringskunskap när jag gjorde möbler. Jag hade fler köpare än jag behövde." Peeter känner verkligen att han har funnit sitt yrke: att besöka kunder och göra presentationer för att lansera sitt nya företag. *"Jag arbetar inte längre alldeles ensam"*, säger han belåtet. *"Det är nytt för mig och jag trivs mycket bra med det här arbetet. Jag träffar människor och kan kommunicera med dem. Jag har kanske upptäckt en ny person inom mig som tycker om att tala. Det går bättre och bättre för varje presentation jag gör."*

Planer på expansion

De två delägarna planerar att lansera en webbplats för att dra till sig internationella besökare och eventuellt erbjuda tjänster på sex språk: estländska, engelska, franska, tyska, ryska och finska. Ungefär 25–35 % av försäljningen kommer för närvarande från länder utanför Estland.

"Inför framtiden har vi stora planer", meddelar han. Nästa steg är en buss som är speciellt utrustad med bastu och cateringtjänster. Den befintliga anläggningen omfattar redan lokaler för bågskytte och seminarier. Syftet är att tillhandahålla ett paket, så att när dagen är slut har besökarna en varm plats för att koppla av, bada bastu, ta en drink eller en måltid, och rentav få en skjuts hem.

"Vi vill förbättra kvaliteten på tjänsterna och se till att kunderna har det skönt, för om de har det skönt kommer de tillbaka", förklarar Peeter. Så småningom hoppas han kunna bygga upp en permanent anläggning och erbjuda konferenser och cateringmöjligheter samt en rad fritids- och underhållningsaktiviteter. *"Utan de specialkunskaper som jag fick genom handledningsprogrammet"*, säger han, *"tror jag inte att jag skulle vara där jag är i dag."*

Generera grön energi

Det lilla kapellet från 1600-talet i Lagness nära Chichester på Englands sydkust vetter mot böljande kullar, vida betesmarker och avlägsna horisonter. Det innehåller nu fyra bekväma dubbelrum med tillhörande badrum. *Sandra Barnes-Keywood* och hennes man Charles har kärleksfullt restaurerat den gamla ruinen till mittpunkten för det bed-and-breakfastföretag de öppnade för åtta år sedan.

De visste då inte att ett utbildningsprogram som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden skulle leda till att Sandra blev en prisbelönad pionjär inom "grön turism" och en erkänd "upphovsman" till att främja miljöbetingade affärsmetoder.

Sandra föddes i västra London. Men hon har alltid älskat livet på landet och hade satt sig i sinnet att flytta till Chichester. Den delen av West Sussex är känd som ett synnerligen naturskönt område. Den vindsvepta flodmynningen vid närliggande Paghams hamn – en fristad för vilda fåglar – och kullarna i South Downs är favoritdestinationer för vandrare och naturälskare.

Sandra, som hade ett *Higher National Diploma* (HND) med examen i hotellcatering och hotellmanagement, köpte en nergången pub och byggde om den till restaurang. När parets dotter Jasmine föddes för 16 år sedan, visade det sig emellertid att de många timmarnas arbete var för svårt att kombinera med barnavård och de sålde egendomen. "När Jasmine var omkring åtta år bestämde jag att jag ville återgå till värdshusverksamhet", minns Sandra, och ett B&B verkade vara en flexibel lösning.

En historia att berätta

I egenskap av utbildad källarmästare var hon skeptisk till värdet av vidareutbildning. Men då kom utbrottet av mul- och klövsjuka bland nötkreatur i Förenade kungariket som gjorde att många små landsortsföretag fick kämpa för tillvaron. Med stöd från ESF lanserade Tourism South East sitt Rural Welcome-projekt och 2004 anmälde Sandra sig. "Jag var verkligen förvånad", medger hon. "Jag insåg att man aldrig slutar att lära i livet." Det visade henne att, medan hon redan drev sitt B&B på miljömässiga grunder, fick hon inte ut budskapet till sina besökare och att ett framhävande av hennes gröna ideal kunde göra en enorm skillnad. "Jag hade en historia att berätta men ingen hörde den", säger hon.

”Utbildningen ändrade min karriär. Jag såg aldrig tillbaka. Nu har jag fått redskapen för att göra det jag vill och jag känner mig säker.”

Kursen gav Sandra det lyft hon behövde. När Jasmine föddes hade hon varit ganska sjuk, led av högt blodtryck och fick kejsarsnitt utan bedövning. Därefter låg hon på sjukhus i tre månader för att hämta sig från post-traumatisk stress och ökade ganska mycket i vikt. Följaktligen var det en utmaning att driva ett företag igen. *”man tappar självförtroendet som mamma”,* förklarar hon. *”Men utbildningen ändrade min karriär. Jag såg aldrig tillbaka. Nu har jag fått redskapen för att göra det jag vill och jag känner mig säker. Jag känner mig inte som den lilla hemmafrun som gav upp jobbet. Det har hjälpt mig att få livet på rätt spår.”*

”Vi är fullständigt engagerade i miljön”, fortsätter Sandra. *”Vi tror att grön turism är en filosofi, inte en produkt.”* Hon odlar sin egen frukt, som hon ställer in på gästernas rum och gör sylt till frukosten. Hon köper organiska produkter från lokala gårdsbutiker och gör sina egna naturliga rengöringsprodukter. Hon uppmanar gästerna att inte slösa med elektricitet eller vatten och har minskat handduks-tvätten med 43 %. *”Grått”* spillvatten återvinns till trädgården. Solpaneler värmer upp vatten och *”lysrör”* kanaliserar dagsljuset till fönsterlösa badrum.

Sandra försöker också *”ge något tillbaka”* till det lokala samfundet genom att handleda lågpresterande 16-åringar och ge privatlektioner åt lokala universitetsstudenter. Hennes Green Tourism Payback Scheme har samlat in pengar till cykelställ i Paghams hamn och reparation av gömställen för fågelskådare. Charles kombinerar nu sin smedjeverksamhet, han skapar möbler och armatur i smidesjärn, med miljörevision och inspekterar hotell i hela landet.

Oberoende vittnesmål

Sandras arbete har gett henne ett omfattande erkännande. Old Chapel Forge har fått en guldklassning från Green Tourism Business Scheme, Förenade kungarikets ledande certifieringsprogram för hållbar turism. *”Det gav mig trovärdighet, eftersom jag hade fått en oberoende bedömning. Jag blev företagsmästare i Förenade kungariket och hjälpte andra att bli officiellt erkända. Men jag insåg att den erbjudna rådgivningen var föråldrad, så jag skrev mitt eget utbildningsprogram.”* Genom sitt *Green Training Company* (<http://www.thegreentrainingcompany.co.uk/>) hjälper nu hon regionala avdelningar och turistorganisationer i hela Storbritannien. Bland

en rad priser vann Sandra och Charles en Green Apple Award för arkitektur 2006 för sin miljövänliga renovering av kapellet, Arun Business of the Year Award 2007 och Sussex Sustainable Business Award 2007–2008.

Sandra är nu en entusiastisk förespråkare för utbildning och har gått fler kurser. Nätverksarbete är bara en av fördelarna. *”Man kan bli isolerad i B&B-branschen”,* påpekar hon. *”Därför är det trevligt att åka runt i landet och tala med människor. Man får tips från varandra.”* Förra året noterade Old Chapel Forge en beläggningsgrad på 89 %, jämfört med ett allmänt genomsnitt på 54 % i regionen.

”Jag har gjort en lång resa. När jag började med grön turism här, tyckte de flesta att det verkligen var excentriskt. De var rädda att de bara skulle få müsli till frukost eller något liknande!” skrattar hon, och tillägger att forskning visar att besökare egentligen förväntar sig högre standard över hela linjen från grön inkvartering

Hennes gäster uppskattar otvetydigt Sandras filosofi. John och Eunice Yates från Gloucester i västra England hittade Old Chapel Forge på Internet. *”Vi tänkte: ’det här är just för oss’”,* säger Eunice. *”Här finns allt vi behöver.”*

”Rural Welcome-projektet var mycket framgångsrikt”, bekräftar Sue Gill från Tourism South East. Organisatörerna hoppades nå 485 små företag och det slutade med 622. Mer än 350 deltagare gick vidareutbildning. *”De behövde det”,* slutar hon.

”Bi” som business

Innan han deltog i en utbildning för ägare av spirande företag var *Normunds Zeps* en arbetslös mekaniker med intresse för bin och honungsälskare. *”Bina flyger omkring och samlar in nektar inom en radie av tre kilometer”,* förklarar han. *”De behöver tillräckligt med mark, en ren miljö och de måste ses om.”*

Normunds bor i en liten lägenhet i Kalupe ute på landet i Lettland med fru och två söner, men gården ligger 76 km därifrån på ett ställe som heter Grugules. *”Min mor bor i det området nu”,* säger han. *”Det var där min familj fick lite mark när de gamla kollektiva gårdarna privatiserades.”* Efter upplösningen av Sovjetunionen 1990–1991 beslutade Lettland att återinföra de små familjegårdarna. Tidigare statsägda kollektiva gårdar indelades i jordlotter och medborgarna fick krediter som kunde användas för att köpa mark.

Normunds utexaminerades från Viski jordbruksskola som maskinmekaniker. *”Men livet här nere är en daglig kamp”,* säger han, *”och det kan vara svårt att hitta ett lämpligt arbete, till och med när man har utbildning. För det mesta var jag hemma och tog hand om pojkar, medan min fru arbetade. Men jag var också en passionerad biodlare. Jag skulle egentligen ha kallat det för hobby, men då tänkte jag att jag kanske skulle kunna utveckla det till ett företag.”*

Mer än en hobby

Normunds visade verklig initiativkraft och beslutade att delta i ett projekt som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. *”Jag ville ändra situationen”,* säger han. *”Jag visste att jag måste lära mig mer om affärsverksamhet. Genom programmet erbjöds en kostnadsfri utbildning i hur man driver ett litet företag, så jag beslutade att sätta igång.”*

ESF stöder familjer med barn som vill starta företag. I det lettiska Daugavpilsdistriktet där Normunds bor, ett område som fortfarande kämpar för att övervinna decennier av Sovjetstyre, lanserades ett projekt för att utveckla kunnandet om nyetablering av företag och eget företagande. Kursens ämnen omfattade utarbetande och genomförande av en gedigen affärsplan.

”Det var i grunden allt man behövde kunna om att starta ett företag”, säger Normunds, *”och allt var gratis, till och med studiematerialet.”*

”Vi kämpar fortfarande i dag, livet är svårt, men vi gör ett verkligt försök med det. Jag för min del måste fortsätta att gå framåt.”

När jag hade avslutat kursen registrerade jag mig som ägare till ett litet företag och återgick i arbete.”

”Jag börjar min dag omkring sex på morgonen”, säger han, ”jag tar en kopp kaffe och lite mat och sedan tar det en timme med bil till mina bin.” Normunds åker tvärs över landet och genom några av de vackraste landskapen i södra Lettland. ”Det här området är historiskt”, säger han. ”Det finns massor av äventyr att berätta om landet.”

Normunds sköter 28 bifamiljer enligt en rutin som innebär att han vårdar ett brett stråk av territoriet omkring bikuporna. *”Jag klipper gräset medan bina sover och rent allmänt sköter jag om territoriet. Jag åker hit tre dagar i veckan. De övriga två dagarna stannar jag hemma med pojkarna.”*

Ett myller av verksamhet

Förutom honungsodling är Zeps gård ett myller av enmansverksamhet. Normunds börjar tidigt och stannar sent. Han håller på att restaurera några historiska byggnader på egendomen och sågar timmer till ett nytt tak på en stenlada. Han odlar också grönsaker till familj och vänner i provisoriska drivhus som han själv har byggt. Hans fru och barn tittar in för att ge en hjälpsam hand när det är möjligt, men han arbetar fortfarande till stor del ensam.

”Här använder vi inga kemikalier”, skryter han. ”Bina utnyttjar flera blomarter i området och flyttar från den ena till den andra under dagen och årstiderna. Vi levererar en mycket naturlig och hälsosam produkt.”

Normunds anser nu att han är en fullfjädrad biodlare och producerar ett ton av förstklassig honung per år, och han arbetar hårt för att utvidga sin verksamhet. *”Det är ännu lång väg kvar innan jag kan kalla mig för en framgångsrik affärsman”, erkänner han. ”Att försörja min familj är fortfarande en kamp, men EU har gett mig en god start.”*

”Det går inte att ifrågasätta – när jag började min affärsverksamhet insåg jag hur nyttig utbildningen verkligen var. Ärligt talat såg jag ingen utväg i livet och den här erfarenheten hjälpte mig att tänka praktiskt. Vi kämpar fortfarande i dag, livet är svårt men vi gör ett

verkligt försök med det. Jag för min del måste fortsätta att gå framåt. Har den utbildning jag har fått gjort en skillnad i mitt liv? Ja, det har gjort en skillnad för oss alla.”

Vara trygg på lantgården

”Gården är en underbar plats för barn. Här finns maskiner och djur, men de utgör också en eventuell risk.” Det säger **Gaetane Anselme** som driver en liten lantgård med sin familj i den lilla byn Nevraumont på landsbygden i Belgien.

Gaetane gifte in sig i makens lantgård 1986 och lärde sig snabbt hur yrket fungerade. Anselmes, som arbetar tillsammans, producerar färsk mjölk och ägg och föder upp grisar. De anordnar också pedagogiska besök för barn, ger dem möjlighet att lära sig om livet på gården och låter dem delta i djurskötseln.

”Vi har många djur”, säger Gaetane. *”Vi har olika slag av fjäderfän – kycklingar, ankor och gäss, och vi har kor, grisar ... Barn älskar det och de lär sig mycket. Vi visar barnen hur en lantgård fungerar. Vi lär dem också att rida och de lär sig lite grann om områdets historia, om jordbruksmetoder och landsbygdsarvet. Det är verkligen en rik erfarenhet som, tror vi, gör att de kommer närmare sina rötter.”*

Anselmes tar emot barn i alla åldrar på sin pedagogiska lantgård. *”De kommer från det lokala området och från långväga städer som Bryssel och Antwerpen, och från olika länder”,* säger Gaetane. *”Vi har arbetat med skolbarn och andra grupper, enskilda personer, barn med funktionshinder och till och med blivande småstadielärare.”*

Djur är oföretsägbara

”Att se till att alla är säkra är en uppenbar prioritet”, säger hon, *”men när man arbetar dag efter dag i samma miljö är det lätt att förlora de potentiella farorna ur sikte. Våra gäster kan stanna bara för en dag eller i flera dagar. Vi har en mängd olika uthyrningsrum för våra gäster. Även familjer kan komma. Det är mycket att tänka på, när man har människor på platsen som kanske inte känner till lantgårdsmiljön. Vi har många redskap och maskiner överallt och djur, även om de är husdjur, är oföretsägbara.”*

Gaetane ville försäkra sig om att hon gjorde allt som var möjligt för att garantera att barn som kommer till lantgården är säkra. *”Vi är alla så vana vid gården”,* säger hon, *”jag är säker på att det finns massor som jag inte tänkte på eller såg – potentiella faror.”* Följaktligen beslutade hon i juli 2007 att be om hjälp. Genom Preventionsprogrammet, som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, skickades en grupp inspektörer,

"Jag är i dag övertygad om att vi alla är säkrare: jag och min familj, samt barnen och andra besökare som kommer hit till oss."

kostnadsfritt, för att se på gården med nya ögon och föreslå hur de lämpligast skulle kunna undvika olyckor.

Upptäcka faror

Genom Preventagri tillhandahåller Europeiska socialfonden rådgivning och utbildning som syftar till att minimera arbetsrelaterade säkerhets- och hälsorisker. På begäran kommer en grupp inspektörer för att granska utrustningen på gården, kontrollera säkerhetsfrågor och dra uppmärksamheten till potentiella faror. De kan då informera jordbrukarna om de åtgärder som måste vidtas för att förebygga olyckor. Projektet erbjuder också säkerhetsrelaterade konferenser och utbildning.

"Inspektionsgruppen kom hit och stannade en hel dag", förklarar Gaetane. "De undersökte allt, saker som jag inte hade tänkt på, bland annat var redskapen förvaras, gårdstillbehör, hinkar och till och med leksaker, eller att välja ut rätt djur till förevisningar."

Hon säger att en av barnens favoritaktiviteter är att lära sig mjölka en ko. *"Våra kor känner oss väl och är avslappnade och lugna när vi är där, men en del av dem kan bli nervösa med främlingar och särskilt små barn. Inspektörerna drog vår uppmärksamhet till sådana saker."*

"Jag skulle säga att det här initiativet har hjälpt oss att ge våra unga gäster bästa service och en säker upplevelse", säger Gaetane. "Ja, jag tyckte att det hjälpte oss. Tack vare programmet har vårt sätt att se gårdsmiljön förändrats och i dag är jag verkligen övertygad om att vi alla är säkrare: jag och min familj, samt barnen och andra besökare som kommer hit till oss."

En byggnadsfirma behöver fasta grunder

”Jag arbetade hårt för att skapa mitt eget företag från ingenting. Men när jag nästan höll på att förlora allt, insåg jag att jag måste göra en del stora förändringar”, säger José Salmerón Guindos.

47-åringen driver ett snabbt växande medelstort företag, Grupo Salderón, som är specialiserat på metallarbeten samt byggnadsprodukter och byggnadstjänster. När han nu äter frukost vid simbassängen vid sin villa på landet, ser José ut precis som en framgångsrik affärsman.

Hans väg till framgång har emellertid inte alltid varit jämn. Han växte upp i det vilda vackra området nära Sierra Nevada. Han var son till en småskalig jordbrukare och livet var hårt när han var barn. *”När jag var barn kom allt som vi hade på tallriken eller i huset från ägorna eller från djuren”,* säger han, *”vi hade inte ens elektricitet förrän jag var femton år.”*

Trots att föräldrarna ville att han skulle fortsätta med jordbruket, hade José andra idéer. *”Jag såg att mina föräldrar inte utvecklades. Jag ville försöka få ett annat levnadssätt och tjäna pengar.”* Han lämnade skolan när han var 14 utan formella kvalifikationer. Men eftersom han var strävsam och anpassningsbar gav han sig på många typer av arbeten – som lantarbetare, militär, med djur och inom byggnadsbranschen. Han upptäckte så småningom att han hade fallenhet för metallarbete och lärde sig svetsa.

Han startade en egen fabrik 1983 med pengar som han hade lånat av vänner och släktingar och tillverkade bilsläp och byggnadsinventarier. Till en början arbetade han i små lokaler på 20 kvadratmeter och drev alla sidor av företaget tillsammans med sin fru Concepción. Under de första åren var framstegen emellertid tillfälliga. *”Vi drev det inte riktigt som ett företag. Sanningen att säga visste vi inte riktigt vad ett företag var”,* minns José. *”Det var ofta oberäkneligt.”* Företaget dominerade deras liv eftersom de skötte det praktiska arbetet själva. *”Jag brukade tro att jag kunde göra allt själv”,* säger han.

Vändpunkten

Då slog krisen till. De förlorade sin största kund och företaget var nära konkurs. Efter att ha investerat sig själv så hårt i företaget fick José en djup depression. *”Under ett och ett halvt år minskade verksamheten i företaget till så gott som ingenting”,* säger han.

”Jag har lärt mig att det viktigaste i ett företag är människorna. Jag är verkligen stolt över det team som vi har byggt upp.”

Han gick till en psykolog och det började vända – både för honom personligen och professionellt. Terapeuten antydde att en affärsutbildning skulle kunna ändra Josés sätt att driva företaget och lätta på trycket. Följaktligen tog han en kurs för entreprenörer, som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden och leddes av EOI Business School. Kursen ger entreprenörer rådgivning och utbildning i hur de kan förbättra sina företag och utvidga sina marknader genom att utnyttja nyskapande metoder och förbättrat nätverksarbete.

Han var en mycket entusiastisk elev. *”Min inledande kurs skulle vara på 500 timmar. Jag tror att jag gick 1 000 timmar”,* skrattar han. *”Jag brukade jaga efter mina lärare i korridorerna efter lektionerna för att ställa frågor.”*

Utbildningen ändrade hans sätt att tänka om företag. *”Jag lärde mig att det inte räcker med att vara bra på ett jobb för att driva ett företag. Man kan vara den bästa arbetaren, men det betyder inte att man är den bästa chefen. Man behöver utbildning för att driva ett företag”,* säger han. José tillämpade det han hade lärt sig på kursen på sitt företag och omvandlade arbetsmetoderna, anställde specialister och startade nya processer. *”Jag kunde omsätta det jag lärde mig i praktiken”,* säger han. *”Jag såg resultaten omedelbart.”*

Omvandling

Företaget har nu diversifierats och växer snabbt. Under de senaste sju-åtta åren har personalen fördubblats till över 70 heltidsarbetande. Sedan 2005 har det blivit fyra divisioner i koncernen – som sköter tillverkning av släpvagnar och små dekorativa metallföremål, fastighets- och egendomsförvaltning, konstruktionsprojekt i större skala, bland annat stommar till shoppingcenter eller fabriker samt distributör av aluminiumartiklar, som garagedörrar, ramar och ledstänger.

Företagets årliga intäkter är nu cirka 10 miljoner euro och planer finns på att fördubbla fabriken inom de tre kommande åren. Han hävdar bestämt att pengar inte är hans främsta motivation. *”Mitt främsta mål är att göra bra ifrån mig och jag hoppas att andra företag kan lära av mina erfarenheter och tillämpa mina metoder.”*

Efter sina positiva erfarenheter är José nu en brinnande anhängare av utbildning och det har blivit kärnpunkten i företaget. Att stödja det samfund och den region där han har bott hela sitt liv är en annan prioritet. *”Vi föredrar att anställa människor från det lokala området. Om de har en grundläggande utbildning får de lära sig mer internt och bli engagerade i företaget.”*

”Jag har lärt mig att det viktigaste i ett företag är människorna. Jag är verkligen stolt över det team som vi har byggt upp. Tillsammans är vi förberedda inför framtiden ... vad som än kan hända”, säger han. *”Jag har fått det som jag inte ens kunde drömma om. Jag kunde inte drömma om det, för jag visste inte att det existerade.”*

Bygga upp en framtid på landsbygden

Fruktodling har i generationer varit stöttepelaren på landsbygden i Dâmbovitaregionen i östra Rumänien. Regionens geografiska egenskaper – jorden, klimatet och nederbörden – är idealiska för denna typ av odling. Men de ekonomiska förhållandena är inte särskilt gynnsamma.

Många unga från området lämnar lantlivet och flyttar till huvudstaden och småstäder. Men *Florin Istrate* är en lokal invånare som är motståndare till denna trend. Han är stolt över sin region, där han har bott hela livet och arbetar hårt för att förbättra sin och andras situation.

Han är son till småskaliga fruktodlare och lärde sig hur man sköter jorden redan när han var ung. *”Fruktodling har varit den viktigaste näringsgrenen i det här området i generationer. Det var naturligt för mig att fortsätta med det här arbetet”*, säger 39-åringen. *”Det här är ett av de få områden där fruktodlingen fortfarande utvecklas. Vi inför nya tekniker och jag vill delta i den utvecklingen.”*

När han så småningom tog över familjegården köpte han mer jord och planterade fler fruktträdgårdar – framför allt äpplen och några päronträd. *”Vi producerar för närvarande omkring 70 ton äpplen per år”*, säger han, och tillägger att han vill expandera ytterligare i framtiden.

Men bara ett lantbruk är inte tillräckligt för att försörja honom, hans fru och 10-åriga son. Han har använt sin kunskap och erfarenhet inom sektorn för att bli skadereglerare inom jordbruksförsäkringar. *”När försäkringsagenter säljer försäkringsbrev till jordbrukarna, kontrollerar jag att allt är korrekt”*, säger han. *”Man måste ha specialistkunskaper om jordbruk och lokala kontakter.”*

Ta initiativ

Florin har också en ledande roll inom de regionala och nationella jordbruksförbunden och är vice ordförande i det rumänska nationella fackförbundet för jordbruk, AGROSTAR. Han är inblandad i många aktiviteter genom vilka man försöker utveckla regionerna och hjälpa småbrukare att skapa sig ett livsdugligt uppehälle. *”Jag vill övertala människor att inte flytta. Jag berättar hur de ska utveckla sina verksamheter”*, säger han.

“Det här är ett av de få områden där fruktodlingen fortfarande utvecklas. Vi inför nya tekniker och jag vill delta i den utvecklingen.”

“Jag arbetar för att samla jordbrukare som säljer samma produkter att arbeta i kooperativ”, fortsätter han. “För närvarande har vi en stor produktion, men vi har inte de rätta förhållandena för att lagra och förpacka frukt. Jag vill förbättra det.”

Florin har under de senaste åren besökt andra områden i Europa. *“Vi driver ett projekt med partner från Galicien i Spanien”, säger han. “Vi har sett hur de driver företagen där och anordnar utbildning för att sprida kunskapen.”* De ämnen de behandlar är lagring, förpackning och förhandling med stora snabbköpskedjor. *“Jag såg att våra naturvillkor kanske är bättre än i Spanien, men vi kan inte utnyttja dem. Vi har problem med infrastrukturen – till exempel vägnäten”,* förklarar han.

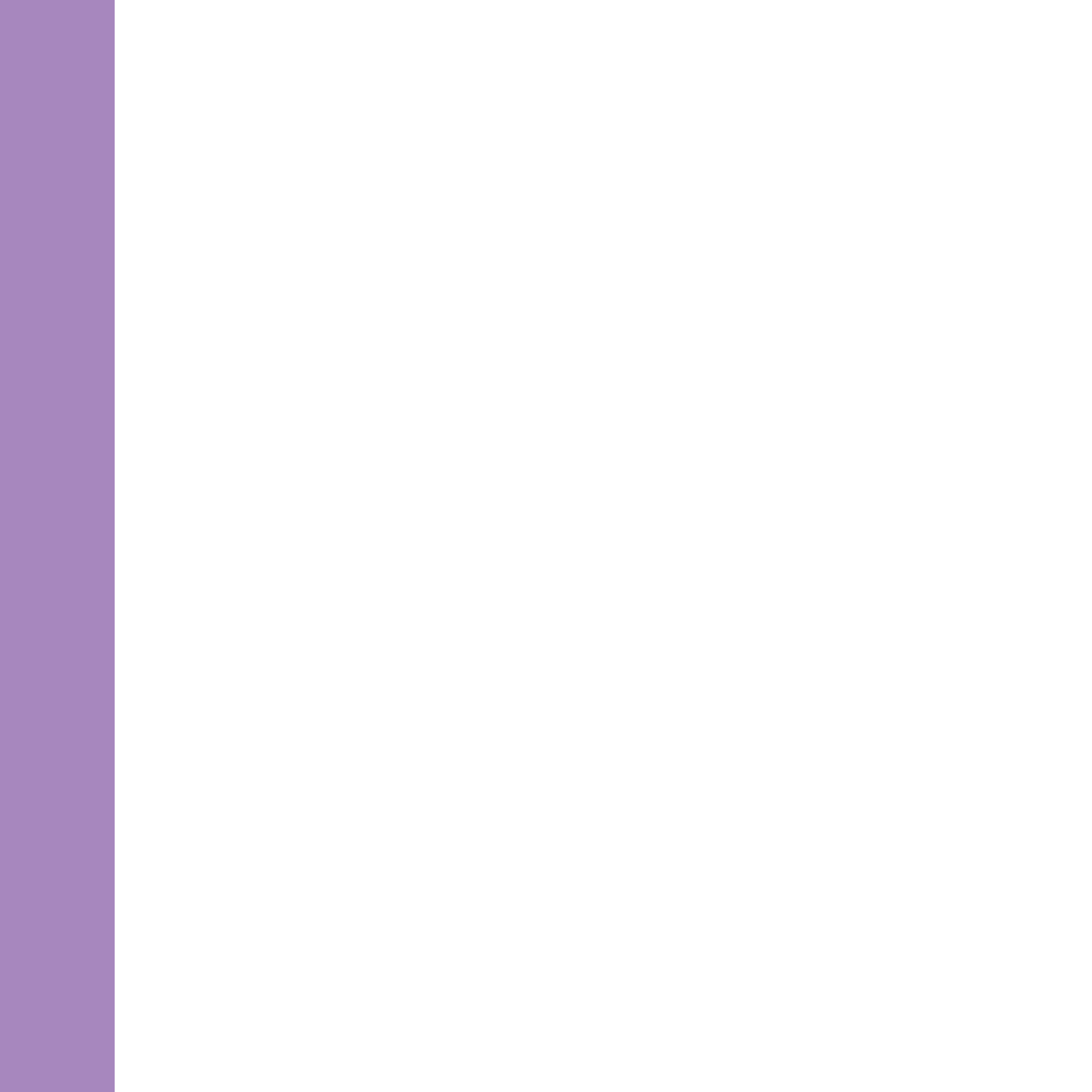
Utbildning

I början av 2009 blev han regional samordnare för ett projekt att vidareutveckla detta landsbygdsområde. Genom initiativet, som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, tillhandahålls utbildning och information till befolkningen. Det syftar till att hjälpa människor att öka sina inkomster från lantbruket och diversifiera till andra sektorer.

“Projektet hjälper lantbrukare att utvecklas från att ha odlat bara för sig själva till att sälja produkterna och bygga upp företag”, säger Florin. Upp till 750 lantbrukare från fyra områden i Rumänien kommer att delta i olika kurser under en treårsperiod. Modulerna är inriktade på följande fem ämnen:

- Utveckling av hantverksföretag.
- Transport och distribution av jordbruksprodukter.
- Hotell och utveckling av turistföretag på landsbygden.
- Utveckling av jakt- och fiskeföretag.
- Utveckling av socialvårdstjänster.

Florin har höga förväntningar på att det hårda arbetet ska betala sig. *“Jag hoppas att vi om fem år har en helt annan situation här”,* avslutar han. *“Min uppgift är att hjälpa så många människor som möjligt att utveckla området och dess infrastruktur.”*

Nya färdigheter

En ny möjlighet och en ny karriär

Marie Therese Vella har under den största delen av sitt vuxna liv uppfostrat sina två barn i Ilkin, en relativt modern by i centrum av Malta. När barnen växte upp och gick i skolan hade hon mer tid för sina mångåriga passioner för målning och fotografi, men hon ville också vara produktiv och tjäna lite pengar. Efter alla åren hemma var hon inte säker på var hon skulle börja.

”När jag var yngre arbetade jag som assistent hos en notarie”, förklarar hon, ”men jag måste sluta eftersom familjen var min prioritet vid den tiden. Att uppfostra barn är en underbar och viktig erfarenhet. Jag har två fina barn. Min dotter går snart ut gymnasiet och min son studerar redan design vid konst- och designinstitutet i Mosta. Det har varit en riktig fröjd att vara förälder, men allt eftersom barnen blev äldre och mer självständiga började jag känna att något saknades. Jag ville komma ut och arbeta igen.”

Tillbaka ombord

Training and Employment Exposure Scheme (TEES), som medfinansieras av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden, erbjöd arbetslösa personer över 40 i hela Malta ett utbildningsprogram i tre faser, bland annat att utveckla kärnkunskaper, förmåga och testning, färdigheter, specifika intensivutbildningspass och för att hjälpa dem att återvända till arbetslivet.

”Jag hörde talas om TEES på tv, tror jag”, säger Marie Therese. ”Det var en riktigt stor kampanj, som fanns på affischer och i radio över hela ön.”

TEES-kurserna omfattade lektioner som syftade till att ge deltagarna nya insikter i sina personliga behov och motivationer, varför de ville arbeta och vad de ville göra. *”Återintegration var ett viktigt koncept för oss under utbildningen”,* säger Marie Therese. *”Vi hade datorlektioner och fick managementkunskaper och andra relevanta ämnen, men det var arbetet med psykologerna som fick en att tänka till. Jag insåg att jag ville vara en del av världen igen, arbeta med människor och hjälpa någon.”*

”Jag insåg att jag ville komma ut i världen igen, arbeta med människor och hjälpa någon.”

Att dela bördan

TEES hjälpte Marie Therese att hitta en arbetsgivare. *”Efter två månaders kurs började jag arbeta med Temi Zammit Foundation”,* förklarar hon. *”De betalade halva lönen medan den andra halvan betalades genom utbildningsprojektet. Efter ytterligare sex månader rekryterade TZF mig som heltidsanställd.”*

Tre år senare arbetar Marie Therese fortfarande för TZF. Hon är nu företagsledare, planerar och genomför internationella projekt som syftar till att hjälpa människor och öka den regionala utvecklingen. Ett av hennes senare projekt innebar att samla ungdomar från Malta och hela EU till ett *”Europeiskt ungdomsparlament”* som hölls i Venedig.

”Jag trivs enormt med mitt arbete”, säger hon. *”Och jag tror att det också är en absolut fördel för företag och organisationer som vill rekrytera människor: 40-åringar som jag. Vi har erfarenhet och gott omdöme, och fullt av energi.”*

Anpassning och belöning

Marie Therese tar sig fortfarande tid att sköta om sin familj, men hennes nya ansvarsuppgifter som arbetande mamma innebär att barnen måste göra vissa eftergifter. *”Jag är mindre tillgänglig för barnen nu, men de är stora och behöver mig inte lika mycket som de brukade göra och de vet att jag arbetar för dem också.”*

”Jag träffar massor med människor i mitt arbete. Jag arbetar med internationella partner, sköter olika projekt från vecka till vecka och jag får till och med möjlighet att resa. Jag har aldrig trott att jag skulle få ett sådant arbete och det skulle aldrig ha hänt utan TEES-utbildningsprogram och Europeiska socialfonden.”

Lösa problem är lättare med lite stöd

”Det är ett idealiskt arbete för mig eftersom jag tycker om att arbeta ensam. Jag vet vad jag ska göra och det finns ingen som ger mig order. Jag försöker alltid göra ett så gott arbete som möjligt och jag tror att jag har vunnit mina kollegers respekt.”

Andreas Apatzidis är full av varm entusiasm och nervös energi. Medan han kopplar av i solskenet på Cypern talar han om sina förpliktelser som transportbilsförare för bak- och matdetaljhandeln Zorbas. ”När folk ber mig hjälpa till eller göra extraarbete gör jag det alltid. Jag har också goda relationer till mina överordnade. Ibland är jag ensam hela dagen, men jag gör mitt jobb och sedan går jag hem, och det är så jag tycker om det. Jag skulle inte stå ut med att vara instängd på samma ställe hela dagen varje dag.”

Andreas har gått en lång väg. Han flyttade till Larnaka på Cypern 1995 från hemstaden Thessaloniki i Grekland. Han hade studerat bokföring innan han gjorde tre års militärtjänst. När han lämnade armén tyckte han det var svårt att slå sig ner med ett lämpligt arbete, till och med med hans examen. När han följaktligen läste i en tidning att Cypern rekryterade frivilliga till sin egen armé, anmälde han sig för en femårsperiod.

I Cypern mötte Andreas sin fru Helen – de gifte sig 1999. Hon hade redan två döttrar, Maria och Georgina, och paret fick snart ytterligare två egna barn, Giannis, 9, och Andrea, 4. När armékontraktet utlöpte tog han ett arbete vid ett energibolag. Men som den enda försörjaren av en familj på sex personer blev tiderna verkligen mycket svåra, när han plötsligt befann sig utan arbete.

Familjeansvar

Andreas tappade självförtroendet. *”Jag var i mycket dåligt psykiskt tillstånd”,* medger han. *”Jag gick inte ens på intervjuer. Men då hörde jag talas om ett program för människor med problem, som stöddes av Europeiska unionen. Jag gick till socialvårdstjänsten och sa att jag behövde hjälp. Jag måste försörja min familj.”* Andreas gick i juli 2006 med i projektet *Vocational Training and Promotion of Public Assistance Recipients to Employment*, som medfinansieras genom Europeiska socialfonden. *”Det var det bästa som någonsin hänt mig”,* säger han. *”Mitt liv förändrades totalt.”*

”Tack vare programmet blev jag lugnare. Jag kände inte längre att alla var emot mig, eller talade om mig bakom ryggen. Jag kände mig socialt accepterad.”

Programmet omfattade en utbildning i två delar: två veckors lärande av professionella färdigheter och problemlösningskunskap, följt av två veckors informationsteknik i Nicosia. *”Kursen handlade om att lära känna sig själv bättre och hantera olika situationer på arbetsplatsen. Vid den tiden var hela familjen stressad och nervös. Men tack vare programmet blev jag lugnare. Jag lärde mig ett bättre uppförande – jag var inte arg längre. Jag kände inte längre att alla var emot mig, eller talade om mig bakom ryggen. Jag kände mig socialt accepterad.”*

Det var som att gå tillbaka till skolan och han har fortfarande sina studieböcker kvar. När kursen var slut fick han behålla sin lön från programmet, medan socialarbetare hjälpte honom att söka lediga platser. Det första arbete han tittade på var i en produktionslinje i en fabrik och Andreas visste att det inte passade honom. *”När jag sa att jag inte tyckte om det, sa de inte att jag måste ta det”,* påpekar han tacksamt. Slutligen i maj 2007 började han hos Zorbas och har aldrig ångrat sig. Han uppskattar oberoendet i arbetet och det förtroende han får av sina arbetsgivare.

Under det första året fortsatte han att få både ekonomiskt och moraliskt stöd. Under sex månader besökte personal från programmet samt företagets personalavdelning honom regelbundet för att se hur det gick för honom och ta reda på om han hade några problem. Både han och hans arbetsgivare fyllde i frågeformulär om hans framsteg.

Vara igång igen

Nu kan Andreas sitt arbete. Han stiger upp klockan fyra varje morgon för att köra de tio minuterna till företagets lokaler. Hans första uppgift där är att lasta de färdiga vagnarna med livsmedel i transportbilen och leverera dem till butiker mellan Larnaka och Nicosia. Han är tillbaka i fabriken vid 8-tiden för att desinfektera fordonet och lasta in fler maträtter igen för en andra runda av leveranser. Han stannar vid samma butiker för att samla in vagnarna och återvänder än en gång till basen. Den starka trafiken i Nicosia innebär att han sällan kommer tillbaka före klockan tolv, som är slutet på arbetsdagen, men det stör honom inte. Han stannar ofta kvar på arbetet om det finns mer att göra och han säger att övertidsbetalningen kommer lämpligt för familjen. Han kan också välja att arbeta en söndag och ta ledigt under veckan, vilket ger

honom möjlighet att undvika den tunga vardagstrafiken. Hans arbete håller honom igång och han tycker om att småprata med butiksbiträdena.

Andreas arbetsgivare uppskattar både hans arbete och det program som skickade honom. *”Det är ett utmärkt projekt, för att det finns ett statligt bidrag”,* säger Zorbas chef för Human Resources Zacharias Joannou. *”Arbetsgivarna behöver ett motiv för att hjälpa människor.”*

Hemma i familjens kompakta lägenhet på andra våningen kramar Andreas om sin fru och sina barn. Han försäkrar sig om att Gianis – som har bråttom att kila iväg för att spela fotboll med vänner – har gjort sina läxor. *”Det var mycket svårt när Andreas var arbetslös”,* säger Helen. *”Kursen har hjälpt honom att lära känna sig själv lite bättre och han har förändrats. Han har inte längre några svåra tankar om sig själv. Ilska är en del av livet, men nu vet han hur han ska hantera den.”*

”Vi vet att vi inte är ensamma”, tillägger hon. *”Det finns någon som hjälper oss, även om vi har ett familjeproblem – någon att tala med. Nu klarar vi oss mycket bra. Programmet var ett mirakel!”*

En god arbetstagare får formellt erkännande

Zsolt Korcz älskar att arbeta. *"Jag är en arbetsnarkoman"*, medger han. Oavsett om det gäller att dekorera lägenheten i livliga färger, se efter sina små söner eller sköta hushållssysslor, måste han vara aktiv. Sedan han lämnade skolan som 14-åring har Zsolt alltid arbetat hårt. Han kommer från en stor familj i Zalaegerszeg, Ungern – ett av 12 syskon – och hans föräldrar behövde den inkomst han och hans tre bröder kunde skaffa. *"Min far kunde inte tjäna tillräckligt"*, förklarar han.

Zsolt började som lärling i ett snickeri och fortsatte med tillfälliga arbeten inom hönsavel och mjölkproduktion. Efter militärtjänsten 1994 flyttade han över till byggnadsbranschen och gjorde murnings- och målningsarbeten. *"Jag har haft så många jobb"*, påpekar han. *"Jag gjorde allt som var tillgängligt."*

Han och hans partner Aniko bildade ett hem tillsammans 2003 och följande år föddes deras första son David. Det var då han började oroa sig över inkomsten. *"Jag hade inga kvalifikationer, så även om jag murade, fick jag inte betalt till mitt fulla värde och jag hade ingen säkerhet"*, förklarar han. Som okvalificerad arbetare fick han hälften av en kvalificerad arbetares lön, säger han.

Tillbaka till skolan

Zsolt hade redan börjat gå till den lokala arbetsförmedlingen regelbundet för att söka nya kontrakt. Det var där han hörde talas om First Hungarian-Danish Production School Foundation, som bildades i Zalaegerszeg för femton år sedan. Till en början förkastade han tanken på vidare studier, och fruktade att han hade glömt bort hur man lär sig, men Aniko övertalade honom att ta det avgörande steget. I juni 2006 började han en ettårig heltidskurs avsedd för att hjälpa unga arbetslösa och socialt missgynnade personer att få en yrkeskvalifikation samt sociala och pedagogiska färdigheter. Trettiosex deltagare fick utbildning i murning, matlagning eller som låssmeder genom ett projekt som medfinansierades av Europeiska unionen genom Europeiska socialfonden. Kvotering av kvinnor och romer säkerställde att 30 % av de studerande var av romsk härkomst. Trettiofem av dem slutförde kursen och 31 personer fick arbete i slutändan.

Till sin förvåning upptäckte Zsolt att han njöt av varje stund. *"Jag älskade det, jag missade inte en dag och jag arbetade verkligen bra."*

”Nu kan jag visa att jag är en kvalificerad murare, jag har massor av arbete. Jag är stolt över mitt arbete och min examen gör den stora skillnaden.”

Jag var ofta bättre och snabbare än kollegerna därför att jag hade erfarenhet. Att lära sig sociala färdigheter var också nyttigt. Lärarna uppmärksammade mig som person och om jag hade några frågor, besvarade de dem. De sa aldrig nej.” Han klarade de fem slutproven, som omfattade hälsa och säkerhet samt tekniska färdigheter, med glans.

Den danska modellen

Pionjärskolan inrättades 1993 med stöd från danska utbildningsdepartementet. *”Vi får ingen statlig finansiering men är beroende av lokala partner och EU-stöd”,* förklarar projektledaren Máté Molnár. Under åren har den hjälpt cirka 1 500 unga människor att få kvalifikationer inom branscher som har efterfrågan på arbetskraft. *”Allt fler unga människor har inte en ordentlig utbildning och vi hjälper dem att förvärva de kunskaper de behöver i samhället i allmänhet.”*

Under kursens gång var Zsolt anställd av skolan och fick en minilön. *”Annars skulle det ha varit omöjligt”,* medger han. *”Till en början trodde jag att jag skulle tvingas arbeta för att betala kursen – men jag skulle aldrig ha kunnat betala ur egen ficka.”* Deltagarna hjälpte till att bygga om och renovera byggnaderna runt den före detta småstadieskolan, som härbärgerar stiftelsen, så att de kunde användas som klassrum.

Säsongsbetonat arbete

”Zsolt är en fantastisk murare”, säger Máté. *”Han har en mycket hög prestanda. Problemet med byggnadsindustrin är att arbetet avstannar under vintern och arbetsgivarna vill friställa personal. Han är offer för den metoden och vi skulle vilja att det upphör. Det är ett verkligt problem för familjer utan ekonomiska resurser.”* Skolan erbjuder rådgivning både om platssökning och om hur de ska få bidrag till familjer och studerande.

Zsolts partner har fortfarande föräldraledighet från sitt städnings- och cateringarbete i en stor restaurang och sköter om deras andra son: den ettåriga Adam. *”Det är inte alltid lätt att hitta en daghemsplats för det finns inte tillräckligt med daghem”,* förklarar Aniko som kommer från en familj av musikaliska romer och har

släktingar som spelar i en zigenarorkester. Men som kvalificerad arbetstagare fick Zsolt och hans familj rätt att flytta in i en större kommunal lägenhet när Adam föddes. Han kunde få ett löneförskott för att ställa säkerhet för lägenheten.

Han är verkligen lycklig. *”Det slutade verkligen bra. Vad jag behövde var en kvalifikation, för annars kunde jag inte bevisa att jag kunde göra arbetet. Nu kan jag visa att jag är en kvalificerad murare, jag har massor av arbete. Jag är stolt över mitt arbete – jag älskar det – och min examen gör den stora skillnaden. Jag har aldrig tråkigt för vi åker alltid till olika ställen och gör olika saker. Jag har alltid arbetat och har aldrig varit hemma från jobbet. Jag älskar mitt yrke och har alltid önskat få en kvalifikation, bättre jobb och en högre lön. Jag vill kunna försörja min familj. De kommer i första ledet.”*

”Vi var mycket glada över att Zsolt fick denna möjlighet”, bekräftar Aniko. *”Att få brevet från stiftelsen var en sorts under – det visar bara att under kan inträffa!”*

Investering i god nattsömn

”Jag är nyfiken av naturen. Jag gillar att arbeta. Nu lär jag mig något nytt varje dag och jag lär mig lösa problem. Det ger en väldig tillfredsställelse”, säger Daniel Dellisse och ler. ”Jag har haft en himla tur. Men man får inte vara arbetskygg.”

Sedan 1987 har Daniel varit anställd på ett företag baserat i Roeselare i norra Belgien som tillverkar och exporterar PVC-produkter för byggbranschen. Tillverkningen pågår dygnet runt, och under 21 år arbetade han nattskift, först som packare och sedan som tekniker i varmpressningsprocessen då plast formgjuts till fönsterkarmar och dörrar. Men för ungefär två år sedan började den omvända dygnsrytmen ta ut sin rätt, och Daniel fick allt svårare att sova.

Som tur var kunde dock friden återställas hemma hos familjen Dellisse tack vare ett omskolningsprogram, samfinansierat av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden.

”Jag fick verkligen allvarliga problem, och läkaren sa att det bästa vore om jag kunde börja arbeta dagtid”, berättar Daniel. ”Han erbjöd mig sömntabletter, men jag ville inte börja ta läkemedel.” Daniel var inte den enda som påverkades – sömnstörningarna påverkade även familjelivet. På lördagarna var han tvungen att sova ut för att ta igen den sömn han missat under fredagsnatten. Han kunde aldrig njuta av helgen tillsammans med sin fru Dina och ännu mindre ägna sig åt parets gemensamma hobby fotvandring.

Jobb – en bristvara

Daniel har arbetat hårt hela livet. Fadern dog när Daniel var nio år gammal, så hans mor fick uppfostra de fyra pojkarna på egen hand. När Daniel var 14 år gammal slutade han skolan för att utbildas till snickare. *”Vi var ju tvungna att ha mat på bordet”,* förklarar han uppgivet. Jobben avlöste varandra och han arbetade bland annat i produktionslinjen hos en ledande biltillverkare, något som han inte alls tyckte om. Efter sitt giftermål 1979 blev Daniel utan arbete när byggfirman han arbetade för gick i konkurs.

”Det var jättesvårt att hitta jobb”, minns han. Så när det dök upp en ledig tjänst på nattskiftet hos Deceuninck blev Daniel jätteglad. *”Det var det enda tänkbara erbjudandet, och jag kunde få börja direkt. Pengarna var mer än välkomna.”* Vid det laget hade paret en

”Jag gillar att arbeta. Nu lär jag mig något nytt varje dag och jag lär mig lösa problem. Det ger en väldig tillfredsställelse.”

nyfödd dotter, Sarah, så för att kunna ta hand om henne ordnade paret sin tillvaro så att Dina arbetade på eftermiddagarna och Daniel sov på förmiddagarna.

Men när han blev äldre ändrades förutsättningarna. På inrådan av sin läkare kontaktade Daniel sin arbetsgivare om att få byta skift. Men för att göra det måste han visa att han kunde klara av ett nytt jobb som krävde en annan utbildning, eftersom det var ont om lediga platser i andra delar av företaget. *”Jag hade inte använt maskinerna på flera år, och nu är allt automatiserat. Företaget sa att de hade en plats för mig, men att jag först måste uppdatera min kompetens.”* Deceuninck skrev in Daniel i sitt omskolningsprogram *Excellent Learning* som drivs av den flamländska jobbtjänsten *Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding* (VDAB). *”Det var en utmaning, men också en glädje för mig att få återupptäcka maskinerna”,* berättar Daniel.

Tack vare kursen kunde han få en tjänst inom företagets forsknings- och utbildningscenter, där han testar PVC-karmar, utbildar oberoende underleverantörer i gjutning och inpassning av dörrar och fönster samt forskar om nya tekniker och material. *”Det kommer alltid att behövas innovationer. Företaget måste förnya sig för att kunna expandera, och det har alltid intresserat mig. Jag tycker om mitt jobb, och jag har alltid fortbildat mig för att bli bättre. Det är inget vidare att behöva känna motvilja när man går till jobbet”,* påpekar han. Som del av ett team med ingenjörer, assistenter och tekniker har han hjälpt till att sprida sina kunskaper till besökare från andra filialer i Europa.

Njuter av livet

Det var i januari 2008 som han började jobba dagskift. *”Det tog fem månader innan jag började sova bra”,* minns han. *”I början vaknade jag efter tre, fyra timmar. Min fru sa att jag skulle ligga kvar i sängen, men jag kunde inte. Jag gick upp och tittade på tv och var sen jättetrött framåt eftermiddagen.”* Men i juni kunde han sova upp till sex timmar per natt utan avbrott. *”Mitt liv har förändrats fullständigt”,* säger han. *”Det är trots allt på natten som man ska sova.”*

Daniel arbetar en vanlig 40-timmarsvecka och slutar tidigare på fredagseftermiddagarna. *”Jag har mer tid tillsammans med min fru och jag har ledigt alla helger. Jag njuter verkligen mer av livet.”*

Han och Dina har gått med i en vandrarförening, och på lördagar och söndagar fotvandrar de regelbundet mellan två och tre mil längs olika vandringsleder i Flandern och Nederländerna. Under de första sex månaderna efter att Daniel hade börjat jobba dagtid vandrade han och hans fru totalt 90 mil, och hans nästa mål är att vandra en sträcka på tio mil utan stopp. Han har putsat upp sina snickerifärdigheter så att han har kunnat renovera sovrummen i huset. Och som om inte det vore nog för att hålla en person fullt sysselsatt är Daniel dessutom en hängiven bofinksuppfödare. Han lär omsorgsfullt sina tama sångfåglar att kvittra enkla melodier och låter dem delta i tävlingar där de vinnande fåglarna kvittrar upp till 800 sånger på en timme.

Daniel har rätt till en extra ledig dag i månaden, något han enligt egen utsago sällan utnyttjar. *”Jag har bra arbetskamrater och veckan går så fort att jag inte tänker på att ta ledigt.”*

Karriärutveckling

*”Jag tycker om mitt jobb”, säger **Biliana Filipova** från Dupnitsa i Bulgarien. ”Jag är hela tiden på språng och ingen dag är den andra lik.”*

Som regionchef för en stor bensinstationskedja lägger 33-åriga Biliana mycket tid på att resa mellan 19 olika bensinstationer. Hon har det övergripande ansvaret för den dagliga driften av stationerna och hennes ansvarsområden sträcker sig från personalhantering, underhåll av utrustning och lagerhållning till att hantera juridiska problem och nödlägen som översvämningar och liknande.

Innan hon i mars 2008 befordrades till sin nuvarande position var hon chef för en enda station. *”Ansvaret är mycket större”,* säger hon. *”Men jag visste vad jobbet innebar eftersom jag redan innan brukade täcka upp för regionchefen.”*

Hon sammanfattar de egenskaper som är viktiga i hennes yrkesroll: *”Jag kan hålla mig lugn och reagerar snabbt – det är viktigt. Och jag måste ofta ta itu med många saker på samma gång. Jag måste prioritera och vara välorganiserad. Det är ett ansvarsfullt jobb. Jag måste fatta beslut på egen hand. Det kan bli kostsamt.”* Hon tillägger att det även finns kritiska säkerhetsöverväganden: *”När det gäller tankbilarna är det till exempel mycket viktigt att tillämpa rätt förfaringsätt. De potentiella riskerna är mycket stora.”*

Ändrad inriktning

Biliana studerade ursprungligen industriell teknik med inriktning på klädtillverkning. När hon avslutat sin femåriga mastersutbildning fick hon sin dotter, Joanna. *”Efter det arbetade jag inte på tre år”,* säger hon. *”Men jag började tröttna på att gå hemma hela tiden. Jag är en dynamisk person som tycker om att göra saker. Jag blir lätt rastlös.”*

Hon började jobba inom textilsektorn, med arbetsuppgifter som var relaterade till det hon hade studerat. *”Jag arbetade som teknisk expert i fabriker.”* Men efter att ha arbetat för två olika företag i ett och ett halvt år insåg hon att hon ville göra något annat. *”Ibland behövs det en stor förändring för att man ska känna sig nöjd. Jag behövde en ny utmaning för att hitta energi och motivation.”*

Hon fick reda på att det fanns möjlighet att få jobb hos Petrol, ett f.d. statsägt bolag och fortfarande en av de största bensinstations-

”Utbildningen har varit till stor hjälp i jobbet och har också gett mig kunskaper som jag har nytta av i vardagen. Jag är nöjd med vad jag har åstadkommit här på företaget.”

kedjorna i Bulgarien. Hon blev kallad till intervju för en ledningsposition, men valde istället att ta ett jobb i kassan. *”Jag ville inte satsa på ett chefsjobb direkt. Jag ville starta längre ned eftersom jag inte visste något om branschen.”*

Det visade sig vara ett bra drag. Hon började arbeta för företaget 2002, jobbade hårt och började snabbt stiga i graderna. *”Min erfarenhet från kassajobbet har hjälpt mig mycket. Nu känner jag till jobbet inifrån. Jag vet var cheferna kan missa saker.”*

Utbildning för en ny roll

Hon deltog i en serie intensivkurser, som samfinansierats av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. Kurserna omfattade teambuilding, rollspel, diskussioner och övningar i problemlösning. De har hjälpt henne att utveckla de färdigheter som hon behöver i sin nya roll – oavsett om det handlar om att ha kontakt med människor, fatta beslut, prioritera eller hantera svåra situationer.

”Utbildningen har varit till stor hjälp i jobbet och har också gett mig kunskaper som jag har nytta av i vardagen. Den fick mig verkligen att fundera på hur man gör för att hitta lösningar på ett visst problem”, säger hon. ”Jag är nöjd med vad jag har åstadkommit här på företaget. Jag har arbetat mig uppåt. Många människor har gett mig beröm för mitt arbete, och det uppskattar jag.”

När det blir tal om framtiden säger Biliana: *”Jag är inte helt säker på vad jag vill göra, men jag vet att jag vill fortsätta att utvecklas och bli bättre på saker och ting. Först vill jag dock visa att jag klarar den här rollen.”*

Där hemma är livet lika hektiskt. Ett pågående och långsiktigt projekt är att tillsammans med sin man renovera familjens hem. *”Vi påbörjade renoveringen för fem år sedan”, säger hon. Paret har själva byggt sitt hus från grunden på marken bredvid svärföräldrarnas hus, och det finns fortfarande mycket kvar att göra. ”Vi har byggt en övervakning, men det är mycket arbete kvar innan vi kan bo där”, säger hon, och tillägger att de för några år sedan bodde tre personer i ett enda rum eftersom arbete pågick i de övriga rummen.*

Resten av sin tid lägger hon på att ta hand om Joanna, nu 10, och umgås med släktingar. *”Jag har två yngre systrar och en svåger. Vi*

bor alla ganska nära varandra och har en mycket nära relation. På helgerna träffas vi hela familjerna och våra föräldrar. Jag prioriterar min familj och mitt jobb. Jag jobbar hårt för att skapa trygghet åt oss”, avslutar hon.

Återuppväckta kunskaper

Peter Meller och hans fru Olga gör sig hemmastadda i sitt nya hem i Magdeburg, i Sachsen-Anhalt i östra Tyskland, där Peter nyligen börjat på ett nytt jobb som programmerare på en liten ingenjör-firma.

Även om han ursprungligen studerat till och arbetat som maskin-ingenjör i Rumänien där han växte upp hade han inte arbetat inom denna sektor på 15 år när han år 2008 fick en praktikplats på det företag där han i dag arbetar heltid.

Det var 1990 som hela hans familj flyttade tillbaka till sina rötter i Tyskland – föräldrar, bror och syster samt hans första fru och deras son. *”Vi flyttade av ekonomiska skäl. Det var väldigt svårt att tjäna sitt uppehälle i Rumänien vid den tiden. Vi ville åka därifrån redan tidigare, men det var omöjligt.”* Situationen ändrades i och med den kommunistiska regimens fall. *”Alla som vi kände – familj och vänner – gav sig iväg då”,* berättar 48-årige Peter.

Offer för en ekonomisk nedgång

Vid 29 års ålder kom han till Bergisch Gladbach nära Köln i Tyskland och fick först ett jobb som maskiningenjör på ett litet företag. Men verkstadsindustrin i Tyskland var på tillbakagång just då, och 1993 blev han arbetslös.

Utsikterna att få ett annat ingenjörjobb var dåliga, så han beslutade sig för att fortbilda sig och därmed öka sin potential på arbetsmarknaden. Han gick en datakurs. *”Dessförinnan hade jag inte haft mycket att göra med datorer”,* berättar Peter.

Efter det började han att på frilansbasis utveckla datorbaserade kurser. *”Det var något helt annat än mitt tidigare jobb”,* säger han. *”Jag arbetade för ett litet företag som, för större företags räkning, utvecklade kurser i användning av de vanligaste programvarorna.”*

Det gjorde han under flera år och startade till sist tillsammans med fyra partner ett företag som utförde samma sorts arbete. Efter ett tag började dock beställningarna sina och han gick tillbaka till att arbeta på kontraktbasis. Han fortsatte att arbeta så från 2001 till 2007 men blev allt mer missnöjd med oregelbundenheten i jobbet. *”Jag kunde arbeta med ett projekt i tre månader och sedan inte ha någonting under flera månader”,* berättar Peter. *”Jag såg ingen framtid i det.”*

”Tidigare hade jag massor med kunskap och färdigheter, men jag visste inte hur jag skulle berätta för människor om dem. Det är ingen överdrift att säga att kursen har förändrat mitt liv.”

Ungefär samtidigt började verkstadsindustrin i Tyskland att gå bättre igen, och Peter tänkte att det kunde vara ett bra tillfälle för honom att återvända till sitt tidigare yrke. Men när han sökte jobb som verkstadsingenjör märkte han att hans brist på aktuell erfarenhet var ett problem.

Bygga på befintliga kunskaper

Ett utbildningsprogram som samfinansierats av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden hjälpte honom att uppdatera och bygga på sin kompetens som ingenjör. Hans kurs var en av 18 Aqua-kurser (*Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt*) som anordnades över hela landet och som var och en var inriktad på en specifik yrkessektor. I samarbete med olika universitet ger kurserna redan kvalificerade personer chansen att bygga på sina kunskaper och förbättra sina utsikter att få jobb.

På 10 månader hade Peters kurs betat av ett helt 10-terminers examensprogram i maskinlära. *”Jag blev förvånad över hur mycket jag hade glömt, men märkte till min stora lättnad att även de som tagit examen efter mig hade glömt mycket”,* säger han. Han lärde sig också mer om nya rön, särskilt om datoranvändningen inom yrket, något som knappt togs upp överhuvudtaget under hans ursprungliga utbildning.

Vid sidan om den teoretiska utbildningen innehöll kursen praktiska råd om hur man kan gå tillväga när man söker jobb – personlig framställning, kroppsspråk och kommunikation, att söka arbete och intervjuförberedelse var några av kursmomenten. Peter märkte att hans personliga kompetens blev avsevärt mycket högre. *”Jag kunde gå till en intervju och svara på frågorna. Jag är mycket självsäkrare nu.”*

En invecklad uppgift

Peter fick tillfälle att utnyttja sin nya kompetens då han gjorde en tre månader lång praktik på det företag där han nu arbetar. Företaget specialiserar sig på kvalitetssäkringsprocesser för biltillverkningssektorn. *”Jag insåg att det jag lärt mig var avgörande. Jag blev mycket tidigt ombedd att göra invecklad datorprogrammering.*

De gav mig en uppgift som inte var så brådskande och som de inte trodde att jag skulle klara. Men när de såg att jag faktiskt gjorde det, blev de imponerade.”

I slutet av oktober 2008, när praktiken började lida mot sitt slut, erbjöds han en fast anställning. Nu arbetar han med att utveckla program för verkstadsmaskiner, en position där han får användning av såväl ingenjörss- som datorkunskaper.

”Tidigare hade jag massor med kunskaper och färdigheter, men visste inte hur jag skulle berätta för människor om dem”, säger Peter. *”Det är ingen överdrift att säga att kursen har förändrat mitt liv. Jag känner mig säkrare nu och ser med glädje på framtiden.”*

Utbildning

Värdet av traditioner

Sibiu i Transsylvanien är en historisk stad. Vägen av romare, turkar, hunner och saxare som svept genom området under århundradena har lämnat ett kulturarv som lockar kulturturister från när och fjärran. Antropologen [Monica Stroe](#) har dock ett yrkesmässigt intresse för regionen.

”Jag studerar det saxiska kulturarvet i södra Transsylvanien”, berättar 24-åriga Monica. ”Jag påbörjade mina doktorandstudier för sex månader sedan.”

Hennes arbete fokuserar på hur kultur- och turistindustrin utnyttjar områdets rika och mångfaldiga historia och tradition. *”Jag valde saxarna av personliga skäl”, säger hon. ”Jag är född och uppvuxen i en stad som grundats av saxarna och där många medeltida aspekter finns kvar. Men jag har alltid tyckt att Sibiu har lyckats göra mer av sitt kulturarv.”*

Den minutiöst återställda medeltida stadskärnan är en av Sibius traditionella turistattraktioner. Staden var europeisk kulturhuvudstad år 2007 och agerar värd för många internationellt berömda evenemang. För Monica var detta den perfekta tidpunkten att göra en fallstudie. *”Jag var intresserad av att se hur Sibiu utvecklade sitt ’varumärke’ och hur detta har påverkat kringliggande områden.”*

Hennes forskning inbegriper ett vidare område i regionen södra Transsylvanien. *”Jag är väldigt intresserad av landsbygdsområdena – hur de nuförtiden marknadsför sig själva som kulturella turistmål”, berättar hon. ”En annan viktig aspekt är att det finns en etnisk paradox här”, fortsätter hon. ”Borgmästaren är tysk, trots att endast 1,6 % av befolkningen har tyskt ursprung – det är ett fenomen som upprepas i hela regionen.”*

Dags för akademisk forskning

Monicas doktorandstudier var en slags fortsättning på hennes masterexamen i nationalism och etniska relationer vid Central European University i Budapest. Efter att hon kvalificerat sig för doktorandutbildningen visste hon att hon ville fortsätta forska i relaterade ämnen. *”Mitt examensarbete tog upp dynamiken hos etniska grupper, regionala identiteter och konflikter”, förklarar hon. ”Det gjorde mig mer uppmärksam på skillnaderna mellan etniska grupper. Jag är intresserad av hur vi konstruerar identitet.”*

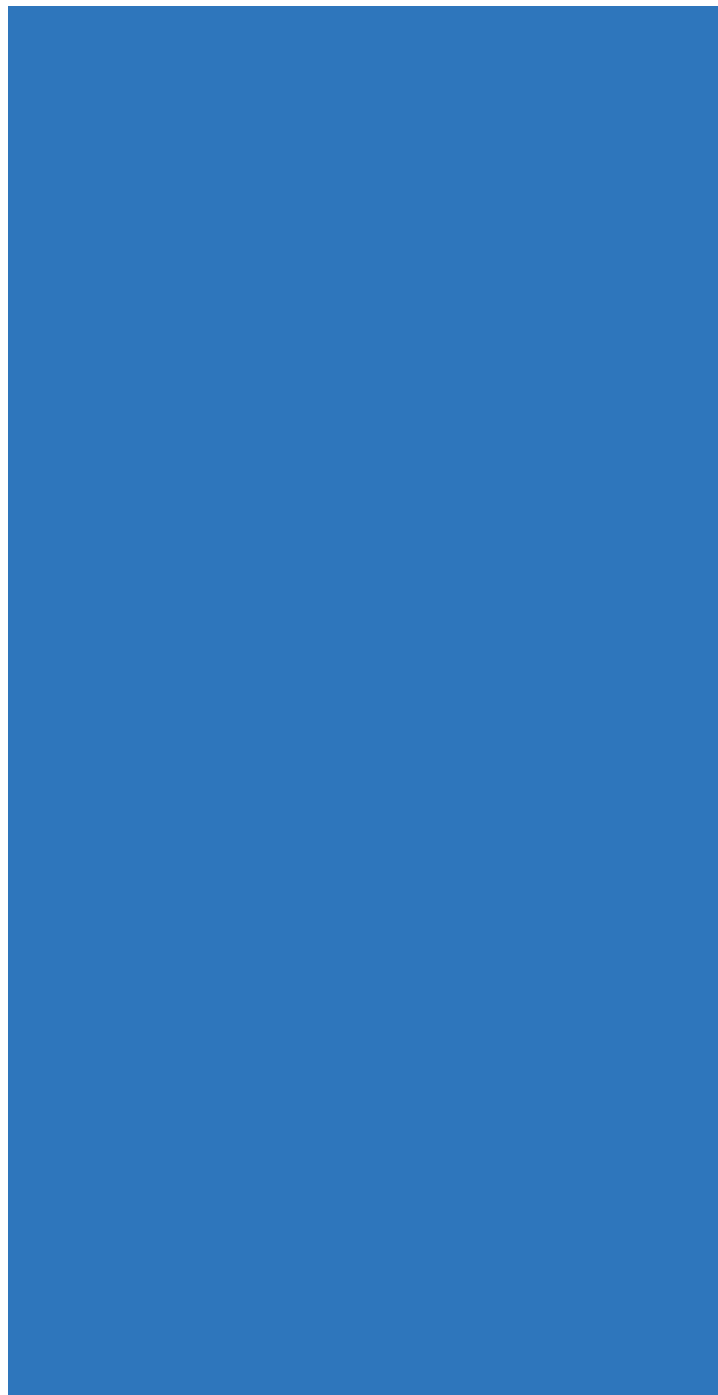
”Stipendiet betydde oerhört mycket för mig. Det gav mig chansen att stanna kvar inom det ämnesområde jag valt. Jag hade inte kunnat påbörja min forskarutbildning utan det.”

Men när hon återvände till Bukarest där hon genomfört sin grundutbildning var forskningsplatserna få och underbetalda. Hon övervägde att ändra inriktning: *”Jag funderade på att börja arbeta med marknadsundersökningar. Det skulle ha varit en kompromiss, men att fortsätta studera verkade inte vara ekonomiskt genomförbart.”*

Hjälpen kom i form av ett stipendium som samfinansierats av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. *”Stipendiet betydde oerhört mycket för mig. Det gav mig chansen att stanna kvar inom det ämnesområde jag valt. Jag hade inte kunnat påbörja min forskarutbildning utan det.”*

Under de tre år som studierna pågår får hon ett månatligt stipendium som ska täcka hennes levnadskostnader. Med stipendiet kan hon också vistas åtta månader på utländska universitet inom hela EU och får tillgång till bibliotek och material som är avgörande för hennes arbete. *”Rörligheten är avgörande för min forskning”,* säger hon. *”Tack vare stipendiet kan jag resa och får därmed tillgång till viktiga arkiv och ett vidare perspektiv.”*

Som en del av programmet ska hon skriva artiklar för akademiska tidskrifter och samarbeta med professorer. *”Det ger mig god erfarenhet och det stöd jag behöver för att fokusera på den långsiktiga forskningen ute på fältet.”* När framtiden kommer på tal säger hon: *”Jag hoppas att min examen ska öppna dörrar. Jag vill utveckla min forskningskompetens och stärka min teoretiska bakgrund. Helst skulle jag i framtiden vilja arbeta med samhällsutveckling. Men än så länge är det långt dit, nu fokuserar jag på min forskning”,* avslutar hon.

Stöd för kreativitet

"Jag har alltid varit intresserad av kreativ verksamhet", säger Harri Haanpää från Helsingfors i Finland. Hans passion för att rita och fotografera gjorde att han tidigt bestämde sig för att han ville arbeta med skapande i någon form. "Som barn ville jag bli illustratör. Jag började med tecknade serier men blev sedan intresserad av andra typer av teckning."

"Vid nio års ålder bestämde jag mig för att reklamtecknare var det enda jag kunde tänka mig att bli", tillägger han.

Harri siktade in sig på en kurs i reklamteckning som hölls av en lokal skola. Men när han började närma sig slutet av grundskolan gavs kursen inte längre. *"Efter det ändrade jag inriktning lite",* säger han. Vid 15 års ålder började han på sjöfartsgymnasiet och arbetade sedan som kock på olika handelsfartyg.

Efter tre år kom han fram till att livet till sjöss inte var något för honom och ville återgå till något kreativt. 1995 studerade han film vid Voionmaa folkhögskola. *"Jag fastnade för fotografering",* berättar Harri. *"Jag filmade allt som rörde sig."*

Praktisk erfarenhet

Efteråt flyttade han tillbaka till Helsingforsområdet och började arbeta för en finsk musikkanal. *"Jag arbetade utan uppehåll. Jag gjorde allt – ljussättning, kamera, kontroller",* berättar han. Han arbetade även med musikvideor och regissering. *"Jag trivdes jättebra eftersom jag hela tiden ville lära mig mer."*

Denna erfarenhet gjorde att Harri fick möjlighet att åka till Los Angeles och arbeta med Hollywood Express, ett tv-program om musik, film, populärkultur och kändisar, och han tillbringade ett och ett halvt år i USA innan han återvände till Europa. Han tog en europeisk mastersexamen i multimedia och audiovisuell företagsadministration (EMMABA) som innebar studier i Aten i Grekland och sedan i Lappland i Finland. *"Programmet lärde mig att producera och jag träffade massor av människor från hela Europa."*

År 2000, efter kursens slut, startade han det egna produktionsföretaget DreamMill. *"Jag har alltid haft som mål att starta ett eget företag. Frågan var inte om utan när",* förklarar han. Han regisserar,

"Jag har insett att man aldrig kan ha tillräckligt med kunskap. Saker och ting händer snabbt inom den här sektorn, och jag måste kunna konkurrera med nyutexaminerade."

producerar och filmar tv-program, musikvideor, reklamfilmer och mobila tv-applikationer.

För Harri är fördelarna med att driva ett eget företag uppenbara. *"Jag älskar att skapa",* säger han. *"Om man arbetar för någon annan är man ofta bakbunden. Med mitt eget företag är jag mer fri att göra det jag vill. Jag vill alltid göra kvalitetsarbeten. Jag tycker om att se tv av hög kvalitet. Det är trevligt att få betalt, men det är inte huvudsaken."*

Ständig utveckling

Harri är en hängiven förespråkare av utbildning. *"Jag har insett att man aldrig kan ha tillräckligt med kunskap. Saker och ting händer snabbt i den här sektorn, och jag måste kunna konkurrera med nyutexaminerade. Erfarenhet skattas inte särskilt högt i den här branschen",* säger han.

Mellan 2005 och 2006 gick han en praktisk utbildning för mediaföretagare. Kursen Meda som samfinansierats av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden hjälpte honom utveckla sin kompetens och expandera företaget. *"Jag ville ha ett mer teoretiskt perspektiv",* säger Harri. *"Det handlade om att driva ett företag och om hur man producerar."* Via utbildningen fick han nya kontakter, vilket öppnade upp nya möjligheter. *"Jag fick ut mycket av kursen. Jag lärde mig att inte försöka uppfinna hjulet om och om igen, utan istället fokusera på enkelhet",* säger han.

För Harri hade kursen direkt relevans. *"Det var fantastiskt eftersom jag omedelbart kunde tillämpa det jag lärt mig och tänka på hur det kunde hjälpa mitt företag."* Nu är han angelägen om att fortsätta sin fortbildning. Nästa steg är en mastersexamen. *"Jag skulle vilja bli lärare en dag och sprida mina kunskaper",* tillägger han.

Men hans övergripande målsättning är klar. *"Min drivkraft är enkel: att alltid producera bättre och bättre arbeten."*

Skogen är räddad

Det är september på landsbygden nära Boelhe, en liten by fyra mil från Porto i norra Portugal. Solen skiner när *Maria Balbina* promenerar mellan prydliga rader av unga träd. Här och där kontrollerar hon stammarnas skick eller beskär en gren eller två.

När Maria inte är på sitt heltidsjobb som administrativ chef för en grupp av 18 lokala skolor, arbetar hon i sin skog. *"Jag har alltid varit en väldigt aktiv person"*, säger hon. *"När jag var barn höll jag på med musik, teater, dans, kyrkoaktiviteter och idrott."*

Nu för tiden har 59-åriga Maria ett fullspäckt schema med aktiviteter utanför jobbet: engagemang i lokal politik, rådgivning för barn, ordförande i den lokala utvecklingsbyrån, ordförande i den regionala sammanslutningen för skolanställda och medlem i utskottet för den lokala skogsägarföreningen. Dessutom finns hon där för sina två vuxna barn och sin man.

Ändå är skogen och arbetet på markerna en aktivitet som hon värdesätter högt. Hennes föräldrar hade ett lantbruk och brukade skog – en tradition hon är mån om att upprätthålla. Hon pekar på den frodiga skogsmarken omkring sig och säger: *"Mina föräldrar lärde mig att uppskatta och respektera naturen. Jag växte upp i den här miljön och identifierar mig helt och hållet med landsbygden."* Efter skolan studerade Maria kemiteknik vid universitetet i Porto, men hon hoppade av innan kursen var slut. *"Det var inte vad jag ville göra"*, säger hon. *"Jag längtade hit, så jag återvände hem."*

Ärvda marker

1973 fick Maria ett administratörsjobb vid en skola i området och började arbeta heltid. *"Jag ville gärna arbeta med ungdomar men såg inte mig själv som lärare. Den andra fördelen var att det var nära till min hemby, mina föräldrar och mina vänner."*

Men när hon ärvde sina föräldrars marker 1984 – ungefär 18 hektar odlad jord och samma yta skog – tyckte hon att det var svårt att kombinera med sina andra aktiviteter. Markerna låg orörda i nio år. *"Det var standby-läge. Jag visste inte hur jag skulle förvalta markerna"*, säger hon. *"Min tid räckte inte till och jag kunde inte hitta någon annan som kunde ta hand om det åt mig. Jag visste inte vad jag skulle ta mig till. Markerna höll på att växa igen fullständigt."*

”Skog är ett långsiktigt projekt. Det är viktigt att hålla liv i traditionen. Jag hoppas kunna föra vidare detta intresse till mina barn.”

Men hon var fast besluten att inte lämna marken vind för våg. *”Jag skämdes över hur det såg ut. Jag ville göra något, så jag tog kontakt med andra skogsägare för att få råd.”* 1993 bildade regionens skogsägare formellt en förening, med Maria som en av grundarna. *”Vi hade så mycket att vinna på att bilda en grupp”,* tillägger hon. *”Och vi fick reda på att man kunde ansöka om medel från Europeiska unionen för att utveckla och förvalta skog.”*

Enade skogsägare

Föreningen hjälper skogsägare att värdera skogens kvalitet och värde, förbereda ansökningar om kapital och genomföra gemensamma projekt samt ge utbildningar i skogsbruk. Föreningen hjälper också till att slå ihop skogsägares marker till större jordlotter, eftersom de ofta har många små områden. *”Vi organiserar utbyten mellan medlemmarna så att de kan förvalta sina marker tillsammans”,* säger hon. *”Större landytor är lönsammare och lättare att förvalta och skydda från bränder.”*

Mellan 1996 och 2008 gick Maria flera, av EU samfinansierade, kurser i ämnen som täckte allt från att beskära och plantera träd till att förebygga och kontrollera bränder samt marknadsföra skogsprodukter. Kurserna gav henne de kunskaper hon behövde för att ta kontroll över sina marker och börja bruka dem igen. Genom att arbeta tillsammans har föreningens medlemmar fått tillgång till EU-medel för att starta projekt i området.

Maria har själv återplanterat lönsamma trädslag på sina marker samt gallrat ut döda träd. *”Skog är ett väldigt långsiktigt projekt”,* säger hon. *”Det är viktigt att hålla liv i traditionen. Mina föräldrar gav mig en stark koppling till marken, ett intresse som jag hoppas kunna föra vidare till mina barn.”*

En karriär inom innovation

Simone Rossi har så länge han kan minnas fascinerats av allt mekaniskt. "Som barn var jag alltid intresserad av bilar, flygplan och tekniska saker", berättar 30-åriga Simone från Montecastello di Vibio, en medeltida stad som vilar på kanten av ett av de böljande bergen i den italienska regionen Umbrien.

"Jag ville ta reda på mer om hur maskiner verkligen fungerar", fortsätter han. Efter gymnasiet valde Simone att studera maskinteknik vid det närliggande universitetet i Perugia, och hans intresse fördjupades ännu mer. *"Jag pluggade inte bara för att klara tentorna. Jag ville verkligen veta på djupet hur saker fungerar",* säger han. *"Jag började förstå att matematik, fysik och kemi är grunden till allt och jag ville fördjupa mig i dessa ämnen."*

Efter sin examen 2005 visste han att han ville jobba med något som hade med utbildningen att göra. Men det var svårt för honom att hitta ett passande jobb. Under en period var han arbetslös för att sedan arbeta en tid på ett försäkringsbolag och några andra administrativa befattningar vid olika företag. *"Jag visste att detta inte var vad jag ville jobba med på sikt. Men det är svårt att hitta ingenjörsjobb, särskilt i den här regionen",* säger han. *"Det råder stor efterfrågan på ingenjörer, men inte inom maskinteknik."*

Incitament för arbetsgivare

Hjälpen kom via ett forskningsstipendieprogram som samfinansierats av den lokala regionen och Europeiska unionens socialfond. Programmet ger arbetslösa forskare stipendier för att arbeta på projekt i företag eller forskningscentra, vilket ger dem erfarenhet och förbättrar deras jobbutsikter. De medverkande företagen eller organisationerna drar nytta av forskning som de kanske inte kan motivera affärsmässigt, och de får incitament för att anställa forskare när stipendieperioden gått ut.

För Simone var programmet avgörande för att han skulle få ett permanent jobb, eftersom han fick möjlighet att göra en 18 månader lång praktik på det företag där han i dag arbetar heltid – teknik- och innovationstillverkaren Angelantoni (<http://www.angelantoni.it/>) som finns i regionen.

"Programmet var väldigt viktigt för mig eftersom det hjälpte mig att fortsätta forska, ta patent på produkten, få arbetslivserfarenhet och

“Programmet var väldigt viktigt för mig eftersom det hjälpte mig att fortsätta forska, ta patent på produkten, få arbetslivserfarenhet och öka mina chanser till anställning.”

öka mina chanser till anställning”, säger han. “Jag fick reda på stipendiet av en ren händelse. Jag såg en annons där man sökte forskare, men tänkte först att det inte var något för mig. Jag trodde att stipendier var för folk som redan arbetade vid universitet eller forskningscentra. Men jag hade inget att förlora, så jag skickade in en ansökan.”

Solenergi

Simone valdes ut bland många sökande, och beviljades stipendiet. Det öppnade dörren för honom till en forskningsplats på företaget där han fick möjlighet att undersöka potentialen hos en ny typ av småskaligt “koncentrerat fotovoltaiskt” system för att utnyttja solenergi vid elalstring.

“När jag påbörjade min forskning visste jag inte mycket om solenergi”, säger han, “men det är ett spännande område, särskilt i nuläget när intresset för förnybara energikällor växer.”

Utvecklandet av solenergisystem började i USA på 1980-talet. “Men här i Italien visste ingen särskilt mycket om dem”, säger Simone. “Vi började mer eller mindre från noll.” I samarbete med andra italienska forskningsinstitut och universitet lyckades han utveckla en tillämpning med lägre kostnader och högre effektivitet jämfört med traditionella solenergiprocesser.

Systemet koncentrerar energi från solen med hjälp av en lins och delar sedan upp strålningen i olika frekvensområden. “Den största fördelen är att temperaturen är lägre än vid andra liknande lösningar. Cellerna blir inte överhettade, vilket gör systemet mycket effektivare”, förklarar han. Företaget har tagit patent på uppfinningen och hösten 2008 erbjöds Simone en fast anställning för att kunna fortsätta med sitt arbete.

“Till en början var det lite som ett spel. Jag satte mig in i ett nytt ämnesområde och undersökte saker”, säger han. “När tillämpningen var patenterad hade jag rott arbetet i land. Jag var väldigt stolt.”

Han poängterar att det ännu är långt kvar, och att det kan ta flera år innan en färdig produkt kommer ut på marknaden. “Men nu vill jag verkligen vara med ända till slutet. Det är fantastiskt att få gå i främsta ledet för något sådant här.”

Med siktet högt inställt

Från landsortsstaden Sinauliai i norra Litauen kan det kännas långt till Europas centralare delar och också ganska långt till den egna huvudstaden Vilnius. Men språkläraren *Nedas Jurgatis* är ändå fast besluten att hålla jämna steg med resten av världen.

"I vår region är verkligt positiva förändringar på gång", säger han. "Vi befinner oss visserligen långt ifrån händelsernas centrum, men vi har ett utmärkt skolsystem, en mycket bra högskola och en hel massa duktiga studenter. Framtiden ser ljus ut."

Nedas stora passion är komparativ lingvistik. Efter att ha tagit en magisterexamen i ämnet började han undervisa vid högskolan i Siauliai men med sina ganska begränsade forskningserfarenheter hade han ganska små möjligheter att lämna något spår efter sig i den akademiska världen.

Detta förändrades då han deltog i ett antal specialutbildningar, seminarier och workshops som samfinansierats av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. MOKOM-projektet (för kompetensutveckling inom vetenskaplig forskning) syftade till att utbilda, omskola och öka kompetensen hos vetenskapsmän och forskare så att de svarade upp mot dagens marknadsbehov. Det var en administratör på universitetet som berättade för Nedas om programmet, där han och några av hans kolleger uppmantrades att delta.

Tillvaratagande av Europas styrkor

Under MOKOM-serien som pågick från september 2005 till februari 2008 fick Nedas och hans kolleger träffa några av Europas mest framstående och kvalificerade forskare, vetenskapsmän och universitetslektorer.

Kursämnena var bland annat *"nya IT-verktyg för forskning", "teambuilding" och "delgivande av forskningsresultat"*. I det praktiska arbetet ingick att utveckla nya forskningsmetoder och förbereda moderna vetenskapliga presentationer.

Nedas säger att han lärde sig många viktiga saker om sitt arbete och om komparativ lingvistik. Upplevelsen gav honom nytt självförtroende och fick honom att känna sig mer motiverad. *"Jag fick värdefulla erfarenheter genom att delta i det*

“Programmet har haft en positiv inverkan på mitt sätt att undervisa och i grunden också på mitt sätt att se på utbildning och forskning.”

här programmet”, säger han. “Det har haft en positiv inverkan på mitt sätt att undervisa och i grunden också på mitt sätt att se på utbildning och forskning.” Med sitt nya självförtroende säger sig Nedas vara bättre rustad än någonsin att konkurrera i den nya akademikervärlden.

Nyvvunnet självförtroende

Vid 28 års ålder är Nedas redan chef vid institutionen för internationella relationer på högskolan i Siauliai. Han har nu bestämt sig för att ta ännu ett steg framåt och har planer på doktorandstudier, med målsättningen att så småningom bli professor. Och med en nyfödd liten flicka att ta hand om har Nedas och hans fru sannerligen mycket att se fram emot.

“Jag vill inte säga att jag saknade självförtroende helt och hållet förut”, säger han. “Jag var i viss utsträckning säker på mig själv och på min framtid, men jag hade inte den kunskap och erfarenhet som krävdes för att kunna ta nästa steg och omvandla framtiden till verklighet. Något saknades. Nu kan jag blicka framåt och se nya dörrar öppnas för mig och min familj.”

Visa andra vägen framåt

Mogens Lausen har en utåtriktad och engagerande personlighet, men det har inte alltid varit så. Han är i dag en begåvad musiker och skådespelare men har tidigare i livet brottats med blyghet både i skolan och i privatlivet.

”Jag växte upp i en småstad på norra Jylland”, säger han. ”Jag var ett tystlåtet barn som hade svårt att uttrycka mig. Men jag har alltid älskat musik.”

Mogens ville först studera musik vid universitetet i Århus, men detta var i en tid då musikinstitutionerna över hela landet minskade i antal. *”Det skulle ha blivit en ständig kamp om jag valt att utbilda mig till professionell musiker”,* förklarar han. *”Teatern bjöd på andra typer av utmaningar, och eftersom jag tänkte att det kanske kunde vara något för mig så skrev jag in mig som dramastudent.”* Detta var ett stort steg för en person med djupt inrotad blyghet. Staden Århus kom hursomhelst att spela en viktig roll i hans framtid.

”Det är ett spännande och livfullt kulturellt centrum”, säger Mogens. Århus är Danmarks näst största stad och landets viktigaste hamnstad. På senare år har en rad större, statliga renoveringsprojekt förvandlat den en gång så förfallna innerstaden till ett mönsterexempel på lokal kultur och handel. Med sina över 300 000 invånare gör Århus anspråk på den inofficiella titeln *”Jyllands huvudstad”*.

Värdefulla erfarenheter byggs på

”När jag hade slutat skolan arbetade jag en del som professionell skådespelare här i Århus”, säger Mogens. *”Och jag regisserade också lite. Arbetet lärde mig enormt mycket om självförtroende, men livet på teatern är inte helt enkelt och min fru och jag hade det svårt i vissa perioder.”*

Mogens insåg att det enda raka var att starta ett eget företag. Han tyckte själv att han hade potential att hjälpa andra människor att stärka sina självförtroenden och göra det bästa möjliga av sina liv. Under sina år vid teatern hade han utvecklat egna coachningsmetoder, där han utnyttjade sina skådespelarkunskaper för att hjälpa andra aktörer att plocka fram sina inre jag, hitta motivation och bemöta svåra personliga problem. Han insåg att samma metoder skulle kunna användas för att hjälpa vanliga människor, men han behövde hjälp med att omvandla sina idéer till verklighet.

“Erfarenheten har hjälpt mig att få en klarare bild av vart jag vill komma och hur jag vill komma dit. Och det är det som jag lär ut till andra.”

“Jag hade en del tydliga föreställningar om vad jag ville uppnå”, säger Mogens. “Men jag försökte starta ett företag utan någon som helst erfarenhet. Samtidigt höll min fru på att söka ekonomiskt stöd för en teatergrupp som hon leder, vilket innebar att vår ekonomiska situation inte var särskilt stabil. Jag förstod att jag behövde ordentlig hjälp för att komma igång med mitt företag, och jag behövde agera snabbt.”

Inte bara regler och föreskrifter

Hjälpen kom för Mogens och hans familj i form av en specialutbildning för blivande företagare, samfinansierad av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. Utbildningen hjälpte Mogens att komma igång med sitt företag. *“Jag fick en del verkligt bra information om hur jag skulle komma igång. Det finns mängder av administrativa regler att följa och hinder att överbygga”,* säger han.

Utbildningen anordnades av företagarcentret vid Århus universitet och innehöll konkreta råd om navigerandet mellan kommersiella regler och föreskrifter. Under utbildningen fick deltagarna också möjlighet att rannsaka sin personliga kompetens, sina drivkrafter och sina förväntningar. *“Allt blev mycket enklare när jag lärde mig ‘trafikreglerna’”,* säger Mogens. *“Förutom att jag inte kunde ha startat mitt företag utan utbildningen så har jag också lärt mig en del om mina personliga styrkor och svagheter, min personlighet och min potential som oberoende entreprenör.”*

Mot succé

I dag driver Mogens en egen firma i Århus. Re-Act! erbjuder coaching och rådgivning till personer som vill komma framåt i yrkeslivet, utveckla sin kompetens, arbeta sig igenom affärsproblem och övervinna personliga demoner.

Mogens arbete tar honom till företag och organisationer i stads-kärnan och till den omgivande landsbygden och han har också coachningspass på hemmakontoret. *“Jag har kunder i alla skepnader och storlekar”,* säger Mogens. *“Det kan röra sig om personer som vill ta ett steg framåt i karriären, företag som planerar strategisk omstrukturering eller organisationer som är mitt uppe i tuffa*

förhandlingar med statliga myndigheter eller andra organ. Alla är de människor med olika personligheter och egenskaper, med den gemensamma nämnaren att de behöver kunna göra sig förstådda och förstå och samverka med andra människor.”

“Att veta vem du är och vilka dina drivkrafter är kan påverka dina prestationer”, säger Mogens. *“Detta är något jag lärde mig under ESF-kursen. Erfarenheten har hjälpt mig att få en klarare bild av vart jag vill komma och hur jag vill komma dit. Och det är det som jag lär ut till andra. Jag har hjälpt hundratals människor att komma framåt i sina liv och karriärer. Det är vad jag kallar succé.”*

Social integration

Komma in på rätt spår

Jana Urbanija, student vid universitetet i Ljubljana, känner stor entusiasm inför framtiden. 26-åriga Jana studerar geoteknik och har siktet inställt på en karriär inom gruvindustrin.

"Jag vill bli ingenjör", säger hon. "Jag vill ha ett jobb där jag kan arbeta med storskaliga projekt i olika länder över hela världen."

Vägen dit har dock inte alltid varit helt jämn och rak, och för några år sedan såg framtiden inte så ljus ut för Jana. Hennes tonårsperiod i området nära Lake Bled var turbulent. *"Jag hade en massa problem när jag växte upp",* säger hon. *"Pappa drack för mycket, och mina föräldrar skilde sig. Första gången jag rymde hemifrån var jag sex år, och från 12 års ålder var jag deprimerad."*

Hon älskade sport men tvingades på grund av knäproblem sluta med många av idrottsaktiviteterna, vilket spädde på hennes växande känsla av utanförskap. *"Jag passade inte in, och livet var bara pest."* Försöken att hitta en plats där hon hörde hemma ledde till att hon började experimentera med droger. *"Det började som en social grej, på fester och klubbar, men blev allt allvarligare."* Hon började ta ecstasy varje dag, och drogmissbruket eskalerade snart till tyngre droger. *"Jag kunde ta upp till fem piller om dagen. Sedan började jag ta heroin för att tända av."*

Hon började stjäla för att finansiera sitt snabbt växande missbruk och stötte genom sitt beteende bort vännerna. *"Vi befann oss på olika våglängder. Jag gav tusan i allt. I skolan blev jag en ensamvarg och började söka mig till andra knarkare istället. Till slut tillbringade jag mer tid på barer än i skolan",* säger hon. Sista året i skolan blev hon, kanske inte helt oväntat, underkänd och hoppade av. *"Och jag fick mer och mer trassel med polisen."*

livet förändras

Ett informellt utbildningsprogram, samfinansierat av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden, hjälpte Jana att börja förändra sitt liv. PLYA-programmet (*projektinlärning för unga vuxna*) syftar till att hjälpa unga människor som inte fullföljer den vanliga utbildningen att komma in på arbetsmarknaden. Inom ramen för programmet bedrivs projekt inom konsthantverk, praktiskt lärande, livskunskap, personlig utveckling och rådgivning.

"På kursen blev jag behandlad som en individ. Stämningen var god. Alla stöttade varandra, det rådde ingen tävlingsstämning och vi kände att vi kunde vara oss själva."

Programmet blev en vändning för Jana. *"Det var vad jag behövde. Jag började inse att jag kunde leva på ett annat sätt."* Hon märkte genast positiva skillnader jämfört med sina tidigare utbildningserfarenheter. *"I den vanliga skolan behandlar de dig som en siffra. På kursen blev jag istället behandlad som en individ. Alla på kursen befann sig i samma båt och hade på ett eller annat sätt blivit utknuffade ur det vanliga systemet"*, säger hon. *"Så stämningen var god. Alla stöttade varandra, det rådde ingen tävlingsstämning och vi kände att vi kunde vara oss själva."*

Kursen pågick i ett år. Hon gick fortfarande på droger men började vid den här tidpunkten inse att hon verkligen ville sluta. *"Jag höll på att bli tokig"*, säger hon. *"Jag var rädd att jag skulle hamna på psyket eller dö."*

Hon beslutade sig för att gå med i en sluten gemenskap för att komma bort från drogerna och få ordning på sitt liv. *"Det var jättetufft"*, säger hon. Gemenskapen, som var organiserad av en katolsk organisation med bas i Italien, var strikt: Ingen tv, minimal kontakt med omvärlden, mycket få materiella bekvämligheter och ett program bestående av hårt fysiskt arbete. *"Det var värre än militären"*, säger Jana.

Men ännu tuffare än det fysiska arbetet, säger Jana, var personlighetsförändringen. *"Du måste acceptera hur du är och sedan arbeta med att förbättra dig själv. Du får ansvar och kommer ut som en person. Du konfronteras med dina fel och brister"*, förklarar hon. *"Det var ett helvete, men mina minnen därifrån är ljusa eftersom gemenskapen är så ren. Det är ärligt och du knyter starka vänskapsband. Vackra stunder uppstår eftersom livet där är så rent och äkta."*

Efter nästan tre år kände Jana sig redo att möta världen igen. År 2004 återvände hon hem. *"Mina gamla vänner accepterade mig, vilket var till stor hjälp. Jag började omedelbart plugga igen. Det värsta [för en narkoman] är att vara ensam och utan sällskap."* Hon återupptog de avbrutna examensstudierna och tog sedan ytterligare en kurs för att komma in på den universitetsutbildning hon nu går.

Att ge något tillbaka

Jana är filosofisk när hon pratar om det förgångna och inser att hon hade tur som kom undan. *"Jag är genuint tacksam för all hjälp jag har fått och för människorna som fanns där för mig"*, säger hon. *"Jag har fått så mycket, och jag vill ge något tillbaka."*

Hon arbetar natt på ett center för unga människor med drog- och alkoholproblem. Tack vare sin erfarenhet kan hon hjälpa andra som har det tufft. Hon har uppsikt över ungdomarna som befinner sig där och bistår med de råd hon kan ge dem.

"Jag skulle vilja skapa en gemenskap som liknar den som jag vände mig till men som hjälper människor som drabbats av depressioner", säger hon. *"Men det är ett långsiktigt mål. För närvarande trivs jag bra med det jag gör och ser fram emot framtiden."*

Ny IT-kompetens för en bättre framtid

”Precis som många andra människor av i dag använder jag datorer för både arbete och nöje. Att kunna dra mesta möjliga nytta av tekniken innebär ett bättre liv och en mer lovande framtid.” Det säger *Christos Giannakopoulos*, en ung man vars framtidsutsikter – delvis tack vare Europeiska socialfonden – ser goda ut.

Christos blev i tidig ålder föräldralös och förflyttades då tillsammans med sin äldre bror från Aten till ett litet barnhem i utkanten av Chalkida. Institutionen, där han fortfarande bor, är belägen i samma område som ett mycket gammalt kloster. Uppflugen i en klippig kustlinje ligger en liten kyrka omgiven av ett antal små byggnader, som bland annat hyser klassrum och en lekplats samt större byggnader med sovsalar, ett stort kök och gemensamma utrymmen för cirka tio föräldralösa barn.

Seger trots besvärliga odds

”Omgivningen var pittoresk”, funderar Christos och tittar ut över det lugna blå vattnet i Eviabukten, *”men att växa upp utan en mor och en far var ändå tufft.”* Men trots allt så har de två pojkarna lyckats bra i livet. När tiden var mogen åkte Christos iväg för att göra sin militärtjänst.

Grekland har för närvarande en allmän och obligatorisk militärtjänst på 12 månader för män över 18 år. Under värnpliktstjänstgöringen föreslog Christos befälhavare att han skulle gå en kostnadsfri IT-utbildning. Christos nappade på erbjudandet. Kursen, som vände sig till en bred målgrupp av bland annat missgynnade personer och medlemmar av armén, fick ekonomiskt stöd av Europeiska unionen via ESF.

Syftet med utbildningsprogrammet var att ge grundläggande IT-kompetens, att förbättra elevernas *”digitala förmåga”* och att förbättra deras möjligheter på arbetsmarknaden.

Projektet drevs av implementeringsmyndigheten för Greklands ESF-åtgärder från generalsekretariatet för hantering av europeiska medel – ministeriet för sysselsättning och socialt skydd, inom ramen för det operativa programmet *Information Society 2000–2006* – ministeriet för ekonomi och finans.

“Informationstekniken är i dag ett viktigt verktyg inom alla sektorer och jag har definitivt haft stor nytta av min IT-utbildning.”

MOU (Management Organisation Unit) är en icke-vinstdrivande institution inom den bredare offentliga sektorn som bistår offentliga myndigheter i en effektiv hantering av EU-finansierade program. MOU är underställd den grekiska ekonomi- och finansministern.

Christos menar att IT-undervisningen hjälpte honom att finslipa sina tidigare ganska blygsamma datorkunskaper och gav honom en större förståelse för grunderna inom ordbehandling, kalkylbladsprogram och Internetanvändning.

Praktisk nytta

Christos arbetar med datorer dagligen, både hemma och på jobbet. *“Det finns så mycket användbart på Internet”,* säger han. *“Jag använder det för att kommunicera med vänner och för att söka all typ av information. Jag kan få information om nya produkter och tjänster, och jag använder också datorn på jobbet.”*

Han är heltidsanställd i en närbelägen heminredningsaffär. Delar av sin tid tillbringar han med att hjälpa kunderna ute på butiksgolvet, men han kontrollerar också order och uppdaterar lagerdatabaserna på kontorsdatorn. Och när han känner för att få lite frisk luft levererar han varor.

“Den kostnadsfria datorkursen förändrade verkligen mitt liv avsevärt”, säger han med eftertryck. *“Utan den skulle jag inte ha varit där jag är i dag.”* Christos säger att även de övriga eleverna på kursen har åstadkommit större och bättre saker tack vare de nya kunskaperna.

Med ett öga på framtiden

Christos ser sitt nuvarande jobb som en viktig språngbräda, som har lärt honom mycket om ledarskap och om hur man driver ett framgångsrikt företag. Hans förhoppning är att en dag starta ett eget företag, kanske tillsammans med sin bror. *“Vi gillar att sitta ned och bolla idéer fram och tillbaka”,* säger han. *“Kanske öppnar vi någon typ av kafé eller internetbar. Någon gång när allt känns rätt och tidpunkten är den rätta, så gör vi det.”*

“Jag kommer från ett gammalt land där vi är stolta över vår historia”, tillägger han. *“Men vi får inte bara leva i det förgångna, vi måste även se till framtiden. Informationstekniken är i dag ett viktigt verktyg inom alla sektorer och jag har definitivt haft stor nytta av min IT-utbildning.”*

Från gatan till catwalken

”Jag älskar Bologna men staden höll på att bli min undergång” säger Fiorella och blickar ut över den italienska stadens världsberömda Piazza Maggiore. ”Det finns någon slags solidaritet ute på gatorna som du inte hittar någon annanstans.”

Ända sedan **Fiorella** som tonåring rymde hemifrån har hon levt ett tuftt och händelserikt liv. Hon har tillbringat flera år i fängelse och drabbades därefter av en långvarig depression. Under två år levde hon ett tuftt liv och sov i parker och väntrum på stationer. Vid 50 års ålder har hon nu äntligen slagit sig till ro. Hon delar den egna lägenheten med sin lugna blandrasschäfer Alba och hon har en stabil relation. Hon förestår också en elegant inredd butik med vintagekläder – Il Vestito – som är belägen i stadskärnan, där lokalinvånarna och turisterna strosar omkring i Bolognas berömda valvgångar.

Butiken tillhör Piazza Grande, en lokal organisation som bildades 1993 för att hjälpa hemlösa. Med stöd från Europeiska unionen via Europeiska socialfonden anordnade Piazza Grande den klädsömnadsutbildning som så småningom gav Fiorella både jobb och förnyad självaktning.

”Piazza Grande accepterade mig och gav mig den tid och det utrymme jag behövde för att återhämta mig. Och jag tog den chans som de gav mig”, säger hon. *”Även om jag har haft en massa problem så har jag alltid behållit min värdighet och mina värderingar. Jag är i allt väsentligt en person som vill arbeta.”*

Att bryta sig loss

Fiorella kommer från en välbärgad familj, men tog i tidig ålder avstånd från sin bakgrund. *”Efter min födelse fick min mamma en tumör. Hon dog när jag var 13 år. Det var jobbigt. Jag kunde ha fått allt serverat på silverfat, men jag har alltid åtrått friheten. Jag ville leva mitt eget liv. Mina föräldrar var toppen, och de ville verkligen skämma bort mig. Men på den tiden var jag helt enkelt inte intresserad.”*

”Det är viktigt att man respekterar sin familj”, inser hon nu. *”De begick sina misstag med mig, men det berodde på att de hade problem. Och så hade de alldeles för mycket pengar.”*

“Piazza Grande accepterade mig och gav mig den tid och det utrymme jag behövde för att återhämta mig. Och jag tog den chans som de gav mig.”

Vid 16 års ålder rymde Fiorella hemifrån för att gifta sig. *“Min pappa förbjöd äktenskapet, så vi åkte till Rom för att få tillstånd från självaste påven”,* berättar hon. Men efter ett år separerade paret. Det dröjde inte länge förrän hon blev förälskad igen, den här gången i en indian. En vecka efter att Fiorella hade upptäckt att hon var gravid blev hennes älskade dödad i en flygolycka. Hon var ungefär 18 år när hon födde deras son Michele, som hade en medfödd hjärtsjukdom och dog på sjukhus endast sex månader gammal.

“Det var efter min sons död som det började gå åt skogen”, bekänner Fiorella. Under de efterföljande åren reste hon runt i världen. Australien, Brasilien, Thailand ... hela tiden i gränslandet mellan ett kriminellt och ett lagligt liv. När hon slutligen åkte fast fick hon tillbringa en längre tid i fängelse.

Efter frigivandet återförenades hon med sin far och började arbeta inom restaurangbranschen, som kock. Men en morgon 1992, när hon skulle ge fadern hans morgonkaffe, fann hon honom död. Han hade drabbats av en stor hjärtinfarkt. Tragedin tvingade ned henne i en allt djupare depression. Även om hon till en början gick tillbaka till arbetet, *“så levde jag inte i verkligheten”,* säger hon. Hon avskärmade sig från övriga familjemedlemmar och tog sin tillflykt till droger. *“Heroin, kokain, metadon ... jag har provat allt.”* Allteftersom skulderna växte, började hon stjäla för att få pengar till uppehälle och till sitt missbruk, ända tills hon slutligen blev hemlös.

Hjälp där behoven är som störst

Fiorellas första kontakt med Piazza Grande var 2002. Organisationen – vars grundtanke gick ut på att publicera en tidning vars intäkter skulle användas till att hjälpa hemlösa – innefattar nu socialarbetare och *“gatuadvokater” (avvocati di strada)* som verkar inne i staden och erbjuder praktisk hjälp (mat, kläder, filtar) och rådgivning. Piazza Grande har också cirka 20 personer anställda i ett städ- och inredningskooperativ, en cykelverkstad och ett klädvaruhus, som samlar in donationer och fördelar dem mellan behövande människor. Organisationen driver en teatergrupp och har börjat bedriva utbildningsverksamhet. Man erbjuder nu fler arbetsmöjligheter till de fattigaste och mest marginaliserade människorna i Bologna, varav många är invandrare och romer.

“Målet är att varje individ ska få utvecklas och göra det han eller hon är bra på”, säger arrangörerna.

“Piazza Grande-människorna hittade mig i parken”, minns Fiorella. *“Jag är egentligen ingen gatumanniska så jag hade bestämt mig för att bli drogfri. Och jag lyckades, på egen hand. Redan i mammas mage lärde jag mig att kämpa, och jag har stark karaktär. I fängelset kallade de mig “is och eld” eftersom jag har så ljusa ögon. Jag har sett så mycket, så jag väljer att själv gå till attack innan jag blir attackerad. Jag är hård, men jag är också passionerad.”*

Värdet av att arbeta

Piazza Grande erbjöd det hopp hon behövde. Efter ett antal månader på sjukhus med allvarliga lever- och njurproblem som kunde ha blivit hennes död lyckades hon slutligen få ett eget boende. *“Trots att jag fortfarande hade problem började Piazza Grande ge mig arbete”,* fortsätter hon. År 2004 gick hon en grundkurs i klädsömnad. *“Som liten hade jag sömmerskor som barnvakter. Jag brukade studera dem. Och jag drömde alltid om att en gång få göra det själv.”* På en fortsättningskurs år 2006 lärde hon sig att känna igen vintagekläder och omvandla dem till modeplagg. I november 2007 öppnade slutligen Il Vestito sina dörrar. Fiorella och hennes assistent Micaela Ugolini ansvarar för företagets ekonomi. De väljer vilka kläder ur kläddonationerna som ska säljas och de driver butiken med hjälp av en liten grupp utbildade sömmerskor som gör själva ändringarna av kläderna.

“Jag trivs med det jag gör nu – även om jag skulle kunna göra lite mer. Piazza Grande har investerat i mig och jag är mycket tacksam mot dem för det”, funderar Fiorella. För en tid sedan återförenades hon efter en lång tid av isolering med sina bröder och systrar och deras barn.

På gatorna levde hon tillsammans med en grupp hemlösa som delade en ömsesidig respekt för varandra och en oskriven regel om att var och en sköter sitt. *“Men jag vill aldrig gå tillbaka, absolut inte!”* säger hon med eftertryck. *“Jag var tvungen att göra mig av med min självdestruktiva sida, men inte människorna jag kände. Det är viktigt att vara positiv. Den som är positiv kan också hjälpa andra, och jag försöker att ge andra människor en hjälpende hand, på mitt eget sätt.”*

En möjlighet till försoning

Allan McGinlay är ingen dålig människa, men han har fått utstå en hel del under sin tuffa uppväxt på Glasgows gator. Han umgicks i tvivelaktiga kretsar och hade vid 18 års ålder gjort en del misstag som ledde till att han ertappats med att vara inblandad i skumma aktiviteter. Till slut började hans liv kring att dricka och orsaka trubbel på lokala pubar och bråk ute på gatorna. Tiden gick och han sjönk allt djupare ned i en ond cirkel av arbetslöshet, drogmissbruk och slutligen en fängelsedom.

Han kom ut ur fängelset och ytterligare några år förflöt. Ett lyckligt äktenskap gav honom ett visst andrum, då han också lyckades få lite struktur och en känsla av tillhörighet i sitt liv, men oturen tycktes förfölja honom. Vanmakten infann sig när han förlorade ytterligare ett jobb. Den negativa spiralen tycktes omöjlig att bryta. Allt kändes totalt hopplöst och han blev deprimerad.

I dag säger han: *"Ibland behöver människor en andra chans i livet och jag hade turen att få denna andra chans."*

Klokhets genom erfarenhet

Det var genom *Life Coaching-projektet* (livscoachningsprojektet), samfinansierat av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden, som Allan fick sin andra chans. Syftet med projektet var att få in före detta fångar i förvärsarbete. Praktikanter – som själva varit lagbrytare – undervisades i hur de skulle kunna komma med råd och tips till andra f.d. brottslingar som återvände till Glasgowområdet efter en tid i fängelse.

Projektet hjälpte Allan att möta sina egna demoner och förändra sitt liv. När han var klar med utbildningen anställdes han av Wise Group och arbetar nu heltid på deras kontor i Wishaw, Skottland, där han hjälper andra före detta lagbrytare.

Så nu är Allan tillbaka i fängelset, men den här gången är det för att hjälpa andra: människor som likt honom själv har varit nere på botten på grund av att de gjort dåliga val i livet. Han träffar interner som snart ska frigges och hjälper dem att återvända till livet på utsidan, hitta arbete och ta kontakt med olika typer av instanser. Han hjälper dem också att hålla modet uppe och hålla sig på den smala vägen.

"Ibland behöver människor en andra chans i livet och jag hade turen att få denna andra chans."

Den här modellen – att f.d. interner hjälper andra f.d. interner – anses vara en effektiv metod för att etablera förtroende, stärka den mentala och emotionella hälsan hos hjälptagarna samt minska risken för att de skadar sig själva eller återfaller till den kriminella banan.

Ett tillfredsställande jobb

"Ofta får vi in rätt tunga fall", förklarar Allan. "Vi stöter på unga drogmissbrukare som är i dåligt skick, desillusionerade och till och med självmordsbenägna. Det är tragiskt och ibland hjärtskärande, men när man väl lyckas hjälpa någon av ungdomarna att ändra sitt liv, hitta ett ställe att bo på och skaffa ett jobb ... så är tillfredsställelsen enorm. Då känner man verkligen att man åstadkommit något."

Tillfredsställelse och självtillit är nycklarna till Allans nyfunna framgång. Han hävdar att livscoachningsprojektet har gjort hela skillnaden för honom och hans familj och kan i dag ärligt säga att han är en lycklig man. *"Utan programmet skulle jag ha förlorat kontrollen över mitt liv fullständigt. Det har hjälpt mig att bli den man som jag borde ha blivit för länge sedan."*

Kommunikation för döva

Mário Greško föddes dövstum och var bara ett spädbarn när hans mor lämnade honom på ett barnhem på landsbygden i Slovakien. Det var först vid sex års ålder, när han förflyttades till en skola för döva barn, som den långa vägen mot frihet och självförverkligande kunde börja.

"Jag brukar säga att jag föddes två gånger", berättar han. "Den andra gången var när jag var sex år gammal. Före det hade jag inga klara tankar. Mina minnen från den tiden är nästan obefintliga, endast vaga förnimmelser. Jag vet att jag lekte med andra barn. Jag kunde se deras munnar röra sig och jag visste att detta var något viktigt, men jag var förvirrad och förstod inte vad som hände. Från den tiden finns nästan ingenting kvar."

Att komma över en tuff start

Flytten till specialskolan innebar att Mário kunde börja lära sig saker och forma tydliga och specifika föreställningar om saker och ting. *"Jag lärde mig teckenspråk",* säger han. *"Och det är då jag börjar minnas."* Mário lärde sig också att läsa på läppar samt läsa och skriva. *"Jag började förstå vem och vad jag var",* säger han. *"På vilket sätt jag var annorlunda och att jag kunde hoppas på någonting bättre."*

Så småningom flyttade han till Bratislava, där han började arbeta som skräddarlärling. *"I dövskolans kursplan ingick att lära sig ett yrke",* förklarar Mário. *"Jag lärde mig att tillverka kläder, så det logiska var ju att söka sig till skräddarbranschen. Det var en start, men det var absolut inte det jag ville göra resten av livet. Min verkliga dröm var att arbeta inom bilindustrin. Jag älskar helt enkelt bilar."*

Nytt hopp

Av en vän fick Mário höras talas om en IT-utbildning för döva, som samfinansierades av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. I kursen, som drevs inom ramen för Equalprogrammet, ingick information om nya programvaruverktyg och onlinetjänster för döva.

"Dövstumma ställs inför särskilda, språkrelaterade problem", säger Equal-projektsamordnare Milan Ručkay. *"Det är inte en simpel*

”Att lära sig använda en dator och Internet har öppnat många nya dörrar för mig.”

översättningsfråga. Begreppsmässigt ser skriftspråket helt annorlunda ut än teckenspråket. Att läsa och skriva är symboliska handlingar: Bokstäverna i ett ord kan relateras till ljud och orden kan relateras till saker, handlingar och föreställningar. Vi ser bokstäverna och orden och vi hör dem i vårt medvetande. Men en dövstum person hör inga ord.” Ručkay menar att teckenspråk kan liknas vid att beskriva något fysiskt, med händernas hjälp. ”Det är ett helt eget språk, med en specifik syntax och grammatik.”

På utbildningen fick Mário information om onlinetjänster för icke-hörande, till exempel tjänster som kan hjälpa hörselskadade att tillgodogöra sig skriftlig information på ett bättre sätt. Mário bestämde sig för att investera i en bärbar dator. ”Det var det bästa jag har gjort”, säger han. ”Att lära mig använda en dator och Internet har öppnat många nya dörrar för mig.”

Ett liv i den snabba filen

Med sina nya kunskaper och ett helt nytt självförtroende började Mário söka arbete online, och han fick ett. Nu arbetar han på företaget Brose som operatör vid ett löpande band för tillverkning av bildelar. Brose är en väletablerad tillverkare av komponenter till bilindustrin. Vid anläggningen i Bratislava tillverkar man delar till bildörrar åt Volkswagenfabriken som ligger bara några kilometer bort.

Mário är inte den enda dövstumma personen som arbetar med montering vid Brose, förklarar personalchef Ediltrúda Makarová. ”Vi har ett öppet förhållningssätt gentemot människor med funktionshinder. Vi har döva och vi har hörande som behärskar teckenspråk flytande och som vid behov kan hjälpa till med tolkningen. Faktum är att Mário är en utmärkt kommunikatör, med eller utan ord. Alla som arbetar här förstår varandra mycket bra. Han sköter sitt jobb på ett synnerligen bra och motiverat sätt och utmärker sig inte från övriga medarbetare.”

Mário har med alla mått mätt lyckats övervinna riktigt besvärliga odds, men han ältar inte det förgångna. Vid 30 års ålder har han ett bra jobb med en konkurrenskraftig lön, och framtidsutsikterna ser mycket goda ut. Han säger att han skulle vilja flytta till en finare lägenhet och han håller också på att utforska äktenskapsmarknaden. ”Men jag är bara intresserad av potentiella giftermålskandidater!”

”Saker och ting har verkligen förändrats för mig”, säger han. ”Att lära sig arbeta med datorer blev ett stort lyft. Jag är glad att jag fick den möjligheten.”

Le och säg "cheese"!

Passagerare som stiger av på järnvägsstationen i den sydsvenska staden Hässleholm passerar en fin speceriaffär vars inbjudande skyltfönster är fyllt av härliga ostar. *"Anne-Lies Ost & Delikatess"*, står det på den inbjudande butiksskylten. Inne i affären välkomnar *Anne-Lie Thuveesson* sina kunder med ett brett leende samtidigt som hon betjänar dem ur sitt sortiment av specialostar, fina teer och högkvalitativt kaffe, importerade oljor och kex och omsorgsfullt utvalda chokladsorter.

Det är lätt att se att butiken är Anne-Lies stora stolthet och glädje. *"Jag har designat den själv, med lite hjälp av min syster och av vänner"*, berättar hon. Det schackmönstrade golvet i svart och vitt, slipade trähyllor, rader av burkar i olika färger – allt vittnar om en verklig blick för estetisk perfektionism.

Passande nog ligger butiken bredvid den lägenhet som Anne-Lie delar med sina två döttrar, 17-åriga Hanna och 16-åriga Amanda samt en grå katt vid namn Fritz. *"Det var ren tur att jag hittade den – det måste vara ödet! En dröm har gått i uppfyllelse. Jag är jättenöjd med mitt liv nu"*, säger hon.

Det var i juli 2008 som den frånskilda, 52-åriga Anne-Lie öppnade sin delikatessaffär. Det var ett stort steg efter att under fem år ha varit sjukskriven på grund av *"utbrändhet"* och depression. Och vad som gjorde det möjligt, säger Anne-Lie, var ett hälso- och rehabiliteringsprojekt för arbetslösa kvinnor som tidigare arbetat inom vård och omsorg. Projektet samfinansierades av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden.

Tre årtionden inom vården

Anne-Lie slutade skolan vid 16 års ålder och arbetade sedan närmare 30 år inom psykiatrivården. Hon arbetade med nyktra alkoholister och schizofrena personer innan hon fick jobb på Hässleholms nya sjukhusavdelning för demenssjuka. År 1991 gifte hon sig och under de efterföljande åren föddes Hanna och Amanda. Men äktenskapet blev inte så bra som hon hade hoppats. Maken var instabil och aggressiv, säger Anne-Lie. Hon flyttade till en ny tjänst i det närliggande samhället Bjärnum, och efter den smärtsamma och svåra skilsmässan 1994 ägnade hon de följande åtta åren åt sitt arbete och sina döttrar.

Men år 2002 hann stressen ikapp henne. Skiftarbetet och en konflikt med chefen ökade stressen ytterligare. *"Det blev för mycket"*, förklarar

”Jag känner mig så lycklig nu. Jag önskar att alla kunde få samma möjligheter som jag fick.”

Anne-Lie. Hon drabbades av yrselanfall och gråtattacker, och hon blev också aggressiv och skrek åt sina döttrar. Hon tog ledigt från jobbet i en månad, men fjorton dagar efter att hon börjat jobba igen blev hon återigen sjukskriven. *”Jag låg i sängen i två dagar utan att göra någonting. Läkarna i Sverige kallar det för depression men jag hade svårt att godta den diagnosen. I nästan 30 år hade jag jobbat inom psykiatrivården. Jag fick inget stöd i jobbet, men det var inte bara det. Jag befann mig i en livskris och var verkligen jättesjuk. Jag kunde till exempel inte läsa en tidning och jag var tvungen att hålla i mig för att kunna stå upprätt när jag diskade. Jag grät och grät och kände mig jättearg. Under mitt första sjukskrivningsår gjorde jag ingenting: efter att jag hade skickat iväg flickorna till skolan somnade jag.”*

Som tur var fick Anne-Lie mycket stöd från sin familj. Varannan vecka gick hon hos en kurator, och hon fick recept på antidepressiv medicin. *”Jag ville inte ta någon medicin”, erkänner hon ”men läkaren förklarade att min hjärna inte klarade av att producera ett kemiskt ämne som behövdes. Jag tar fortfarande små doser, det har varit stressigt att öppna butiken.”*

Ett erbjudande hon inte kunde säga nej till

Och sedan, efter tre år, kom det ett brev som erbjöd henne en plats i Sustainable Health-programmet. *”Det kände jag inte alls för”, erkänner Anne-Lie. ”Men jag kände att jag inte kunde tacka nej, så jag sade OK.”* Programmet var helt och hållet utformat för långtidssjukskrivna kvinnor som arbetat inom vården och var tänkt att ge dem nya kunskaper och kompetens så att de kunde hitta nya roller på arbetsmarknaden. Totalt arbetade sju lokalsamhällen med att välja ut kandidater bland sina f.d. anställda inom social- och hälsovårdsyrken.

”Vi hade ingen förutbestämd plan”, säger samordnare Per Larsson. ”Vi utgick från varje enskild individ och tog reda på vad de verkligen ville göra. Jag är övertygad om att det är därför som det gick så bra. Allteftersom tiden gick insåg vi att ett sådant fantastiskt projekt inte borde utesluta män, även om majoriteten av människorna i de här jobben är kvinnor.” Mellan 2005 och 2007 hjälpte programmet 200 personer från ett brett spektrum av diagnoser, både fysiska och psykologiska. *”Vårt första, ambitiösa mål var att 70 procent skulle tillbaka till arbetet eller börja studera”, säger Per Larsson. ”Det slutade på 69 procent, vilket var fantastiskt. Det skulle ha varit mödan värt även om bara en enda person hade lyckats! Resultatet visar att människor har en stark inneboende kraft, om de bara får möjlighet att utveckla den.”*

Sedan dess har Per satt igång ett nytt rehabiliteringsprojekt. Och en av deltagarna, Berith Eriksson, arbetar nu i Anne-Lies delikatessbutik. Hon tillbringade 23 år inom vården innan hon påbörjade sin omskolning. *”Det är en jättefin affär”, säger hon. ”Vi har blivit goda vänner, så jag hoppas att jag får möjlighet att stanna.”*

”Det är verkligen en solskenshistoria”, tillägger Per. ”Anne-Lie har gjort bra ifrån sig och startat ett företag, och nu hjälper hon någon annan i samma situation.”

Tiden läker

Anne-Lie är tacksam över att hon fått tid på sig att samla ihop sitt liv igen. *”Det är inte alla som förstår”, förklarar hon. ”Det finns en tendens att stressa människor. Men tack vare stödet från EU kunde projektledarna låta tiden ha sin gång. Det är därför som jag är där jag är i dag och dessutom mår bra.”* Hennes starka gudstro hjälpte henne också genom den mörka tiden. Hon brukade spela gitarr i den lokala söndagsskolan. *”Jag sade till Gud att nu lägger jag allt det här i dina händer. Och det fungerade.”*

Med små steg, ett steg i taget, började hon så sakteliga sätta ihop en affärsplan. *”Redan innan jag blev sjuk funderade jag på ost”, ler Anne-Lie. ”Det är en idé som jag haft väldigt länge.”* Hälften av kapitalet kommer från en organisation som stöder småföretagare och hon har också lyckats få ett extralån från den lokala banken. I över ett år arbetade hon i en annan ostbutik i Kristianstad, där hon av ägaren Tom Persson fick lära sig hur branschen fungerar. Han hjälpte henne att upprätta ett leverantörsnät och knyta kontakter.

Butiken ger redan vinst. *”Under veckorna före jul var vi fem personer som arbetade här”, säger Anne-Lie stolt. Tågresenärerna stannar för att köpa en bit ost på resan eller ta med sig hem. ”Jag får nya kunder varje dag. Det här är stadens enda delikatessaffär och man måste åka långt för att hitta liknande produkter någon annanstans. Jag ville skapa en trevlig plats där kunderna känner sig välkomna, och här är resultatet.”*

”Jag känner mig så lycklig nu, och jag gillar att vara min egen chef”, säger Anne-Lie. ”Jag har många vänner som varit i samma läge som jag. Jag önskar att alla kunde få samma möjligheter som jag fick. Jag har haft så stor hjälp av projektet, så jag skulle vilja att alla i Sverige fick reda på så mycket som möjligt om det.”

**Bekämpa
diskriminering**

Estländskt integrationsprojekt öppnar dörrar

"Utbildningsprogrammet har fått människor att tänka själva istället för att leta efter andra som kan tänka åt dem", säger Messurme Pissareva. "Programmet talade inte om för oss vad vi skulle göra men det fick oss fundera på vilken riktning vi skulle välja. Inläringen var inga problem för mig, eftersom jag ville veta allt. Och nu vill jag lära mig ännu mer!"

Liten och nätt och dynamisk, snyggt klädd i en skraddarsydd byxdress står Messurme där som VD för fastighetsbolaget Ida-Virumaa Kinnisvara i Jöhvi i norra Estland. Dock såg hennes liv väldigt annorlunda ut innan hon år 2004 började på ett utbildningsprogram för integration av icke-estländare, samfinansierat av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. Hon var arbetslös, isolerad och frustrerad.

Messurme växte upp i Dagestan, i Sovjetunionen, i en bergsby intill Kaspiska havet, där familjen drev en vinodling. Hon talade det lokala språket lezginiska som använder sig av kyrilliska alfabetet, med inslag från både ryskan och turkiskan.

För 20 år sedan flyttade hon till Estland. Hennes äldre bror hade kommit till landet som soldat i den sovjetiska armén, när baltländerna fortfarande var en del av Sovjetunionen. Efter sin militärtjänst valde han att stanna kvar och bosätta sig i regionen. Messurme, som då var 17 år gammal, följde med honom och började skolan i Jöhvi. *"Han sade att det var en helt annan typ av kultur",* erinrar hon sig. *"Först hade jag tänkt åka tillbaka till Dagestan efter min utbildning, men sedan träffade jag min man."*

Istället började hon därför arbeta på en lokal kemisk fabrik i Jöhvi där hennes make nu arbetar som ingenjör åt en maskintillverkare. Hon skrev in sig på en kvällskurs i mekanik och konstruktion i Tallinn, utan att låta sig avskräckas av det faktum att detta vid den här tiden var ett ovanligt val för en ung kvinna. Men jobbet var hårt, med långa och tröttsamma skift, och när hennes andra och tredje son föddes tog hon ut föräldraledighet och stannade sedan hemma för att ta hand om barnen.

Efter sex år hemma med familjen började hon känna sig alltmer instängd, marginaliserad och underkvalificerad. *"Det var tufft ekonomiskt eftersom vi hade bara en inkomst, men jag visste inte hur jag skulle kunna komma in på arbetsmarknaden igen efter att ha varit borta så länge."*

”Psykologiskt fick jag lära mig att allt är möjligt. Om jag bara ger mig den på det så är allting möjligt.”

Språkproblem

Förutom det bristande självförtroendet var språket hennes största problem. Messurme hade studerat ryska. Ungefär en fjärdedel av Estlands befolkning är av ryskt ursprung och Jöhvi, som ligger nära gränsen, har många rysktalande invånare. I skolan i Dagestan hade hon fått bra betyg i ryska, men när hon befann sig bland människor som hade ryska som modersmål insåg hon att hennes ryska var långt ifrån flytande. Estniska kunde hon inte alls. *”Den som inte talar det lokala språket har svårt att kommunicera. Ju fler språk du kan desto fler dörrar öppnas för dig i världen”,* säger hon.

Den lokala arbetsförmedlingen hänvisade henne till det av ESF samfinansierade projekt som drevs av utbildningscentret Ontika. Där fick hon inte bara möjlighet att lära sig språket utan också estländsk historia och kultur samt sociala färdigheter som att skriva ett CV, söka jobb och hantera olika intervjutekniker. Genom diskussioner, videopresentationer och utflykter och med hjälp av experter på alltifrån juridik till psykologi så lyckades Messurme gradvis återvinna sin självkänsla.

Efter ungefär tre månader hittade hon ett jobb i en bokaffär, där hon senare befordrades till chef. *”Mitt mål var att skaffa mig tillräckligt med kunskaper för att kunna gå vidare”,* säger hon. Så hon gick fler kurser för att uppgradera sina kunskaper och började sedan arbeta inom fastighetsbranschen. När hennes estniska blir helt perfekt vill hon ta en juristexamen vid universitetet i Tartu eller Tallinn. *”Jag känner att jag behöver mer kunskap”,* utbrister hon entusiastiskt.

Jöhvi är mycket annorlunda jämfört med Dagestan. Även om Messurme saknar de goda vinerna från faderns vinodling avslöjar hon att hon har lärt sig dricka kaffe i Estland. Nu börjar hennes dagliga rutin med en kopp kaffe i lugn och ro i köket efter att de tre sönerna Vladimir 15, Jeugeni 8 och Reant 7 gått till skolan. Hon har nära till jobbet som hon börjar kl. 10, och som företagets chef faller det på hennes lott att arbeta med administration på datorn, sköta kontakten med kunder och visa dem runt i husen och lägenheterna som finns i hennes kataloger. Hon har inte bara ansvar för att sälja fastigheter. I Kivioli, 30 kilometer utanför Jöhvi, samarbetar hennes byrå exempelvis med en byggfirma som håller på att omvandla ett traditionellt lägenhetskomplex av sten till 44 bostadslägenheter samt rum för människor som kommer till Kivioli för att arbeta i den framgångsrika klädfabriken.

Ingen rädsla för framtiden

Messurme var rädd för att hon efter att ha slutat sitt jobb aldrig skulle hitta något nytt. Men projektet ändrade på det. Hon fick lära sig att blicka framåt utan att vara rädd för framtiden. När hon kom till Jöhvi kände hon bara sin bror, men nu har hon en stor umgängeskrets.

Ett förnyat självförtroende var den största vinsten med projektet. *”Psykologiskt fick jag lära mig att jag kan göra vad som helst och att jag inte är en person som man bara kan köra över. Om jag bara ger mig den på det så är allting möjligt. Jag behövde en knuff för att ta mig ur den situation som jag befann mig i, och i projektet fick vi hela tiden höra: ’Du kan göra det!’ Jag visste att jag skulle få ett jobb efteråt eftersom de gav oss ett så bra självförtroende.”*

”Den som verkligen vill uppnå något måste arbeta hårt”, fastslår projektsamordnare Eha Korkus. *”Messurme är ett av de bästa exemplen på det. Vi hade en underbar grupp av människor. Vi hade fått höra att om 30 procent fick jobb efter kursen så var det ett bra resultat, men i slutänden så hade 60 blivit integrerade. Resultatet var oväntat och vi var mycket nöjda. Eftersom arbetsplatsen skriker efter folk så driver vi nu ytterligare ett projekt.”*

Eha tror också att lärarna har vunnit lika mycket som eleverna. *”Det är inte alla estländare som är så förtjusta i ryssar”,* förklarar hon. *”Vi var tvungna att förändra oss, och det är inte alla som kan göra det.”*

Att komma in på arbetsmarknaden

Serge Mbami kommer ursprungligen från Kamerun, men flyttade till Irland år 2001. "Därhemma är livet hårt, och det är svårt att skaffa sig ett anständigt liv", säger han. "Jag ville ha bättre levnadsförhållanden."

Det visade sig dock att det inte skulle bli så enkelt. *"Det var svårt för mig att hitta ett jobb", säger 38-åriga Serge. "Det var frustrerande. Jag jobbade som volontär med att undervisa barn, men det fick jag inga pengar för."* Serge var beroende av statligt stöd för att kunna försörja sig själv och sin son, Ryan. *"Jag ville göra mer än så", säger han. "Jag bestämde mig för att börja studera för att öka mina chanser att få jobb."*

År 2003 började han studera för att få en akademisk examen i logistik och SCM (Supply Chain Management) vid Irish Institute of Purchasing and Materials Management (irländska institutet för inköp och materialhantering). *"Jag hade viss erfarenhet från det området, och jag visste att den typen av arbete passade mig", säger han. "Jag är naturligt bra på att göra flera saker samtidigt, jag talar flera språk och jag är stresstålig."*

Den treåriga utbildningen inbegrep logistik, lagerhantering, anskaffning och SCM (hantering av leveranskedjor). Inte heller efter utbildningens slut var det helt lätt att hitta ett jobb. *"Trots att jag hade en examen så fick jag inget arbete eftersom jag saknade relevant arbetslivserfarenhet. På Irland är det väldigt viktigt att ha det."*

Praktikplats

Efter en tid fick han höra talas om en praktikkurs i logistikadministration för leveranskedjor, en utbildning i regi av FÁS (Irländska statens myndighet för utbildning och sysselsättning). *"Det var precis vad jag behövde", säger Serge. Kursen, som samfinansierades av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden, består av 22 veckors klassrumsbaserade studier, följt av praktik ute på företag.*

Serge fick en erkänd yrkesexamen – nivå 6 i FETAC Advanced Certificate in *Supply Chain Logistics* (nivå 6 i FETAC:s Advanced Certificate i leveranskedjelogistik) – och vad ännu viktigare var, en 16 veckor lång praktik på det Limerick-baserade SerCom Solutions, ett dotterbolag till DCC, som specialiserar sig på världsomfattande integrerad anskaffning, logistik, lagerhållning samt distribution

"Jag kan skicka hem pengar som kommer till stor användning för dem därhemma. Jag känner mig tryggare och kan slappna av utan att behöva oroa mig för vad framtiden bär i sitt sköte."

av elektronik-, telekommunikations- och kapitalvaror. Företaget fungerar som en global sourcing- och SCM-partner till många av världens ledande teknik- och telekommunikationsföretag, distributörer och återförsäljare.

Efter utbildningens slut erbjöds han en fast anställning i företaget. *"Jag hade under min praktik påbörjat en del projekt, bland annat implementeringen av ett nytt kontrakt med ett USA-baserat företag som vill expandera till Europa och Irland. Företaget ville att jag skulle fortsätta med det arbetet."*

Hans arbetsuppgifter inkluderar nu all typ av logistik, från licensiering till leverans, produktion, lagring och slutleverans. *"Jag får erfarenhet av arbete på global nivå",* förklarar han. *"Jag har att göra med kunder från länder i Europa, Mellanöstern och Afrika. Jag trivs verkligen med att arbeta på det här företaget. Det är toppen att arbeta som en del av ett team."*

Att få ett fast jobb har gjort en enorm skillnad, säger Serge. Hans livskvalitet har blivit oerhört mycket högre. Han känner större trygghet och behöver inte oroa sig för att inte kunna försörja sin son och han kan också hjälpa sin familj i Kamerun. *"Jag kan skicka hem pengar som kommer till stor användning för dem. Jag känner mig tryggare och kan slappna av utan att behöva oroa mig för vad framtiden bär i sitt sköte",* tillägger han.

"Jag trivs med livet på Irland nu. Det är ett mycket gästvänligt land", påpekar han. *"Irländarna är roliga människor. Man kan aldrig sitta bredvid en irländare utan att börja prata. Men det är väldigt regnigt",* skrattar han.

På fritiden tycker han om att försöka hålla sig i form. Han går på gym och joggar. *"Jag älskar att titta på fotboll",* säger Serge. *"Jag är ett stort fan av Arsenal!"* Han säger sig dock inte vilja luta sig tillbaka och njuta av vad han uppnått utan vill istället fortsätta studera affärskunskap. *"Jag vill alltid åstadkomma mer. Jag vill att min son ska vara stolt över mig."*

Plats på toppen

"Jag älskar mitt jobb eftersom det ger mig stabilitet och möjlighet att lära mig nya saker", säger Amparo Navaja Maldonado, från Sevilla i Spanien.

Vi talas vid i lobbyn till det exklusiva hotell där hon arbetar. 30-åriga Amparo ger intryck av att vara en nöjd och positiv person. Men det var inte länge sedan situationen såg annorlunda ut. Efter den obligatoriska skolgången, som hon lämnade med ganska dåliga betyg, var det enda arbete hon lyckades få ett oregelbundet städjobb. *"Jag hade fastnat utan möjlighet att komma vidare", säger hon. "Jag hade ingen fast anställning, bara enstaka städjobb. Jag kunde få en tvåmånadersanställning här eller några dagars arbete där, men under långa perioder var jag arbetslös."*

Amparo kommer från en stor familj av romskt ursprung. Hennes föräldrar försörjde sig på att resa från marknad till marknad och sälja frukt, ett liv som hon insåg var besvärligt och ganska otryggt. När Amparo och hennes man Juan Manuel Gallego för lite mer än fem år sedan fick sitt första barn Marco, började hon inse att hon ville ha en tryggare tillvaro för sig och sin familj. *"Jag ville göra något annat och förändra min livssituation", säger hon. "Jag ville ha ett yrke och kunna försörja mig själv och mina barn."*

Avsaknaden av en fast inkomst betydde att den unga familjen tvingades bo i Amparos föräldrars hus tillsammans med hennes fyra bröder, vilket naturligtvis innebar stor trångboddhet. *"Det var tufft. Jag bodde hos mina föräldrar med min man och en liten bebis", säger hon. "Vi hade inget privatliv och vårt förhållande utsattes för stora påfrestningar."*

Specialanpassat stöd

Hjälpen kom när hon av en lokal arbetsförmedling fick höra talas om Acceder-utbildningen. Kursen, som samfinansieras av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden, syftar till att bekämpa diskriminering av romer och hjälpa personer att få den utbildning de behöver för att kunna få fast anställning. Utbildningen har bedrivits sedan 2000 och hjälpte under de första sex åren över 30 000 personer över hela Spanien att få anställningskontrakt.

Med hjälp av flexibla utbildningsprogram kan kursdeltagarna skaffa sig de kunskaper och erfarenheter de behöver för att kva-

“Mitt liv har ändrats dramatiskt, eftersom jag nu finns med på lönelistan. Jag kunde till och med ta ett lån.”

liflicera sig för att söka jobb. Kurserna innehåller såväl praktik som teori och skräddarsys efter kursdeltagarnas individuella behov. Amparo gick en hotellstädutbildning och fick arbetslivserfarenhet på ett hotell i Sevilla. *“Kursen gav mig en extra merit som hjälpte mig att skaffa jobb”,* säger hon.

Men vad ännu viktigare var, fortsätter hon, så gav mig utbildningen högre självaktning och bättre självförtroende. *“Jag kunde se att det finns alternativ. Det var många dörrar som öppnades.”*

Större ansvar

Ganska snart efter att Amparo avslutat utbildningen 2004 fick hon fast jobb som hotellstäderska. Fyra år senare bytte hon till en anställning på ett av de största hotellen i staden där hon nu är fast anställd och också har blivit befördrad till arbetsledare.

Hon ansvarar för en liten grupp städare. Hon skriver tjänstgöringslistor och ser till att standarder upprätthålls. Amparo säger att en av de saker hon uppskattar mest med sitt jobb är kollegerna som hon arbetar tillsammans med: *“Det är toppen att arbeta som en del av ett team.”*

På det personliga planet har hennes fasta anställning gjort att det unga paret kunnat köpa en egen bostad. Uppsvinget i familjeekonomin kom i precis rätt tid med tanke på familjens senaste nytillskott Adrian, som föddes i början av 2008. *“Mitt liv har ändrats dramatiskt, eftersom jag nu finns med på lönelistan och till och med kunde få ett lån”,* säger Amparo. *“Vi har nu egen bostad och egen bil, och jag känner att vi har en ekonomisk trygghet.”*

Att stå på egna ben

När *Abshir Abukar* började arbeta vid en av Sveriges största handelsträdgårdar kunde han inte mycket om växter och verktyg, och han var till och med allergisk mot pollen. Men han lärde sig snabbt och har nu varierande arbetsuppgifter, vilket har visat sig passa 25-årige Abshir perfekt. Bland annat arbetar han med lagerhantering och med att hjälpa kunderna. Han arbetar också i team.

Abshir var 17 år när familjen år 2002 flyttade från Etiopien till Malmö. För Abshir, som är en social och utåtriktad person, var det viktigt att komma in helt och hållet i livet i sitt nya hemland. Men han upptäckte snart att det inte var så enkelt. *”Det var en riktig kulturkrock”,* säger han. *”Allting var annorlunda mot vad jag hade föreställt mig och jag kände mig helt utanför. Det var mycket som var förvirrande.”*

Först gick han i en språkskola för att lära sig svenska. Hans far, som är lärare och hade flyttat till Sverige fem år före resten av familjen, ville att Abshir skulle fortsätta studera. *”Men det ville inte jag. Jag skulle ha behövt börja längst ned i utbildningssystemet”,* säger Abshir. *”Detta orsakade spänningar i familjen.”* Kulturkrocken mellan familjens strikta muslimska bakgrund och det mer liberala samhälle som Abshir försökte bli en del av, spädde på spänningarna ytterligare.

Han ville bli självständig och stå på egna ben. *”Men jag visste inte hur jag skulle bete mig för att få ett jobb eller någon annan sysselsättning”,* säger han. Han tog några tillfälliga städjobb och arbetade också som personlig assistent åt handikappade barn. *”Jag gjorde det på halvtid under två och ett halvt år, men jag tjänade för dåligt”,* minns han.

Utan fast jobb hade han inte råd att flytta hemifrån och skaffa en egen bostad. *”Det var fortfarande mina föräldrar som försörjde mig.”* Och med 10 småsyskon var det ganska trångt därhemma. *”Vid den tiden hade jag också skaffat flickvän och ville ha mer plats”,* säger han. I ett skede tog han till och med sin tillflykt till att sova i ett skåp i affären som hans mor arbetade i.

"Det var en riktig kulturkrock. Allting var annorlunda mot vad jag hade föreställt mig och jag kände mig helt utanför. Det var mycket som var förvirrande."

Värdefulla kunskaper

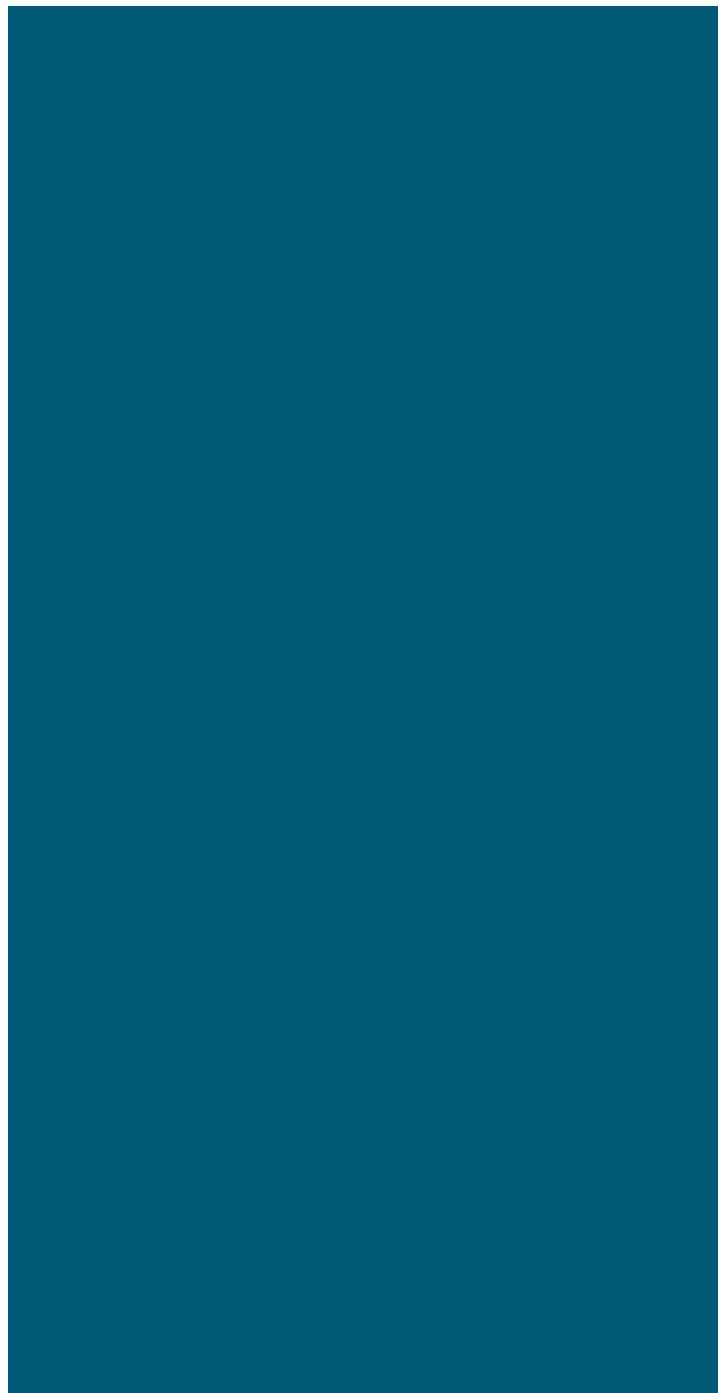
Det var ett program för unga människor, New City, som hjälpte honom att förändra sitt liv. Programmet drevs av den lokala organisationen Drömmarnas Hus och samfinansierades av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. Inom ramen för projektet ges råd, utbildning, kulturella och självförverkligande aktiviteter för personer som ännu inte är helt och hållet integrerade i samhället.

För Abshirs del innebar programmet att han ökade sina arbets- och livskunskaper och fick lära sig hur han skulle framställa sig själv. Han fick också en praktikplats på handelsträdgården, vilken så småningom resulterade i en fast anställning. *"Jag gillar verkligen mitt jobb",* säger han. *"I synnerhet att hjälpa kunderna och arbeta i ett team."*

Ett eget ställe

Han kunde skaffa en egen lägenhet och har lärt sig att bli mer självständig. *"Det är många saker som har förändrats tack vare kursen",* säger han. *"Jag har ett eget ställe. Jag har också skaffat körkort och egen bil."* Vid sidan om jobbet har han ett aktivt socialt liv. Sport och dans är hans passion. Han spelar fotboll regelbundet och tränar salsa upp till tre gånger i veckan.

Abshir trivs med sitt liv. *"Och jag kommer också mycket bättre överens med mina föräldrar. Till och med pappa är nöjd."* Den trygghet det har inneburit att få ett fast jobb betyder att Abshir nu kan planera för framtiden. Han och flickvännen Shanka planerar att gifta sig nästa år. *"Och sedan vill jag skaffa familj. En stor familj",* tillkännager han.

Kunskap är makt

Som liten var *Khadija Majdoubis* högsta dröm att ha en egen frisersalong. Under en tid förverkligade hon denna dröm i sitt hemland Marocko, men efter flytten till Nederländerna drabbades hon av en stor tragedi som vände upp och ned på hela hennes tillvaro. Hennes man dog när hon väntade deras tvillingar. Chocken var enorm och barnen föddes för tidigt. Under de närmaste åren var hon mamma på heltid och passade också sina vänners barn.

Med en familj att ta hand om och fortfarande i färd med att anpassa sig till det nya hemlandet var Khadija beroende av statligt stöd. Med sina begränsade kunskaper i det nederländska språket var det svårt att få det allra enklaste av jobb, och att starta eget var inte ens att tänka på.

Vägen till revansch

”Det är inte lätt att ta hand om barn på egen hand”, säger Khadija. ”Varje dag var fylld av saker att göra, det fanns inte tid för något annat. Bara det att hitta ett jobb var ett stort problem.”

På det lokala socialkontoret fick Khadija information om en kostnadsfri utbildning för arbetslösa kvinnor, samfinansierad av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden. *”Utbildningen hjälpte mig att förverkliga min dröm, men först fick jag förbättra mina språkkunskaper”,* förklarar hon. *”Det var oerhört viktigt och fick mig att känna mig bättre till mods och säkrare på mig själv.”*

VONK är ett arbets- och utbildningscentrum för kvinnor bosatta i Zeeburgdistriktet i Amsterdam. Via programmet får kvinnorna hjälp, oberoende av utbildningsnivå, tidigare erfarenheter och ursprung. Hjälpen består av information, rekommendationer och stöd för att kunna få jobb, utbildning och sociala förmåner. På ett mer generellt plan får kvinnorna hjälp med att bli integrerade och öka sitt välbefinnande. VONK samarbetar även med andra statliga och lokala inrättningar, kvinnoorganisationer och sociala instanser.

Att må bra

Ett av de största hindren som kvinnor brottas med efter långa perioder av arbetslöshet är bristande självförtroende. Därför inne-

*"Jag var frisör när jag bodde i Marocko.
Men jag trodde aldrig att jag skulle kunna
öppna något eget här."*

fattade utbildningen särskilda moment för att bygga upp kursdeltagarnas självaktning och självförtroende.

"Jag blev bättre på att kommunicera", säger Khadija. "Och jag fick större insikt i hur saker och ting fungerar när man ska starta ett företag. Det första jag var tvungen att göra var att hitta ett jobb. Jag hade blivit beroende av andra människor, och behövde nu stå på egna ben igen."

VONK-personalen följde med Khadija när hon sökte jobb, och med hjälp av stöd och uppmuntran från familj och vänner lyckades hon slutligen få jobb på en lokal frisersalong. *"Till att börja med ville de företaget jag sökte jobb hos stänga dörren direkt", förklarar hon. "Jag kommer inte härifrån och jag ser inte ut som alla andra. Dessutom kunde jag inte uttrycka mig på det sätt som jag ville. Människorna från VONK hjälpte mig att placera foten i dörrspringan."*

"Jag trodde aldrig att jag skulle klara av något sådant här"

När Khadija väl hade börjat arbeta igen lade hon undan lite pengar. Till slut hade hon lyckats spara ihop tillräckligt för att kunna förverkliga sin barndomsdröm. I april 2009 slog hon upp portarna till en egen frisersalong inte så långt från bostaden i Amsterdam. *"Jag var frisör tidigare", säger hon. "När jag bodde i Marocko. Det är det som jag helst vill göra och som jag är bra på. Men jag trodde aldrig att jag skulle kunna öppna något eget här."*

Khadija säger att utbildningen och det individuella stödet från VONK har hjälpt henne att hitta sig själv och att hennes eget och barnens liv har förändrats till det bättre. *"Jag är verkligen glad att jag gick utbildningen", säger hon. "Det är tack vare den som jag är där jag är i dag."*

Mångfald är styrka

Cornelia Schultheiss föddes i Esslingen i närheten av Stuttgart. Efter studier i lingvistik började hon arbeta hos en världsledande biltillverkare i Berlin. Hon anställdes som översättare men utmärkte sig inom företaget genom att föreslå och utveckla en egen specialservice, en unik "interkulturell" utbildning som skulle hjälpa medarbetare över hela världen att arbeta tillsammans.

"Europa är en mötesplats för så många människor och kulturer", säger hon. "Möjligheterna är många, men så är även utmaningarna." Cornelia insåg att arbetet på ett stort och mångfasetterat företag egentligen handlar mer om lagarbete än om att följa order. *"Människor från olika länder och kulturer har olika seder och förväntningar, och det är inte alltid man förstår varandra även om man talar samma språk."*

Oturligt nog genomgick företaget där hon arbetade en del drastiska förändringar, och år 2007 gjorde omstruktureringar att hon tvingades välja mellan att behålla jobbet eller stanna i sin favoritstad. Hon valde Berlin, där hon hade levt tillsammans med sin partner i 15 år.

"Det var ett tuff beslut", säger hon. *"Att sluta på jobbet innebär att jag måste påbörja en ny karriär och hitta på något annat att göra."* Hon bestämde sig för att starta egen firma inom interkulturell coaching och utbildning, men samtidigt som hon såg att det fanns en marknad för denna specialkompetens så visste hon inte hur hon skulle kunna utnyttja den. Hon hade ingen erfarenhet av att starta eget.

Konkreta råd

Via *Human Venture II*-projektet, samfinansierat av Europeiska unionen via Europeiska socialfonden, fick hon viktiga kunskaper om vad det innebär att starta ett företag, och hon fick också konkreta råd om regler och föreskrifter på affärsområdet.

Projektet pågick från augusti 2006 till september 2008 och syftade till att öka deltagarnas förmåga att starta egna företag. I kursen ingick gruppdiskussioner, workshops och lektionstillfällen. I utbildningen ingick olika ämnesområden som var relevanta för den som ville starta eget och som hjälpte Cornelia att förbereda sig inför uppstarten. *"Jag fick massor av information om områden som jag*

"I mina interkulturella workshops fokuserar jag på att bygga upp en framgångsrik arbetsatmosfär som präglas av förtroende och tillit och där olika traditioner och kommunikationsstilar kan överbryggas."

inte kunde så mycket om", säger hon. "På så vis undvek jag många fallgropar. Dessutom uppskattade jag själva erfarenheten och möjligheten att bygga upp ett kontaktnät bland de övriga deltagarna."

I dag driver Cornelia en framgångsrik konsultbyrå som ger specialinriktad rådgivning till människor med olika etniska och kulturella bakgrunder och hjälper dem att komma samman, utbyta erfarenheter och förstå varandra. *"Förluster som beror på 'interkulturella spänningar' minimeras",* säger hon. *"Teamen blir mer enhetliga och effektiviteten ökar."*

Bland Cornelias kunder återfinns både enskilda individer och grupper som arbetar eller lever i en internationell miljö – personer från länder som exempelvis Indien, Ryssland, Japan eller Tyskland.

"I mina interkulturella workshops, utbildnings- och coachningspass fokuserar jag på att bygga upp en framgångsrik arbetsatmosfär, som präglas av förtroende och tillit och där olika traditioner, kommunikationsstilar osv. kan överbryggas och synergier uppstå", förklarar hon. Vissa dagar arbetar Cornelia på sitt kontor som ligger bara en dörr bort från hennes lägenhet i det historiska Västberlin. Andra dagar är hon på plats hos kunder i Berlin, Tyskland, Europa eller andra delar av världen.

"Utan hjälp skulle det här inte ha varit möjligt", säger hon. *"Den utbildning jag fick via Europeiska socialfonden visade mig hur jag skulle komma igång och arbeta självständigt. Under processens gång har jag lärt mig mycket om mig själv. Det var en jättebra erfarenhet."*

Alfabetisk ämnesförteckning

A	
Affärsplaner	18–19, 20–21, 30–31, 70–71, 118–119
Afrika	128–129, 130–131
Alkoholism	38–39, 108–109, 114–115, 118–119
Amsterdam (Nederländerna)	130–131
Antropologi	94–95
Arbetslöshet	40–41, 42–43, 46–47, 52–53, 56–57, 62–63, 70–71, 82–83, 86–87, 90–91, 114–115, 118–119, 122–123, 126–127, 130–131
Arkitektur	68–69
Asien	16–17
B	
Balans mellan arbete och privatliv	26–27, 32–33, 34–35, 56–57, 86–87
Barn	14–15, 24–25, 26–27, 32–33, 34–35, 38–39, 40–41, 42–43, 52–53, 66–67, 68–69, 70–71, 72–73, 80–81, 82–83, 84–85, 86–87, 88–89, 98–99, 118–119, 122–123, 124–125, 126–127, 130–131
Barnafödande	130–131
Barntillsyn	26–27, 32–33, 86–87, 84–85
Belgien	72–73, 86–87
Bensindistribution	88–89
Berlin (Tyskland)	132–133
Bibliotek och bokhandlar	44–45, 54–55, 56–57, 94–95, 122–123
Bilar/biltillverkning	30–31, 54–55, 86–87, 90–91, 100–101, 116–117, 132–133
Bilkörning	12–13, 30–31, 42–43, 46–47, 52–53, 82–83, 128–129
Biodling	70–71
Biodynamiska produkter/ rättvisemärkt handel	18–19, 68–69, 70–71
Blindhet	44–45
Blindskrift	44–45
Blomsterhandel	10–11
Bologna (Italien)	112–113
Bratislava (Slovakien)	34–35, 116–117
Brottslighet	108–109, 112–113, 114–115
Bukarest (Rumänien)	94–95
Bulgarien	58–59, 88–89
Byar	12–13, 56–57, 72–73, 98–99

Bygg och anläggning	62–63, 68–69, 74–75, 86–87, 84–85, 122–123
C	
Chichester (England)	68–69
Clermont–Ferrand (Frankrike)	20–21
CV/jobbsökningar	40–41, 54–55, 56–57, 90–91, 122–123, 130–131
Cypern	24–25, 82–83
D	
Dagverksamhet	24–25, 26–27, 58–59
Danmark	52–53, 104–105
Datorkunskaper	30–31, 32–33, 40–41, 44–45, 54–55, 56–57, 58–59, 60–61, 80–81, 90–91, 102–103, 110–111, 116–117
Depression	14–15, 46–47, 48–49, 58–59, 74–75, 108–109, 112–113, 114–115, 118–119
Detaljhandel	10–11 20–21, 82–83, 88–89, 110–111, 112–113, 118–119, 128–129
Diskriminering	56–57, 122–123, 126–127, 130–131
Distansarbete	32–33
Djurhållning	46–47, 70–71, 72–73
Droger	38–39, 108–109, 112–113, 114–115
Dublin (Irland)	14–15
Dövhet	42–43, 116–117
E	
Eget företag/konsultverksamhet	16–17, 90–91, 96–97, 132–133
Ekonomi och administration	18–19, 20–21, 30–31, 56–57, 60–61, 66–67, 98–99, 104–105, 110–111, 112–113, 118–119, 122–123, 124–125
El	62–63
Ensamstående föräldrar	14–15, 118–119, 130–131
Entreprenörer/små och medelstora företag	16–17, 18–19, 20–21, 28–29, 30–31, 34–35, 60–61, 66–67, 68–69, 70–71, 72–73, 74–75, 76–77, 96–97, 104–105, 118–119, 130–131, 132–133
Estland	66–67, 122–123
Etniska minoriteter	12–13, 48–49, 94–95, 84–85, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 130–131
F	
Familjeaktiviteter	24–25, 26–27, 32–33, 42–43, 68–69, 72–73
Familjeföretag	28–29, 52–53, 68–69, 72–73, 74–75, 76–77, 98–99
Fastigheter	74–75, 122–123
Fattigdom	14–15, 38–39, 40–41, 82–83, 84–85, 112–113, 126–127

Film	96–97
Finland	28–29, 96–97
Fitness och välbefinnande	14–15, 18–19, 20–21, 28–29, 48–49, 86–87, 118–119
Flandern (Belgien)	86–87
Flexibelt arbete	24–25, 26–27, 32–33, 68–69, 70–71, 82–83
Forskning och utveckling	26–27, 86–87, 94–95, 100–101, 102–103
Frankrike	10–11, 20–21
Frisöryrket	130–131
Fruktodling	76–77
Funktionshinder	40–41, 42–43, 44–45, 48–49, 52–53, 58–59, 116–117
Fängelse	112–113, 114–115
Förenade kungariket	68–69, 114–115
Förlagsverksamhet	56–57, 58–59, 94–95
Försäkring	76–77
Föräldradighet	34–35
G	
Gdansk/Gdynia (Polen)	40–41
Grekland	38–39, 110–111
Gruvdrift	108–109
Grön affärsverksamhet/turism	20–21, 68–69
H	
Helsingfors (Finland)	96–97
Hemlöshet	112–113
Hotell och bed and breakfast	28–29, 68–69, 126–127
Husdjur	10–11, 48–49, 56–57, 58–59, 86–87, 112–113, 118–119
Hälsa och säkerhet	38–39, 48–49, 52–53, 58–59, 72–73, 84–85
Hälsovård	24–25, 48–49, 52–53, 58–59, 118–119
Hässleholm (Sverige)	118–119
I	
llskehantering	82–83
Import och export	16–17, 124–125
Inlärningssvårigheter	12–13, 46–47
Innovation	28–29, 30–31, 60–61, 66–67, 68–69, 74–75, 76–77, 100–101
Internationellt utbyte	16–17, 76–77, 80–81, 86–87, 94–95, 124–125, 132–133
Investering och beskattning	30–31, 66–67, 118–119

Irland	14–15, 124–125
Italien	100–101, 112–113
J	
Jordbruk	46–47, 70–71, 72–73, 76–77, 98–99
Journalism	30–31
Jämställdhet mellan könen	24–25, 26–27, 28–29, 30–31, 32–33, 34–35, 130–131
K	
Kemikalier	58–59, 70–71, 98–99, 122–123
Konsthandverk	10–11, 28–29, 34–35, 58–59, 80–81, 94–95, 96–97
Kontorsarbete	32–33, 56–57, 60–61
Kooperativ	38–39, 76–77, 112–113
Korfu (Grekland)	38–39
L	
Landsbygdssamhällen	24–25, 28–29, 46–47, 76–77, 68–69, 70–71, 72–73, 74–75, 94–95, 98–99
Landskapsskötsel	62–63
Larnaka (Cypern)	82–83
Ledning/management	54–55, 56–57, 66–67, 74–75, 80–81, 88–89, 122–123
Lettland	44–45, 70–71
Limerick (Irland)	124–125
Litauen	60–61, 102–103
Livslångt lärande	10–11, 54–55, 56–57, 68–69, 84–85, 98–99, 102–103
Ljubljana (Slovenien)	108–109
Logistik	54–55, 76–77, 124–125
Lokala myndigheter	12–13, 118–119
Lokalpolitik	98–99
Luxemburg	12–13, 48–49
Löner	12–13, 38–39, 40–41, 58–59, 80–81, 84–85
M	
Magdeburg (Tyskland)	90–91
Malmö (Sverige)	128–129
Malta	62–63, 80–81
Marknadsföring	16–17, 20–21, 56–57, 66–67, 68–69, 98–99
Maskinteknik	74–75, 88–89, 90–91, 100–101, 108–109, 122–123
Media och kommunikation	30–31, 54–55, 56–57, 62–63, 66–67, 96–97, 102–103
Medicinsk behandling	38–39, 40–41, 42–43, 48–49, 86–87, 112–113, 118–119

Mental hälsa	38–39, 46–47, 118–119
Mentorskap	46–47, 66–67, 68–69, 118–119
Migration	12–13, 48–49, 90–91, 122–123, 124–125, 128–129, 130–131
Militärtjänst	82–83, 84–85, 110–111, 122–123
Miljö	20–21, 28–29, 56–57, 58–59, 62–63, 68–69, 70–71, 72–73, 98–99
Mode och klädsömnad	18–19, 116–117, 112–113
Mor- och farföräldrar	24–25, 42–43, 52–53, 126–127
Murning	84–85
Musik	38–39, 44–45, 62–63, 84–85, 96–97, 104–105, 118–119
Mångkulturalism	12–13, 122–123, 132–133
N	
Nederländerna	32–33, 130–131
Ny kompetens	10–11, 12–13, 14–15, 20–21, 42–43, 48–49, 54–55, 56–57, 60–61, 62–63, 80–81, 82–83, 86–87, 88–89, 90–91, 98–99, 110–111, 112–113, 116–117, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 130–131, 132–133
Nätverk	68–69, 74–75, 132–133
O	
Olyckor och sjukdom	38–39, 40–41, 42–43, 44–45, 46–47, 48–49, 52–53, 58–59, 68–69, 112–113, 118–119
Onlinetjänster	30–31, 116–117
P	
Penninginsamling (till välgörande ändamål)	56–57
Pensionering	48–49, 52–53, 58–59
Polen	30–31, 40–41
Porto (Portugal)	16–17
Portugal	16–17, 98–99
Post och telekommunikation	48–49, 124–125
Poznań (Polen)	30–31
Praktikplats	12–13, 80–81, 90–91, 100–101, 124–125, 128–129
Priser	68–69
R	
Redovisning och bokföring	60–61, 82–83, 88–89
Rehabilitering	38–39, 108–109, 112–113, 118–119
Reims (Frankrike)	10–11
Reklam och marknadsföring	30–31, 66–67, 68–69, 80–81
Religiös tro	118–119, 128–129

Resa	56–57, 80–81, 94–95, 96–97, 112–113, 132–133
Riga (Lettland)	44–45
Romer	84–85, 126–127
Rumänien	76–77, 94–95
Ryggont	48–49, 52–53
Rådgivning/livscoachning	58–59, 80–81, 82–83, 104–105, 114–115, 118–119, 122–123, 130–131, 132–133
Rörmokeri	62–63
S	
Servering och catering	18–19, 28–29, 42–43, 68–69, 82–83, 84–85
Sevilla (Spanien)	126–127
Självförtroende	34–35, 46–47, 52–53, 54–55, 68–69, 82–83, 90–91, 102–103, 104–105, 114–115, 116–117, 122–123, 126–127, 130–131
Skeppsvarv	40–41
Skiftarbete	52–53, 82–83, 86–87
Skogsbruk	98–99
Skola	10–11, 12–13, 42–43, 46–47, 72–73, 98–99, 108–109, 128–129
Skola, special	12–13, 42–43, 44–45, 116–117
Skottland	114–115
Skuld	38–39, 112–113
Skådespeleri	104–105
Slovakien	34–35, 116–117
Slovenien	46–47, 108–109
Snickeriarbete	62–63, 66–67, 86–87, 84–85
Social integration	38–39, 42–43, 44–45, 58–59, 80–81, 84–85, 108–109, 110–111, 112–113, 114–115, 116–117, 118–119, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 130–131
Socialarbetare/socialassistenter	38–39, 58–59, 82–83, 112–113, 128–129
Socialförsäkringsförmåner	14–15, 40–41, 52–53, 58–59, 84–85, 124–125, 130–131
Solenergi	100–101
Sovjetunionen	122–123
Spanien	74–75, 126–127
Sport	14–15, 20–21, 66–67
Språk	12–13, 42–43, 48–49, 66–67, 102–103, 116–117, 122–123, 128–129, 130–131, 132–133
Stipendier	94–95, 100–101
Stress/utbrändhet	24–25, 40–41, 82–83, 118–119
Städer	10–11, 14–15, 16–17, 20–21, 26–27, 30–31, 34–35, 40–41, 44–45, 48–49, 52–53, 56–57, 60–61, 66–67, 82–83, 104–105, 112–113, 114–115, 116–117, 126–127, 130–131, 132–133

Städning	12-13, 24-25, 48-49, 126-127, 128-129
Sverige	118-119, 128-129
Svetsning och metallarbete	54-55, 62-63, 74-75
Svävare	66-67
Szekszárd (Ungern)	42-43
Säkerhetsbranschen	40-41
Sömlöshet	86-87
Söndring av familjer/dödsfall	10-11, 24-25, 38-39, 52-53, 56-57, 86-87, 108-109, 110-111, 112-113, 116-117, 118-119, 130-131
T	
Tallinn (Estland)	66-67
Teater	104-105
Teknik	76-77, 88-89, 100-101, 110-111, 124-125
Textilier	16-17, 34-35, 54-55, 88-89
Tillverkning	16-17, 42-43, 54-55, 74-75, 86-87, 88-89, 90-91, 100-101, 116-117
Tjeckien	18-19, 54-55
Tonårsgraviditet	14-15, 38-39, 112-113
Transport	30-31, 52-53, 88-89
Trädgårdsarbete	10-11, 12-13, 38-39, 42-43, 56-57, 128-129
Turism och fritid	14-15, 20-21, 28-29, 30-31, 66-67, 68-69, 72-73, 76-77, 94-95
Tv-spel	12-13
Tyskland	90-91, 132-133
U	
Umbrien (Italien)	100-101
Undervisning	14-15, 26-27, 34-35, 72-73, 102-103, 104-105, 124-125, 128-129
Unga människor	10-11, 12-13, 14-15, 16-17, 18-19, 20-21, 30-31, 44-45, 46-47, 94-95, 108-109, 128-129
Ungern	42-43, 84-85
Universitet	16-17, 26-27, 44-45, 54-55, 56-57, 58-59, 60-61, 66-67, 88-89, 90-91, 94-95, 98-99, 100-101, 102-103, 104-105, 108-109
Uppsägning	54-55, 90-91, 132-133
USA	96-97
Utbildning	12-13, 26-27, 46-47, 56-57, 72-73, 94-95, 100-101, 102-103, 104-105, 108-109, 122-123, 128-129
Utbildningsjordbruk	72-73

V, W	
Vallonien (Belgien)	72–73
Vattenförvaltning	32–33
Vetenskap	102–103
Vidareutbildning och högskola/ universitet	10–11, 70–71, 84–85, 96–97, 102–103, 108–109, 124–125
Wien	26–27, 56–57
Vilnius (Litauen)	60–61
Vratsa (Bulgarien)	58–59
Våld i hemmet	38–39, 118–119
Våld på arbetsplatsen	52–53
Vård i hemmet – äldre personer	58–59
Y	
Yrkesutbildning	10–11, 14–15, 16–17, 34–35, 38–39, 40–41, 42–43, 44–45, 46–47, 48–49, 52–53, 54–55, 56–57, 62–63, 68–69, 70–71, 74–75, 76–77, 80–81, 82–83, 84–85, 86–87, 88–89, 90–91, 96–97, 104–105, 110–111, 112–113, 114–115, 116–117, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 132–133
Z	
Zalaegerszeg, Ungern	84–85
Å	
Ålborg (Danmark)	52–53
Århus (Danmark)	104–105
Ä	
Äldre arbetstagare	48–49, 52–53, 54–55, 56–57, 58–59, 60–61, 62–63, 80–81, 98–99
Äldre personer	24–25, 56–57, 58–59
Ätstörningar	38–39
Ö	
Österrike	26–27, 56–57

Förteckning över projekt för investering i människor

Unga människor

Frankrike (Audrey Libres)

Titel: *Ecole de la deuxième chance*

Period: 2002–2009

Budget: 1 027 208 EUR

Deltagare: 650–700 per år

Luxemburg (Bruno de Almeida Aveiro)

Titel: *Liewenshaff-projektet (Päerd's Atelier asbl)*

Period: Treårig kurs

Budget: 25 657 857 EUR

Deltagare: 40

Webbplats: <http://www.liewenshaff.lu/>

Irland (Sheena Matthews)

Titel: *Spoirt Teic lokal utbildning, inledande kurs*

Period: 2000–2008

Budget: 2,6 miljoner EUR

Deltagare: 232

Webbplats: http://sports.southdublin.ie/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=114

Portugal (Bruno Teixeira)

Titel: *Inov Contacto*

Period: Programmet hette tidigare *Contacto@lcep* och har funnits sedan 1997. Från och med 2005 heter det *InovContacto*.

Budget: I genomsnitt 25 000 EUR/praktikplats – Allt ingår, även struktur- och driftkostnader

Deltagare: Varje omgång har olika antal deltagare, genomsnittet är cirka 145 praktikplatser per år

Webbplats: <http://live.networkcontacto.com/pt/Paginas/default.aspx>

Tjeckien (Radmila Petroušková)

Titel: *Beginning entrepreneurs support centre (Supportcentrum för blivande företagare)*

Period: November 2006–augusti 2008

Budget: 5 104 670,00 CZK

Deltagare: 165

Webbplats: <http://www.cepac.cz>

Franrike (Yann Lelièvre)

Titel: *Escape from home (Rymma hemifrån) – Espace Info Jeunes*

Period: 2002

Budget: 60 000 EUR (årsbudget)

Webbplats:

<http://www.espaceinfojeunes.net>

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Cypern (Koulla Aggelou)

Titel: *Never Home Alone ([Aldrig ensam hemma], inom ramen för projektet "Expansion and Improvement of Care Services for the children, the Elderly, the Disabled and Other Dependants" [expansion och förbättring av vårdtjänster för barn, äldre, funktionshindrade och andra vårdberoende], åtgärd 1.4.1 i det samlade programplaneringsdokumentet, mål 3 om mänskliga resurser för programplaneringsperioden för strukturfonder 2004–2006, vilken inleddes 2005)*

Period: Januari 2007–november 2008

Budget: 76 896 EUR år 2007, 70 500 EUR år 2008 (Januari 2007–november 2008)

Deltagare: 15

Webbplats: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlunion_en/dmlunion_en?OpenDocument

Österrike (Stephan Wittich)

Titel: *Children's Office of the Vienna Universities (Wienuniversitetets barnbyrå)*

Period: December 2002–december 2005

Budget: EU-bidrag: 142 065 EUR – totalbudget: 308 838,76 EUR

Deltagare: 634

Webbplats: <http://kinder.univie.ac.at/>

Finland (Riikka-Leena Lappalainen)

Titel: *Reaktioketju – Pohjois-Savon naisyrittäjät kehittymisen voimavarana (Kedjereaktion – Kvinnliga företagare i norra Savo som en utvecklingsresurs)*

Period: November 2004–februari 2008

Total budget: 1 489 200 EUR

Deltagare: 456

Polen (Beata Szozda)

Titel: *An idea to start a new business 2 – Promotion of academic entrepreneurship in Wielkopolska (En idé om att starta ett nytt företag 2 – Främjande av akademiskt entreprenörskap i Wielkopolska)*

Period: Mars 2007–juni 2007

Nederländerna (Gerard Jansen)

Titel: *E-papa project (E-papa-projektet)*

Period: April 2006–september 2007

Budget: 127 206 EUR

Deltagare: 66

Webbplats: <http://www.ewerkforum.nl/>

Slovakien (Katarína Vargová)

Titel: SPD Objective 3 – Information and Supporting Centre of Employment (SPD mål 3 – Informations- och stödcentrum för sysselsättning)

Period: September 2007–december 2008

Budget: 161 352 EUR

Deltagare: Antal personer som deltar i aktiviteter – 203

Antal personer som slutfört kurser och utbildningar – 178

Webbplats: <http://www.zzvp.sk>

Missgynnade personer**Grekland (Georgia Chrisikopoukou)**

Titel: New Horizons (Nya horisoner, Psychargosprogrammet: projekt för hela Grekland samfinansierat av ESF [perioden 2001–2010])

Period: 2007–2009

Budget: 350 000 EUR

Deltagare: 50

Webbplats: <http://www.ygeia-pronoia.gr>

Polen (Andrzej Lubowiecki)

Titel: Disabled workers on the open labour market (Fundacja Gospodarcza) (Funktionshindrade arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden)

Period: Oktober 2005–december 2006

Budget: 103 323 PLN (23 552 EUR)

Deltagare: 30

Webbplats:

<http://www.Fundacjagospodarcza.pl>

Ungern (Éva Gyulai)

Titel: LIFT Likeliness – Integration – Full employment – Training (Blue Bird Foundation) (LIFT Sannolikhet – integration – full sysselsättning – utbildning)

Period: Juni 2006–februari 2008

Budget: 446 000 EUR

Deltagare: 36 unga människor med funktionshinder

Webbplats: <http://www.kek-madar.hu>
<http://www.izleloetterem.hu>

Lettland (Sarmite Gromska)

Titel: The provision of diversity of Library services in Braille as a precondition for the integration of blind and visually impaired people in society and competition on the labour market. (Tillhandahållande av mångfald i bibliotekstjänster i Braille som en förutsättning för integrationen av blinda och synskadade i samhället och i konkurrensen på arbetsmarknaden.)

Period: Juli 2005–september 2005

Budget: 16 222 LVL

Deltagare: Biblioteksanvändare (blinda) – 155

Anställda vid bibliotekets Braille-avdelning – 5

Elever på skolan för blinda – 15

Webbplats: <http://www.neredigobiblioteka.lv/eng/about.php>

Slovenien (Andrej Lovrencec)

Projektnamn: On-the-job training (Arbetsplatsutbildning)

Period: 2007–2008 (i drift sedan 2004)

Budget: ESF-finansiering: 2 877 275,20 EUR – Total finansiering: 3 836 367,01 EUR

Deltagare: 2007: 694 – 2008: 2 226

Webbplats: <http://www.mdds.gov.si/>
<http://www.euskladi.si/>

Luxemburg (Otilia Marques)

Titel: Action de reinsertion des lombalgiques et action de prevention par une formation adequate (slutfas)

Period: Januari 2007–december 2007

Budget: 431 899 EUR

Deltagare: 425

Webbplats:

<http://www.stm.lu/home.html>

Äldre arbetstagare**Danmark (Jane Grøne)**

Titel: Job Competence Project (Arbetskompetensprojekt)

Period: Augusti 2007–april 2008

Budget: 5 641 000 EUR

Deltagare: 116 (51 kvinnor, 65 män)

– i juli 2008 hade 54 av dem lyckats hitta arbete

Webbplats:

<http://www.amunordjylland.dk/front.do>

Tjeckien (Milan Nedbal)

Titel: Life long learning centre (Utbildningscenter för livslångt lärande)

Period: September 2005–augusti 2007

Budget: 75 475 EUR

Deltagare: Planen var 625 deltagare (623 deltagare slutförde kurserna men 2 deltagare hittade arbete under utbildningens gång)

Webbplats: <http://www.knihkm.cz>

Österrike (Roswitha Kerbel)

Titel: Initiative 50 – Beschäftigungsinitiative für ältere Arbeitnehmer (sysselsättningsinitiativ för äldre arbetstagare)

Period: December 2002–december 2005

Budget: 6 000 000 EUR

Deltagare: 1 200 personer, varav 650 transitarbetare

Webbplats: <http://www.initiative50.or.at>

Bulgarien (Tsvetan Ivanov)

Titel: **Through Social Services, for Decent Living (Via social service, för rimliga levnadsförhållanden)**

Period: Augusti 2008–juli 2009

Budget: 92 522 BGN (47 300 EUR)

Deltagare: 20 arbetare, 40 förmånstagare

Litauen (Aldona Mikalauskiene)

Titel: **Computer literacy training for members of LPS "Bociai" (Datorutbildning för medlemmar av LPS Bociai)**

Period: Juni 2006–juli 2008

Budget: 2 396 157 EUR

Deltagare: 1 720

Malta (George Mifsud)

Titel: **Training and Employment Exposure Scheme (Stödprogram för utbildning och sysselsättning)**

Period: 2004–2006 (ett år: sex månaders utbildning och sex månaders arbetsplatsplacering)

Budget: 3 642 543 EUR

Deltagare: 460

Webbplats: <http://www.etc.gov.mt/>

Entreprenörskap**Estland (Peeter Tarmet)**

Titel: **Mentoring Programme (Mentorprogram)**

Period: December 2007–november 2008

Budget: 2008: 1 125 000 EEK

Deltagare: 2008: 40 mentorer och 53 adepter

Webbplats: <http://www.eas.ee>
<http://www.holjukid.ee>

Förenade kungariket (Sandra Barnes-Keywood)

Titel: **Rural Welcome (Välkommen till lantlivet)**

Period: Februari 2004–april 2008

Budget: 334 000 GBP

Deltagare: 786 personer från 622 företag

Webbplats: <http://www.tourismtraining-southeast.com>

Lettland (Normunds Zeps)

Titel: **Support to families with children for business and self-employment start up in Daugavpils District (Stöd till familjer med barn, för start av egna företag i Daugavpils-distriktet)**

Period: September 2006–oktober 2007

Budget: 22 317,53 LVL

Deltagare: 30

Webbplats: <http://www.daugavpils.partneribas.lv>

Belgien (Gaetane Anselme)

Titel: **Preventagri formation (Preventagri-formationen)**

Period: 2003–2008

Budget: 2007: 187 597 EUR

Deltagare: Cirka 70

Webbplats: <http://www.preventagri.be>

Spanien (José Salmerón Guindos)

Titel: **CRECE Company creation and consolidation programme (CRECE, program för bildande och stärkande av företag)**

Period: 2000–2006

Budget: 65 miljoner EUR

Deltagare: 18 300

Webbplats: <http://www.eoi.es/nw/publica/crece.asp>

Rumänien (Florin Istrate)

Titel: **Dinamizare Rurală prin angajare Sustenibilă (DR-ES) (Landsbygdsutveckling genom hållbar sysselsättning)**

Period: November 2008–oktober 2011 (36 månader)

Budget: 16 408 535,00 RON

Deltagare: 750 personer (350 män/400 kvinnor)

Webbplats: <http://dr-es.eu>

Ny kompetens**Malta (Marie Therese Vella)**

Titel: **Training and Employment Exposure Scheme (Stödprogram för utbildning och arbetsplatsplacering)**

Period: 2004–2006 (ett år: sex månaders utbildning och sex månaders arbetsexponering)

Budget: 3 642 543 EUR

Deltagare: 460

Webbplats: <http://www.etc.gov.mt/>

Cypern (Andreas Apatzidis)

Titel: **Vocational Training and Promotion of Public Assistance recipients to Employment (Yrkesutbildning och främjande av att socialhjälpstagare kommer in i sysselsättning)**

Period: 2005–2008, Programplaneringsperiod för strukturfonder, 2004–2006

Budget: 900 000 EUR

Deltagare: Socialhjälpstagare, företagare från den privata sektorn

Webbplats: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws13.nsf/dmltheproject_en/dmltheproject_en?OpenDocument

Ungern (Zsolt Korcz)

Titel: **A Way Out of the Disadvantaged Situation (First Hungarian-Danish Production School Foundation)** (En väg bort från den missgynnade situationen)

Period: Juni 2006–juni 2007

Budget: 106 miljoner HUF (373 000 EUR)

Deltagare: 36

Belgien (Daniel Dellisse)

Titel: **Excellent Learning** (utmärkt inläring)

Period: 2008–2009

Budget: 1 000 000 EUR

Deltagare: 700

Webbplats: <http://www.deceuninck.com>

Bulgarien (Biliana Filipova)

Titel: **Training of employed – investment in company development (Utbildning av anställda – investering i företagsutveckling)**

Period: 2008–2009 (13 månader)

Budget: 232 223 BGN (118 734 EUR)

Deltagare: 254

Webbplats: <http://www.petrol.bg/news.php?id=241> http://www.az.government.bg/internal.asp?CatID=28&WA=Efunds/OPHRD/AP2101/Menu_AP2101.htm

Tyskland (Peter Meller)

Titel: **Aqua (Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt)**

Period: 2006–2010

Budget: 13 000 000 EUR

Deltagare: 715

Webbplats: <http://www.obs-ev.de/aqua>

Utbildning**Rumänien (Monica Stroe)**

Titel: **PhD scholarships in support of research: competitiveness, quality and cooperation in the European higher education space (ESF grant awarded to The National School of Political and Administrative Studies in Bucharest [SNSPA]) (Doktorandstipendier till stöd för forskning: konkurrenskraft, kvalitet och samarbete inom europeisk högre utbildning [ESF-bidrag till SNSPA, statliga skolan för politiska och administrativa studier i Bukarest])**

Period: Oktober 2008–september 2011

Budget: 4 215 105 RON

Deltagare: 40 doktorander

Finland (Harri Haanpää)

Titel: **Meda-projektet (företagande på mediaområdet)**

Period: Maj 2005–december 2007

Budget: 597 470 EUR

Deltagare: 64

Portugal (Maria Balbina Soares Melo Rocha)

Titel: **Plano de Formação da Forestis – Plano de Formação para a Gestão Sustentada**

Period: Maj 2004–december 2007

Budget: 737 175.35 EUR

Deltagare: 865

Webbplats:

<http://www.forestis.pt/default.aspx>

Italien (Simone Rossi)

Titel: **Bando Assegni di Ricerca finalizzato al miglioramento delle risorse umane nel settore della ricerca e dello sviluppo tecnologico POR Umbria Ob.3 2000-2006**

Period: Det övergripande programmet inleddes i februari 2007 och avslutades i oktober 2008 (projektet har planlagts tidigare – år 2006 – och betalades med 2000–2006 års ESF-medel)

Budget: 1 825 503,99 EUR

Deltagare: 214

Webbplats:

<http://www.ilpontesuldistretto.it>

Litauen (Nedas Jurgaitis)

Titel: **MOKOM**

Period: Mars 2005–februari 2008

Budget: 1 506 411 LTL

Deltagare: 610

Danmark (Mogens Lausen)

Titel: **Entrepreneurship course (Företagarkurs)**

Period: Våren 2004

Budget: 50 000 DKK

Deltagare: 28

Webbplats: <http://www.cfe.au.dk>

Social integration**Slovenien (Jana Urbanija)**

Titel: **Project learning for young adults – PLYA (Projektinläring för unga vuxna – PLYA)**

Period: 2004–2006

Budget: Total budget: 270 000 EUR; Samfinansierat av ESF: 195 000 EUR

Deltagare: 400

Webbplats: <http://www.euskladi.si/>

<http://www.mss.gov.si/>

Grekland (Christos Giannakopoulos)

Titel: Training in basic ICT skills (cycle I) (Grundutbildning i informations- och kommunikationsteknik, cykel 1)

Period: Juni 2003–december 2003

Budget: Total finansiering: 18 152 216,32 EUR / ESF-bidrag: 13 614 162,20 EUR

Deltagare: 20 000 (18 000 socialt sårbara grupper – 2 000 från militären)

Webbplats: <http://www.esfhellas.gr>
<http://www.eyekt.gr>

Italien (Fiorella)

Titel: Servizi itineranti Inserimento Donna (SIID I/II)

Period: April 2005–september 2006/ oktober 2006 – december 2007

Budget: 239 500 EUR/236 000 EUR

Deltagare: 283/±500

Webbplats: <http://www.siid2.it/>

Förenade kungariket (Allan McGinlay)

Titel: Life Coaching Project (Livscoachingsprojektet)

Period: Januari 2006–mars 2007

Budget: Totala projektkostnader 413 140 GBP av vilka 178 499 GBP kom från Europeiska socialfonden

Deltagare: Sammanlagt 44 deltagare av vilka 25 fick stöd från Europeiska socialfonden

Webbplats: <http://www.thewisegroup.co.uk/content/default.asp>

Slovakien (Mário Greško)

Titel: Equal – Centre of social-rehabilitation and information services for people with hearing disabilities (Equal – Center för social rehabilitering och informations-tjänster för personer med hörselskador)

Period: Mars 2005–juli 2008

Budget: 199 163,52 EUR

Deltagare: Antal deltagare: (planen/ verkligheten)

Antal personer i aktiviteter – 30/71

Antal arbetstagare i utbildning från statliga och andra arbetsförmedlingar – 15/26

Antal personer engagerade i projekt på området grupputbildning för funktionshindrade – 80/97

Webbplats: <http://www.sppn.sk>

Sverige (Anne-Lie Thuveesson)

Titel: Sustainable Health (Långsiktig hälsa)

Period: Mars 2005–juni 2007

Budget: 18 851 000 SEK (1 709 991 EUR)

Deltagare: 200

Webbplats: <http://www.anneliesost.com/3.html>

Bekämpa diskriminering**Estland (Messurme Pissareva)**

Titel: The integration of non-Estonians into the labour market (Integration av icke-estländare på arbetsmarknaden)

Period: September 2004–december 2005

Budget: 3 360 089 EEK (ESF 2 517 146)

Deltagare: 242 utländska medborgare i åldrarna 16–63

Webbplats: <http://www.sm.ee/esf2004>

Irland (Serge Mbami)

Titel: Supply Chain Logistics Administrator traineeship (Praktikplats inom logistikadministration för leveranskedjor)

Period: 2007

Budget: Budgeten för kursen var 129 025 EUR, varav stödet till deltagarna uppgick till totalt 116 242 EUR

Deltagare: 16 deltagare av vilka 14 fick logistikrelaterade anställningar efter kursens slut

Webbplats: <http://www.fas.ie>

Spanien (Amparo Navaja Maldonado)

Titel: Acceder: Fight discrimination against the Roma community (Acceder: Bekämpning av diskriminering av romer)

Period: 2000–2007 (fas 1) och 2008 – 2013 (fas 2)

Budget: 2000–2006: 57 milj EUR/ 2008–2013: 41 milj EUR

Deltagare: 40 743 (fram till 2007)

Webbplats:

<http://www.gitanos.org/acceder>

Sverige (Abshir Mohamed Abukar)

Titel: UP New City

Period: 2005–2007 (startades återigen 2008–2010 och heter nu New City)

Budget: 2,5 milj EUR

Deltagare: Cirka 2 000

Webbplats:

<http://www.drommarnashus.se/newcity>

Nederländerna (Khadija Majdoubi)

Titel: VONK

Period: November 2005–december 2007

Budget: 382 438 EUR

Deltagare: Cirka 1 000 kvinnor

Webbplats: <http://www.vonkzeeburg.nl/>

Tyskland (Cornelia Schultheiss)

Titel: Human Venture II (Projekt som utvecklats och genomförts av byrån för främjande av entreprenörskap (Gründungsservice) vid Berlins tekniska universitet (TU Berlin).

Period: 2006–2008

Budget: 611 000 EUR

Deltagare: 313

Webbplats:

<http://www.gruendung.tu-berlin.de>

Europeiska kommissionen

ATT FÖRÄNDRA LIVET I POSITIV RIKTNING – EU investerar i människor genom Europeiska socialfonden

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå

2009 — 146 s. — 24 × 24 cm

ISBN 978-92-79-12690-1

doi:10.2767/29603

Vad gör EU egentligen för oss? Europeiska socialfonden (ESF) är ett av svaren på den frågan. ESF investerar varje år i cirka 10 miljoner människor i de 27 medlemsstaterna. I boken finns 54 berättelser av enskilda personer – två per medlemsstat – som har utnyttjat de möjligheter som erbjuds genom ESF-finansierade initiativ. Intervjuerna fokuserar på kvinnor och män från alla åldersgrupper, från tonåringar till pensionärer i städer och på landsbygden i samtliga EU:s medlemsländer.

Denna publikation finns i tryck på alla officiella EU-språk.

Var får man tag i EU:s publikationer?

Publikationer för försäljning

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- I bokhandeln. Ange titel, förlag och/eller ISBN-nummer.
- Genom att kontakta ett av våra försäljningsombud. Deras kontaktuppgifter hittar du under "Försäljningsombud" på följande webbadress: <http://bookshop.europa.eu>
Du kan också skicka ett fax till följande nummer: +352 2929-42758.

Kostnadsfria publikationer

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Vid Europeiska kommissionens representationskontor och delegationer. Deras kontaktuppgifter hittar du på följande webbadress: <http://ec.europa.eu>
Du kan också skicka ett fax till följande nummer: +352 2929-42758.

Är du intresserad av **publikationerna** från generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter?

Du kan ladda ner dem eller kostnadsfritt prenumerera på dem via webbsidan:

<http://ec.europa.eu/social/publications>

Du är också välkommen att anmäla dig för att få Europeiska kommissionens kostnadsfria Social Europe *e-newsletter* på

<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

Mer information om Europeiska socialfonden finns på

<http://ec.europa.eu/esf>

